

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

DOKTORA TEZİ

**GÜNEY KORE’NİN MODERNLEŞME
SÜRECİNİN ZEMİNİ OLARAK SENKRETİZM**

Yasin Gurur SEV

2502140281

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. İsmail COŞKUN

İSTANBUL – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DOKTORA
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Yasin Gurur SEV Numarası : 2502140281
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Sosyoloji Danışmanı : Prof. Dr. İsmail COŞKUN
Tez Savunma Tarihi : 05.07.2019 Saati : 15:00
Tez Başlığı : "Güney Kore'nin Modernleşme Sürecinin Zeminini Olarak Senkretizm"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~ÇOKLUĞUNA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. İsmail COŞKUN		Kabul
2- Prof. Dr. Yücel BULUT	MAZARETLİ	-
3-Prof. Dr. Tayfun AMMAN		Kabul
4- Prof. Dr. Yusuf ADIGÜZEL		Kabul
5- Dr. Öğr. Üyesi Adem BAŞPINAR		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk OCAKOĞLU		
2- Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin BALCI		Kabul

Versiyon: 1.0.0.2-61559050-302.14.06

ÖZ

GÜNEY KORE’NİN MODERNLEŞME SÜRECİNİN ZEMİNİ OLARAK SENKRETİZM

YASİN GURUR SEV

Güney Kore’nin genç bir ulus devlet olarak 20. yüzyılın ikinci yarısında kat ettiği yol Anglosakson literatürde “Han Mucizesi” olarak adlandırılmış, Batı-dışı toplumlara “gelenekçi modernleşme” modeli olarak sunulmuştur. Önce ithal ikâmeci üretimle, ardından da ihracat odaklı ağır sanayi hamlesiyle kalkınma konusunda çok kısa sürede bir mucize yarattığı düşünülen Güney Kore’nin bu başarısı indirgemeci bir tavırla Amerikan yardımlarına bağlanır ve kat ettiği yolun Güneydoğu Asya’daki diğer modernleşme hikâyelerine benzediği düşünülür. Güney Kore’nin yakaladığı demokratik olgunluk da, kalkınma hamlesinin ülkenin refah seviyesini getirdiği noktanın doğal sonucu olarak görülür. Ne var ki, Güney Kore’nin modernleşme hikâyesini Güneydoğu Asya’daki komşularının deneyimlerinden ayıran önemli bir yönü vardır: Hristiyanlaşma, özellikle de Protestanlaşma. Protestanlık, diğer Güneydoğu Asya ülkelerinde yakalayamadığı başarıyı, yarımadaya daha önce giren Katoliklerin başarısızlığından ders alarak ve başarısıyla kendisine model teşkil eden bir senkretik din sayesinde, Doğu Öğretisi ya da Semâvî Yol dini sayesinde, Güney Kore’de yakalar. Söz konusu senkretik modelin, Güney Kore’nin kalkınma ve demokratikleşme süreçlerine de önemli etkisi olmuştur. İşbu mütevazı tez çalışması, tarihsel sosyolojinin imkânlarından yararlanarak, Güney Kore’nin modernleşme deneyimini özel kılan bu örüntüyü ortaya koymayı amaçlamıştır.

Anahtar kelimeler: Güney Kore, modernleşme, senkretizm, Hristiyanlaşma, kalkınma, demokratikleşme.

ABSTRACT

SYNCRETISM AS THE GROUND FOR THE SOUTH KOREAN MODERNIZATION PROCESS

YASİN GURUR SEV

The road South Korea as a young nation-state took, the distance she covered on the way to modernization during the second half of the 20th century, is referred as “the miracle on the Han” in the Anglo-Saxon literature and presented as a model of “*traditionalist* modernization” to the non-Western societies. The success South Korea attained, especially in terms of development, is often accepted as the direct result of the US aid programs and regarded as similar to the other Southeast Asia countries’ experiences. And the level of democratic maturity that South Korea achieved is seen as a natural consequence of the wealth created during the process of industrial development. However, this reductionist attitude may seem valid, there is something that makes South Korea’s story of modernization unique: Christianization—in particular, Protestantization. Protestantism attained a success in Korea that it could not achieve in other Southeast Asia countries by deriving lessons from the mistakes of Catholicism that entered earlier to the peninsula and by taking a syncretic religion (namely, “Eastern Learning” or the “Heavenly Way”) with huge success of massification in Korea as a model. The syncretic model in question had an important impact on South Korea’s development and democratization as well. The goal of this humble study has been to detect this pattern that makes South Korean experience of modernization unique by benefiting from the opportunities that historical sociology bids.

Keywords: South Korea, modernization, syncretism, Christianization, development, democratization.

ÖNSÖZ

Güney Kore'nin modernleşme sürecini biricik kılan Hristiyanlaşmanın bir senkretik model üzerinden gerçekleştiğini temellendirdiğim bu tez çalışmada, karşılaştığım türlü engellere rağmen hep arkamda duran danışmanım Prof. Dr. İsmail COŞKUN Hocama, değerli meslektaşlarım, oda arkadaşlarım Balkır UYSAL ve Esra SOĞANCI'ya ve doktora öğrenimimi BİDEB 2211 Burs Programı kapsamında destekleyen TÜBİTAK'a duyduğum minneti ifade etmek isterim.

Yasin Gurur SEV

İstanbul, Haziran 2019

İçindekiler Tablosu

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KORECE ADLARIN YAZILIŞINA DAİR	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
KORE, MODERNLEŞME VE SENKRETİZM	7
1.1. Modernleşme Kuramı	8
1.2. Senkretizm	12
İKİNCİ BÖLÜM	23
KORE'NİN MODERNLEŞME HİKÂYESİ	23
2.1. Tarihçe	26
2.1.1. Başlangıçtan Batıyla İlk Temasa	26
2.1.2. Batıyla İlk Temastan Kore Savaşına	42
2.1.3. Yangban Merkezli Geleneksel Kore Toplumu	55
2.2. Hristiyanlaşma	64
2.2.1. Şilhak	68
2.2.2. Sohak	74
2.2.3. Tonghak	80
2.2.4. Protestanlık	86
2.3. Kalkınma	93
2.4. Demokratikleşme	103
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	114
KORE MODERNLEŞMESİ VE SENKRETİZM	114
3.1. Kore'nin Hristiyanlaşması ve Senkretizm	114
3.2. Kore'nin Kalkınması ve Senkretizm	120
3.3. Kore'nin Demokratikleşmesi ve Senkretizm	123
SONUÇ	129
KAYNAKÇA	138
ÖZGEÇMİŞ	145

KORECE ADLARIN YAZILIŞINA DAİR

Korece sözcükler, adlar, gövde metin içinde okunduğu gibi yazılmış, herhangi bir karışıklığa yol açmamak için de bu sözcüklerin transliterasyonu ile birlikte milli Kore alfabesi *hangıl*¹ ile yazılmış orijinal hali dipnotla belirtilmiştir. Dipnotlardaki transliterasyon için ise evrensel McCune-Reischauer sistemi² (1939) kullanılmıştır.

¹ Han-gŭl [한글].

² Ayrıntısı için bkz. Keith Pratt & Richard Rutt, **Korea – A Historical and Cultural Dictionary**, London, Routledge, 2012, p. xiii.

GİRİŞ

Oldukça genç bir ulus devlet olarak Güney Kore, 20. yüzyılın ilk yarısında önce 35 yıl süren bir Japon işgali, daha sonra İkinci Dünya Savaşı, ardından da Kore Savaşı gibi büyük travmalar ve yıkımlar atlatmasına rağmen, aynı yüzyılın ikinci yarısında, İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan yeni küresel uluslararası ilişkiler sistemine bir sanayi üretimi ve ihracat devi olarak dâhil olur. Yi Sıngman¹ döneminde ithal ikâmecî, Pak Çong-hui² döneminde ise ihracat odaklı gelişen üretim ekonomisi öyle hızlı büyür ki, Güney Kore, 50 yıl gibi kısa bir sürede, aynı yola yaklaşık 100 yıl önce giren eski hamisi Japonya'yı yakalar ve birçok kalemde geride bırakır. Öyle ki, artık Batı-dışı toplumlara “gelenekçi modernleşme” modeli olarak Japonya yerine Güney Kore sunulmaya başlar.

Güney Kore'nin bir modernleşme modeli olarak sunulur hale gelmesinin sebebi yalnızca bir kalkınma “mucizesi”³ yaratmış olması değildir. Nitekim Güney Kore, demokratikleşme konusunda da ciddi yol kat etmiş görünür. “Han Mucizesi” addedilen kalkınma sürecinin en önemli yürütücüsü olan Pak Çong-hui'nin kızı Pak Gün-hye'nin,⁴ 2013 yılında seçildiği başkanlık koltuğundan,⁵ 2017 yılında bir gecede on milyonların ellerinde meşalelerle sokağa dökülmesiyle indirilmesi örneğindeki gibi çok hızlı ve organize demokratik tepki veren bir kitlenin ortaya çıkışı, Güney Kore'nin ulaştığı demokratik olgunluğa örnek gösterilir.

¹ Yi Sıng-man [이승만].

² Pak Chöng-hui [박정희].

³ Özellikle Pak Chöng-hui döneminde (1963-1979).

⁴ Pak Gün-hye [박근혜].

⁵ Başkanın karar alırken bir Şaman falcıya danıştığı ve aynı Şaman falcının önerisiyle 2014 yılında 300 kişinin öldüğü feribot kazasını bir kurban ayini olarak düzenlediği iddiaları bardağı taşıran son damla olur. Pak Gün-hye, bu iddialar ve başka yolsuzluk iddialarıyla ilgili yargılandığı mahkemeden 25 yıl hapis cezası alır.

Ne var ki, Anglosakson literatür modern Güney Kore'nin doğuş hikâyesini indirgemeci bir tavırla yorumlamış görünür. Güney Kore'nin modernleşme sürecini diğer Güneydoğu Asya ülkelerinin deneyimleriyle, özellikle de Japonya'nınkiyle bir tutan Anglosakson literatür, Güney Kore'nin kalkınma "mucizesini" kısmen Japonların kolonileştirdikleri Kore yarımadasına yaptıkları altyapı yatırımlarına, büyük oranda da Amerikan yardımlarına bağlar, demokratikleşme "başarısını" ise kalkınmanın doğal sonucu olarak görerek öğrenci/işçi hareketlerine dayandırır.

Alanın temel kaynaklarından addedilen Bruce Cumings'in **Korea's Place in the Sun**⁶ adlı kitabı, Harvard Üniversitesi Asya Merkezi⁷ tarafından Doğu Asya Monografileri⁸ serisinden basılan **Korean Political and Economic Development**⁹ ve **The Economic and Social Modernization of the Republic of Korea**¹⁰ eserleri, Kaliforniya Üniversitesi – Berkeley'in Doğu Asya Çalışmaları Enstitüsü¹¹ bünyesindeki Kore Çalışmaları Merkezi'nin¹² yayımladığı **Modern Korean Society: Its Development and Prospect**¹³ adlı eser, yine Kaliforniya Üniversitesi'nin bastığı **Rationalizing Korea: The Rise of the Modern State**¹⁴ kitabı, Routledge'nin Kore Çalışmalarında İlerlemeler¹⁵

⁶ Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, New York, Norton, 2005.

⁷ İng. Harvard University Asia Center.

⁸ İng. Harvard East Asian Monographs.

⁹ Jongryn Mo & Barry R. Weingast, **Korean Political and Economic Development**, Massachusetts, Harvard University Press, 2013.

¹⁰ Edward S. Mason *et al*, **The Economic and Social Modernization of the Republic of Korea**, Massachusetts, Harvard University Press, 1980.

¹¹ İng. Institute of East Asian Studies.

¹² İng. Center for Korean Studies.

¹³ Hyuk-Rae Kim & Bok Song, **Modern Korean Society: Its Development and Prospect**, California, University of California Press, 2007.

¹⁴ Kyung Moon Hwang, **Rationalizing Korea: The Rise of the Modern State**, California, University of California Press, 2016.

¹⁵ İng. Routledge Advances in Korean Studies.

dizisinden çıkardığı **Transformations in Twentieth Century Korea**¹⁶ seçkisi... hepsi üç aşağı beş yukarı aynı indirgemeci tavrı sergiler.

Gelgelelim, Güney Kore'nin modernleşme hikâyesini özel kılan, başka Batı-dışı ülkelerin de farklı derecelerde de olsa başardığı kalkınma ve demokratikleşmeden ziyade, bu sürecin hızlı bir Hristiyanlaşmayla, özelde de Protestanlaşmayla birlikte yürümesidir.¹⁷ Ne Çin'de, ne Japonya'da, ne de Tayvan'da... Hiçbir yerde Hristiyanlık Kore'de yakaladığı ivmeyi yakalayamamıştır—bunların arasında en geç girdiği ülke Kore olduğu halde.¹⁸

Bu birlikte yürüme, ilineksel ya da ârızî bir birlikte ortaya çıkış, Eski Yunanca ifadeyle bir *symptoma*, değil, tözsel bir birlikteliktir, zira “mucize” addedilen bu hikâyenin hiçbir aşaması yoktur ki, Kore'nin Protestanlaşma¹⁹ sürecinden müstakil ele alınabilsin. İşte bu mütevazı çalışmanın amacı, Hristiyanlaşmayla birlikte yürüyen ve dolayısıyla incelemeye değer olan bu Güney Kore modernleşme sürecini karakterize eden örüntüleri yakalamaktır. Bu uğurda da, tarihsel sosyolojinin imkânlarından yararlanılmıştır.

Sosyolojinin öncülerinin ya da yaygın ifadeyle “kurucu babalarının” asıl merakının “kapitalist ticarileşmenin ve sanayileşmenin eşi görülmemiş

¹⁶ Chang Yun-Shik, **Transformations in Twentieth Century Korea**, New York, Routledge, 2006.

¹⁷ Öyle ki, 2005 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre, Güney Korelilerin %29'u, yani yaklaşık 14 milyon vatandaş, kendisini Hristiyan olarak tanımlıyor. Ayrıntısı için bkz. James Huntley Grayson, “Korea's Religious Traditions: Analytical Overview,” in **Insight into Korea**, Seoul, Herald Media, 2007, p. 302-309.

¹⁸ Bu durum, sekülerleşmeyi modernleşmenin doğal uzantısı gören modernleşme kuramcılarını da zora sokmuş görünür. Modernleşme-sekülerleşme ilişkisi için bkz. Talip Küçükcan, “Modernleşme ve Sekülerleşme Kuramları Bağlamında Din, Toplumsal Değişme ve İslâm Dünyası,” **İslâm Araştırmaları Dergisi**, C. 13, No. 1, 2005, s. 109-128.

¹⁹ Kore'nin Protestanlaştığını söylemek, Korelilerin basitçe kendi yerel dinlerini bırakıp Hristiyan olmayı seçtiğini ya da kabul ettiğini söylemek değildir. Kore Protestanlığı, her şeyden önce, senkretik bir dindir.

sonuçları ve kökleri” olduğu söylenir.²⁰ Gerçekten de, modern Avrupa’nın doğuşu gibi temel ve büyük ölçekli değişim süreçlerinin doğasını anlayanın, Tocqueville, Marx, Durkheim ve Weber gibi sosyolojinin tavşan atletlerinin ana amacı olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bugün de, bu gibi büyük ölçekli değişim süreçlerinin, özellikle de hangi coğrafyada olursa olsun modernliğin ortaya çıkışının ya da sonuçlarının doğasını anlamak, sosyologların önemli bir kısmının ilgisini çektiği vakiyadır—tarihsel sosyolojinin temel nesnesi olması bakımından. Sosyolojinin kadim konusu, “tarihsel sosyoloji” denen alanın güncel temel nesnesi olmuştur.²¹

Konfüçyüsçü *ethosun* hüküm sürdüğü “feodal” addedilebilecek bir tarım toplumunun, Batı’nın “münzevi krallık” dediği Kore’nin, nasıl olup da 20. yüzyılın sonunda hatırı sayılır bir küresel aktör hale geldiği, “Han Mucizesi” adıyla anılan bu sürecin nedenlerinin ve sonuçlarının neler olduğu da, kuşkusuz, tarihsel sosyolojinin alanına girer. Bu bağlamda, Kore’nin “modernleşme”²² hikâyesini özel kılan unsurların izini süren işbu mütevazı çalışma, tarihsel sosyolojinin imkânlarından yararlanarak hazırlanmıştır.

Sosyolojinin kadim ilgisinin “sınai ve demokratik devrimlerin toplumsal kökenleri ve sonuçlarıyla ilgili” sorular sorup yanıtlamak,²³ başka bir deyişle, büyük ölçekli dönüşümlerin doğasını kavramak olduğu söylenmişti. Ne var ki, 50’lerde ve 60’larda, özellikle Birleşik Devletler’de bu süreçler tek tip ve her toplum için zorunlu birtakım teleolojik aşamalara indirgenmiştir. Bir anlatı, bir kuram ortaya konmuş (i.e. “modernleşme kuramı”) ve tarihe bu kuram

²⁰ Theda Skocpol, **Tarihsel Sosyoloji**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 1.

²¹ Tarihsel sosyoloji, Theda Skocpol tarafından, “büyük ölçekli yapıların ve temel değişim süreçlerinin doğasını ve etkilerini anlamaya adanmış, sürekli, hep yenilenen bir araştırma geleneği” olarak tarif ediliyor. Bkz. Skocpol, **Tarihsel Sosyoloji**, s. 7 ve s. 402.

²² “Modernleşme” terimi, burada, modernleşme kuramcılarının işaret ettiği tek tip, çizgisel ve kaçınılmaz Batılılaşma sürecini değil, çağdaş Güney Kore’nin doğuşunu ifade etmek için kullanılmıştır.

²³ *Ibid*, 396.

penceresinden bakılmıştır.²⁴ Öte yandan, tarihsel sosyolojinin temsilcisi düşünürler, aşırı genelleştirici bu gibi modellere şüpheyle yaklaşırlar.²⁵ Nitekim onlar için bu aşırı genelleştirmeler Batı'da bile herhangi bir toplumun geçirdiği deneyimlere tam olarak uymaz.²⁶

Tarih sosyologlarının bir kısmı,²⁷ bu aşırı genelleştirici modelleri kullanmak yerine, verili bir tarihsel uğrak noktasını ya da süreci, dönemin ruhu ve nesne edinilen toplumun ya da aktörlerin kültürü *bağlamında*, yani kendi biricikliği içinde anlamaya²⁸ ve yorumlamaya gayret ederler. Bunu yaparken de, açık bir şekilde belirledikleri, tanımladıkları genel kavramları kullanırlar.²⁹ Söz konusu kavramları başlangıçta açıklayıp, savlarını öykülemeye geçerler.³⁰ Amaç, tarihsel örüntülerin anlamlı bir yorumunu ortaya koymaktır.³¹

Burada, “yorum” sözcüğünün günlük kullanımları yanıltıcı olabilir. Burada “yorum” derken kastedilenin “kendine *yormak*,” “kendince açıklamak,” “öznelleştirmek” ya da “kendi tarzında ifade etmek” değil de, *hermenötik*³² teriminin de kökeni olan *hermêneia*³³ olduğunu belirtmekte yarar vardır. Latinceye *interpretatio* şeklinde geçen terim,³⁴ aslen Tanrıların mesajlarını ölümlülere aktarmak anlamına gelir, hem olduğu gibi hem de onların anlayacağı dilde—bir nevi tercüme.³⁵

²⁴ Daha doğrusu, tarih bu kurama uyduruluyordu.

²⁵ *Ibid*, 20.

²⁶ *Ibid*, 17.

²⁷ Skocpol'ün “yorumlayıcı” [*İng.* interpretive] dediği tarih sosyologları.

²⁸ *Alm.* Verstehen.

²⁹ *Ibid*, 406.

³⁰ *Ibid*, 417.

³¹ *Ibid*, 414.

³² Ya da “hermeneutik.”

³³ *Eski Yun.* ἑρμηνεία.

³⁴ *İng.* interpretation.

³⁵ Ayrıntısı için bkz. Y. Gurur Sev, “Dağ Fare Doğurdu: Aristoteles Külliyyatında Hermêneia,” *Cogito*, C. 89, Kış 2017, ss. 78-86.

Demek ki, yorumlayıcı tarihsel sosyoloji, “büyük dönüşümlere ilişkin tarihsel örüntüleri önceden açıklanmış kavramlar üzerinden zamanın ruhu ve bahse konu kültür bağlamında anlamak ve dile döküp aktarmak” şeklinde tarif edilebilecek olan, aşırı genelleştirici kuramlara karşı olan, *hermenötik* bir yöntem yahut işlerliktir. İşbu mütevazı çalışmada, Güney Kore’nin kat ettiği yolu temellendirebilmek adına, gerçekleştirilmeye çalışılan imkân tam da budur.

BİRİNCİ BÖLÜM

KORE, MODERNLEŞME VE SENKRETİZM

İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan yeni küresel düzende, Güney Kore'nin ekonomik olarak bir büyük güç haline geldiği ve Güney Kore'nin şaşırtıcı bir hızla kat ettiği yolun “modernleşme” ideologları tarafından birçok dünya ülkesine örnek olarak sunulduğu vakıadır. Yirminci yüzyıla Japon sömürgesi olarak giren bir ülkenin, aynı yüzyılın ikinci yarısında Japonların büyük markalarını geride bırakan küresel markalar yaratmış olması, dikkate değer olsa gerektir. Nitekim Mitsubishi'nin logosundaki üç [Kor. sam] yıldız [Kor. sung] özenerek¹ kurulan Samsung,² bugün faaliyet gösterdiği alandaki Japon dev rakibi Sony'i sahadan silmiş görünür. Yine, Güney Koreli LG, daha önce Sony'nin elinde olan televizyon paneli üretim tekeli, Japonların elinden almıştır. Yine, otomobil üretmeyi Mitsubishi'den öğrenen ve bunun karşılığında sözkonusu şirkete küçük bir hisse dahi veren Hyundai³ ise, Mitsubishi'yi küresel otomotiv pazarında fersah fersah geçmiş, Güney Koreli KIA ile birlikte, dünya çapındaki pazar payı konusunda Japonların en büyük markası Toyota'yla rekabet eder hale gelmiştir.

¹ Öyle ki, başlangıçta kurucusu Yi Byöng-ch'öl'ün [이병철] kendisini “bir Japon beyefendisi” olarak tanıttığı söylenir.

² *Sam-söng* [삼성].

³ *Hyön-dae* [현대]. Sözcük “modern” anlamında kullanılıyor. İşgal altındaki Kore'de ve savaş döneminde Amerikalılara karaborsacılık yaparak bir servet oluşturan oto tamircisi Chöng Chu-yöng [정주영], Japonların yarımada'dan çekilmek zorunda kalması sonrası Mitsubishi'nin yarımada'daki otomotiv fabrikasının sahibi olur. Ne var ki, ne Chöng bir otomotiv fabrikası işletecek *bil-yapa* sahiptir, ne de çevresindekiler. Chöng çareyi Mitsubishi'den özellikle motor üretimi konusunda bil-yap desteği alıp, karşılığında Japonlara %10 hisse vermekte bulur. Mitsubishi'nin fabrikasında, Mitsubishi'nin bilgi birikimiyle üretime başlayan Hyundai, çok geçmeden dünyadaki pazar payında Japon ortaklarını geride bırakır. Bkz. Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, New York, Norton, 2005, p. 302.

Bütün bu gelişmelere görsel iletişimdeki (özellikle “K-Drama” adıyla bilinen Kore dizileri ve popüler “K-Pop” adı verilen müziği icra eden gruplar), kozmetikteki (i.e. K-Beauty) ve özellikle de 2002 Dünya Kupası’nın ardından futboldaki (i.e. K-League) dünya çapındaki popülerleşme ve bu kültür ürünlerinin de ihracatı eklenmiş, sözkonusu süreci ifade eden “Kore Dalgası”⁴ deyimini sosyal bilim literatürüne yerleşmiştir.

Güney Kore’nin yirminci yüzyılın sonundan itibaren hem patent, hem endüstri ürünü, hem de refah üreten dev bir ekonomi haline gelmesi, Güney Kore üzerine çalışan uzmanlarca “Han Mucizesi”⁵ olarak adlandırılmıştır. İkinci Dünya Savaşı ve onun bir yan ürünü olan Kore Savaşı sonunda ikiye bölünen ve hem işgücü, hem varlık bakımından her tür kaynağını yitiren⁶ Güney Kore’nin bu noktaya gelmesi özel bir “modernleşme” hikâyesi olarak anlatılır. Sözkonusu süreci doğru incelemek için, “modernleşme” nedir, nasıl bir şeydir, ilkin bunu netleştirmek gerekir.

1.1. Modernleşme Kuramı

Modernleşme, kabaca, toplumların geleneksel tarım toplumundan modern sanayi toplumuna benzer bir hat üzerinde dönüştüğünü varsayan bir paradigma olarak tarif edilir.⁷ Sözkonusu paradigma, İkinci Dünya Savaşı sonrası Birleşik Devletler’in dünyada egemen güç haline gelmesiyle birlikte,

⁴ *İng.* Korean Wave. *Kor.* Hallyu [한류]. Kore dalgası ve Türkiye’de gelişimi için bkz. Demet Fırat, “Küresel Yönde Ters Akış: Asya’dan Doğan Alternatif Bir Popüler Kültür,” **Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi**, C. 2, No. 3, 2017, s. 67-74.

⁵ Burada hem Han Nehri’ne, hem de Korelilerin birer bireyi olduklarını düşündükleri Han ırkına bir gönderme, yaygın bir söz oyunu sözkonusu.

⁶ Savaş bittiğinde Güney Kore 64 dolarlık kişi başı milli gelirle dünyanın en yoksul ülkelerinden biridir. Bkz. Karl J. Fields, “From Take-off to Drop-off? Postwar Economic Development and Industrialization,” in **Modern Korean Society: Its Development and Prospect**, Ed. Hyuk Rae Kim & Bok Song, California, California University Press, 2007, p. 106.

⁷ Brian Turner, **Cambridge Dictionary of Sociology**, New York, Cambridge University Press, 2006, p. 394.

Amerikan sosyolojisinde ve dünya sosyal biliminde hâkim bakış açısı haline gelmiştir.⁸ Modernleşme paradigması, toplumları geleneksel tarım toplumundan modern sanayi toplumuna benzer çizgiler üzerinde değişen, küresel bir örüntünün parçası olan, görece istikrarlı bir birbirine bağımlı parçalar kümesi olarak görür. Gelişen toplumlardan gelişmiş olanlara doğru bu dönüşüm için model olarak, Batı Avrupa'nın sanayileşmiş devletleri, onların Avustralya, Kanada, Yeni Zelanda ve Birleşik Devletler'deki göçmen şubeleri ve Japonya gibi ülkeler gösterilir. Geleneksel toplumlar ise bu dönüşümün erken safhalarında olduklarına ve modernleşme sürecine yeni yeni gireceklerine inandırılır.⁹ Kısacası “modernleşme,” Batı'nın Doğu'ya bakışının İkinci Dünya Savaşı sonrası tedavüle sokulan güncel sürümüdür.

Modernleşme kuramı İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batılı sosyal bilimciler tarafından geliştirilmiştir—daha önce söylenmişti. Çatışma halinde olduğu geleneksel Doğu'yu *barbar*¹⁰ addeden Batı, Yeniçağ ile birlikte Yeni Dünya'yı

⁸ *Ibid*, 394.

⁹ *Ibid*, 395.

¹⁰ Sözcük “Yunanca konuşmayan” anlamına gelir. Yunanlara Persler “bar-bar” konuşuyor gibi geliyormuş. Doğu-Batı ayrımının çıkış noktası da tam burası gibi görünür. Bu çıkış noktası Aiskhylos'un Persler isimli tragedyasıdır. Bkz. Aiskhylos, **Persler**, çev. Y. Gurur Sev, İstanbul, Pinhan, 2015. Bu eserde Aiskhylos, Perslerin, özellikle de ana kraliçe Atossa'nın ağzından çeşitli hikâye ve alegorilerle Yunan-Pers, başka bir deyişle Batı-Doğu ayrımını ortaya koyar. Sözcüğü Atossa, koro, yani Perslerin ileri gelenlerine “Yunanlar'ın çobanı kimdir?” diye sorar, koro ise “hiçbir fânînin kulu-kölesi denemez onlar için” yanıtını verir. Kuşkusuz, burada vurgulanmak istenen, Perslerin asillerinin halkı “kul” gördüğü, onlardan “itaat” beklediği, Doğu zihniyetinde hükümdar da olsa ölümlüye kul-köle olmak diye bir şey olduğu, “hiçbir fânîye kul köle olmayan” Yunanların kültürünün, Batı kültürünün ne denli farklı olduğudur. Bir diğer hikâyede ise ana kraliçe Atossa düşünde iki kız kardeş görür: Biri Pers kadınları gibi giyinmiş, diğeryse “Dor zarafetiyle” bezenmiştir. Kral Serhas onları boyunduruk altına almaya çalışmaktadır. Biri uysalca boyun eğ, diğeryse çılgınca direnir. Aiskhylos'un bu düşle anlatmak istediği de, Yunanların özgürlüklerine ne denli düşkün oldukları ve *barbar*ların itaatkâr olduklarıdır. Barbarlar, ölümlülere kul-köle olabilirler; Yunanlar ise, özgür yurttaş olmaları kaydıyla, hiçbir ölümlüye kul köle olmayı kabul etmez, özgürlükleri [*eleutheria*] adına direnirler. İşte Aiskhylos'un yapmaya çalıştığı karşılaştırma ya da ayrım budur. Buradaki kızkardeş vurgusu ise, daha önce böyle bir ayrım olmadığı, iki medeniyetin aynı köklerden yeşerdiği şeklinde yorumlanabilir. Jack Goody'nin iddiası da,

keşfeder ve karşısında kendisiyle çatışma gücü olmayan yeni bir Batı-dışı bulur, ardından bu “tarih dışı” halkları sömürerek güçlenir ve ciddi bir üstünlük kurar.¹¹ Bu üstünlüğü Doğu’ya da kabul ettirmek isteyen Batı, 18. yüzyılın son çeyreği ve tüm 19. yüzyılda Doğu’yu anlamak için Şarkiyatçılık¹² gibi açıklamalar geliştirir. Avrupa-merkezci bu açıklamalar “ilkel” Doğu ile “uygar” Batı arasında kategorik farklar varsayar.¹³ Bu açıklamalar Doğu’nun bu aşılmaz farklar dolayısıyla kendi başına uygarlaşamayacağını ve bunun için Batı’ya ihtiyaç duyduğunu iddia eder, bu şekilde de Batı sömürgeciliğini ve olası müdahaleleri meşrulaştırmaya çalışır.¹⁴ Dönemin tarih felsefeleri de “ilerleme” fikri üzerinden bu meşrulaştırma girişimlerine destek çıkmıştır.¹⁵

20. yüzyıla gelindiğinde, Batı-dışı dünyanın sömürsünden pay almak isteyen Batılı güç merkezleri arasında rekabet ve çatışma baş gösterir.¹⁶ Bu rekabet ve çatışma, önce iki büyük Dünya Savaşı’na, ardından da Batılı sosyal

Doğu-Batı ayrımının Eski Yunan’da ortaya atılmış olan yapay bir ayrım olduğu, Batı’ya veya Doğu’ya özgü addedilen pek çok özelliğin geç Tunç çağında hüküm süren ve hem Batı’yı hem de Doğu’yu içine alan, böyle bir ayrımı tanımayan “Avrasya” medeniyetinin ortak ürünleri olduğu, modernleşmenin Batı’nın tekelinde olmadığı, dönem dönem bu alanda Batı’nın, dönem dönem de Doğu’nun öne geçtiği şeklindedir. Bkz. Jack Goody, **Batıdaki Doğu**. Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2002. Ayrıca bkz. Jack Goody, “Asia and Europe,” **History and Anthropology**, V. 26, No. 3, 2015, pp. 263-307.

¹¹ İsmail Coşkun, “Modernleşme kuramı üzerine,” **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, C. 3, No. 1, 2012, s. 290.

¹² Başka bir deyişle “oryantalizm.” Oryantalizm, “Doğu’ya ilişkin Batılı kolektif muhayyile” olarak tarif edilir. Bkz. Yücel Bulut, **Oryantalizmin Kısa Tarihi**, İstanbul, Küre, 2017, s. vii-ix.

¹³ İsmail Coşkun, “Modernleşme kuramı üzerine,” **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, C. 3, No. 1, 2012, s. 292.

¹⁴ *Ibid*, 293. Ayrıca bkz. Yücel Bulut, **Oryantalizmin Kısa Tarihi**, viii.

¹⁵ İsmail Coşkun, “Modernleşme kuramı üzerine,” **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, C. 3, No. 1, 2012, s. 292. Gerçekten de, tarihi *ilkelden uygara* ya da Hegelci bir ifadeyle özgürlüğe doğru çizgisel bir ilerleme süreci olarak ele alan bu tarih felsefelerinin, Batı’nın işbu çizgi üzerinde ilerlemenin sonuna yaklaştığını, henüz çok gerilerde olan Doğu’nun da kaçınılmaz olarak Batı’yı örnek alarak ya da Batı’nın müdahalesiyle bu aşamalardan geçeceğini söyleyerek, Batı’nın hâkimiyetini meşrulaştırıcı bir rol üstlendiği görülüyor.

¹⁶ Başka bir deyişle, Batı kendi içinde bir çatışmaya sahne olur.

bilimcilerin Doğu'ya bakışı güncelleme zorunluluğu hissetmesine yol açar.¹⁷ Dünya Savaşları'ndan gerekli dersi çıkaran Batılı sosyal bilimciler, Batı hâkimiyetine direnç gösteren Doğu toplumlarının *rızasını*¹⁸ kazanacak ve Batı-karşıtı tavrı yumuşatacak meşrulaştırıcı bir söylem (i.e. ideoloji) olarak “modernleşme” fikrini ortaya atar.¹⁹

Modernleşme fikriyle, artık “ilkel *vs.* uygar” ikili karşıtlığı bir kenara bırakılmış, bu ikilinin yerini “geleneksel *vs.* modern” ikilisi almış olur. Artık sömürgeleştirmeyi ve işgali meşrulaştırma çabası, Batı-dışı toplumları ya da halkları Batı'nın kurumlarını, değerlerini ve sanayisini kendi topraklarına “aktarmaya,” onları Batı merkezli yeni Dünya sistemine entegre olmaya ikna etme, bu konuda onların *rızasını* kazanma çabasına dönüşmüş olur. Modernleşme kuramcılarına göre, Batı'nın geldiği nokta varılacak en üst noktadır, hatta buna “tarihin sonu”²⁰ bile denmiştir ve geleneksel toplumlar da bu noktaya varmak için Batılılaşmalıdır. Onlara göre, Batı doğru modeldir ve bu model alınıp uygulanmalıdır. İsmail Coşkun'un ifadesiyle onların Batı'nın “kurum, düşünüş ve işleyiş mekanizmalarını kendi topraklarına aktarmaları” beklenir.²¹

Bu ideoloji dünyanın birçok yerinde işlemiş görünür. Bazı yerlerde süreç yarım kalmış (İran'da mesela), bazı yerlerde de tamamlanmaya yaklaşmıştır (e.g. Brezilya, Arjantin). “Geleneksel” addedilen toplumların bir kısmı bu modele *rıza* gösterip, bu modeli benimseyip “modernleşmiş” olsa da, bazı bölgelerde bu fikir işlememiş, modernleşme ve onun doğal yan ürünü sayılan sekülerleşme vuku bulmamış görünür. Nitekim “geleneksel” toplumların yanında bir de “gelenekçi” toplumlar vardır ki, onların sözkonusu modele

¹⁷ *Ibid*, 293-295.

¹⁸ *İng.* consent.

¹⁹ *Ibid*, 295.

²⁰ Ayrıntısı için bkz. Francis Fukuyama, **Tarihin Sonu ve Son İnsan**, İstanbul, Simavi, 1992.

²¹ İsmail Coşkun, s. 302.

kendiliğinden ikna olup geleneksel kurum ve değerlerini toptan Batılılarınkiyle değiştirmeleri pek kolay görünmez.

Batı bu zorluğu aşmak adına gelenekçi toplumlar için *senkretik* modeller işletmiş görünür—Japonya, Tayvan, Güney Kore gibi ülkelerde farklı tarzlar ve derecelerde de olsa senkretik modeller iş görmüştür. Öyle ki, bu ülkelerin özellikle sanayileşme konusunda ABD hariç hemen tüm Batı ülkelerine fark attığı söylenebilir. Gelgelelim bu ülkeler hala gelenekçi toplumlarıyla bilinirler. Bu ülkelerde görülen modernlikle gelenekçiliğin iç içeliğine de bir nevi senkretizm demekle bir sakınca olmasa gerektir.

O halde, işbu çalışmanın konusu Güney Kore, onun “modernleşme,” özellikle de Hristiyanlaşma²² hikâyesini özel kılan unsurlar olduğuna göre, işe senkretizmin ne olduğunu çözmekle başlamak yerinde bir hamle olabilir.

1.2. Senkretizm

Türkçe’de “bağdaştırmacılık” sözcüğüyle karşılanmaya çalışılan senkretizm terimi,²³ Eski Yunanca kökenlidir. “Birlikte” anlamına gelen *syn*-²⁴ önekiyle “karışım” anlamına gelen *krasis*²⁵ sözcüğünden türetildiği iddia edilegelmiş olan terimin,²⁶ yine aynı *syn*- önekiyle *Krêê*²⁷ yani “Girit” sözcüğünden türetilmiş olması birçok açıdan daha makul görünür. Nitekim hem siyasi hem kültürel hem dini sebeplerle ciddi manada bölünmüş olan Giritlilerin

²² Modernleşme süreciyle birlikte sekülerleşmenin de kaçınılmaz olduğu düşünülür, oysa muazzam bir hızla modernleşen Güney Kore’de bu sürece aynı (belki de daha yüksek) hızda bir Hristiyanlaşma eşlik eder. Bu durum hem Güney Kore’yi modernleşme bağlamında özel bir vaka kılar, hem de modernleşmeye ilişkin indirgemeci yaklaşımları zora sokar.

²³ Süreyya Su, **Hurafeler ve Mitler: Halk İslâmında Senkretizm**, İstanbul, İletişim, 2011, s. 50.

²⁴ σύν-.

²⁵ κρᾶσις.

²⁶ Ki öyle olsaydı hem bir mantık hatası sözkonusu olurdu hem de sözcüğün “senkretizm” değil “senkratizm” olması beklenebilirdi.

²⁷ Κρήτη.

dışarıdan gelen düşman karşısında *birleştikleri* ve ilk anda akla geleceği üzere ortak paydalarda buluşmaktan ziyade, birbirlerinin farklılıklarını benimsedikleri söylenir. Ayrıca *krêtismos*²⁸ sözcüğünün Eski Yunan’da “Giritli gibi davranmak” anlamına geldiği de bilinmektedir.

Sözcüğün kullanıldığı ve bugüne kalan en eski yazılı eserin Plutarkhos’un *Moralia*’sının “biraderlik” konulu kitabı olduğu söylenir.²⁹

...μιμούμενον αὐτὸ γοῦν τοῦτο τὸ Κρητῶν, οἱ πολλάκις στασιάζοντες ἀλλήλοις καὶ πολεμοῦντες, ἔξωθεν ἐπιόντων πολεμίων διελύοντο καὶ συνίσταντο· καὶ τοῦτ’ ἦν ὁ καλούμενος ὑπ’ αὐτῶν “συγκρητισμός.”

En azından birbirleriyle çoğu zaman hır-gür içinde ve kavgalı halde olan ama dışarıdan bir düşman saldırdığında farklılıklarını bir yana bırakıp birleşen ve buna “senkretizm” demiş olan Giritlileri taklit ederek...

Öyleyse senkretizm, Giritlilerin yaptığı gibi, ayrılmış olanların ortak paydada buluşmaksızın birbirlerinin farklılıklarını benimsemesi, daha doğrusu birleşirken özünü koruması ve başkasının farklılığını da bu öze katması anlamına gelir.³⁰

Öte yandan, Giritlilerin düşmana karşı oluşturdıkları siyasi birliğin doğasına vurgu yapan bu açıklama, terimin niçin özellikle din alanındaki çalışmalarda kullanıldığını açıklamakta güdük kalır. Burada akla, terimin, mesela televizyon, otomobil, sosyoloji gibi, biri Yunanca diğeri Latince kökenli sözcüklerden olan iki ayrı kökünün olma ihtimali, yani *hibrit* bir neolojizm olma ihtimali gelir. Nitekim Latince *credo* sözcüğü “inanıyorum” anlamına gelir ve Yunanca *syn-* önekiyle birleştirilmiş ve “senkretizm” terimine kaynaklık etmiş olabilir.

²⁸ Κρητισμός.

²⁹ *op.cit.* 490B.

³⁰ Temelde uyumsuz görünse de.

Tartışmalı etimolojisi bir tarafa, sözcük, “kültürleşmeye” benzer bir manada, “yeni kültürden etkilenmekle birlikte eski inancından ve hayat tarzından kopamayan insanların eski ile yeni arasında bilinçli veya bilinçsiz bir uzlaşma yolu araması sonucu”³¹ ortaya çıkan bir durum olarak ele alınır.³² Başka bir deyişle, senkretizm, birbirinden farklı (hatta uyumsuz) birden fazla kültür ürününün, özellikle de inanç sistemlerinin, bir arada bulunmasıdır, denebilir.

Daha çok inanç sistemleriyle, dinlerle ilgili kullanılan bir terim olsa da, senkretizm, din sosyolojisi literatüründe kendine pek fazla, hatta neredeyse hiç yer bulamaz. Senkretizm kavramının sosyolojide izi sürüldüğünde, terimin daha ziyade Amerikan ve Fransız kültür sosyolojisinde kendine yer bulduğu, “kültürleşme” ya da “kültür alma”³³ ile eş anlamlı kabul edildiği, yer yer bu sözcüklerin birbirinin yerine kullanıldığı³⁴ ve senkretizmin kültürleşmenin bir türü yahut türevi addedildiği görülür.³⁵

Senkretizm kültürleşmenin bir türevi addedildiğine ve bir türevi onun türediği esas taşıyıcıyı anlamadan kavramak imkânsız olduğuna göre, önce kültürleşmeyi yerli yerine oturtmak gerekir.

Kültürleşme, kavramın babalarından Herskovits³⁶ tarafından, işteş bir sözcük olmasından da anlaşılacağı üzere, birbiriyle karşılaşan ve birbirine sürekli olarak birinci elden temas eden iki kültürün ikisinden birinin ya da her ikisinin

³¹ M. Ali Kirman, **Din Sosyolojisi Sözlüğü**, Adana, Karahan, 2016, s. 266.

³² Bu durumda senkretizm için, bir fail varsayan, diğer bir deyişle ettirgen ve kullanışsız olan “bağdaştırmacılık” sözcüğü yerine, en azından yalnızca inanç bağlamında kullanıldığında, “dinleşme” demek önerilebilir.

³³ İng. acculturation.

³⁴ İng. interchangeable.

³⁵ Hatta Denys Cuche, “kültürleşme” [*acculturation*] ve *senkretizm* [*syncretism*] terimlerini yer yer birbirinin yerine kullanıyor. Bkz. Denys Cuche, **Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı**, İstanbul, Bağlam, 2013, s. 71, 77, 79.

³⁶ Boas’ın öğrencisi.

birden bu temas sonucu bir değişime uğraması olarak tarif edilir.³⁷ Buradan da anlaşılacağı üzere, kültürleşme yalın anlamıyla bir kültürel değişim değildir, daha ziyade, kültürel değişimin dışarıdan kaynaklanan ve karşılıklı gerçekleşen özel bir çeşididir—ne de olsa kültürel değişim içeriden de kaynaklanabilir.

Kültürleşme terimi kavramsal bağımsızlığını kazanmadan evvel sıklıkla asimilasyonla ve difüzyonla (yani sızıntı, geçişkenlik, yayılma) karıştırılmış görünür. Oysa asimilasyon kültürleşmenin ender rastlanan bir uç sonucudur, nitekim temas eden kültürlerden birinin *tümüyle* öbürüne dönüşmesi nadiren gerçekleşir.³⁸ Dahası, difüzyon da birinci elden ve sürekli bir temas olmaksızın vuku bulabilir, İngilizlerin Çin porselenini kendi teknikleriyle yeniden üretmeleri buna örnek gösterilebilir, burada sözkonusu olan difüzyon, bir kültürleşme olmasa gerektir.³⁹

Ayrıca, başlarda göç ve göç edenin asimilasyonuna indirgenen kavram, daha sonra, özellikle de John W. Berry'nin katkılarıyla, çok boyutlu olarak ele alınmaya başlamış, temasın sonucunda her iki kültürde oluşan değişimler de terimin kapsamına dâhil edilmiştir.

Dahası, kültürleşme sürecinin kültür alan grupların *eğilimlerine*, temayüllerine göre gerçekleştiği ve alınacak kültürel unsurların *seçilerek* transfer edildiği ve bu mekanizmanın *kendiliğinden* işlediği fikri de özellikle Amerikan Antropologları arasında kabul görmüş görünür.⁴⁰

³⁷ Melville J. Herskovits, "The Significance of the Study of Acculturation for Anthropology," **American Anthropologist**, Vol. 39, No. 2, 1937, p. 259.

³⁸ Denys Cuche, **Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı**, s. 74.

³⁹ G. Devereux & Edwin M. Loeb, "Antagonistic Acculturation," **American Sociological Review**, Vol. 8, No. 2, 1943, p. 143.

⁴⁰ Denys Cuche, 75.

George Devereux ve Edwin M. Loeb ise, kültürlerin birinci elden ve sürekli teması sonucu gerçekleşen değişimlere karşı ortaya çıkan dirençlerin sonuçlarını da kültürleşmenin içine almak gerektiğini iddia eder ve bunun için “hasmâne kültürleşme”⁴¹ deyimini kullanır.⁴² Devereux ve Loeb, aslında, hasmâne kültürleşmeyi kültürleşmenin bir çeşidi olarak değil de, ta kendisi olarak görür. İkili, insanların, atalarının yapıp etmelerini ya da âdetlerini “kutsal” gördüğü ve çıkarına da olsa her değişimi “kötü” addettiği, çünkü sanıldığı kadar da akılcı olmadıkları varsayımından hareketle, her kültürün, temas sözkonusu olduğunda, vermeye ya da almaya direndiğini, bu direnişi de kimi zaman kültür ürününe, kimi zaman da muhatap kültürün taşıyıcılarına karşı sergilediğini iddia eder.

Devereux ve Loeb’e göre, kültürel temasa eşlik eden iki yönlü gerilimden doğan ve mevcut sorun çözme yollarının iş görmez hale gelmesi anlamına gelen “kriz durumu” bir tepkiyle, diğer bir deyişle, bir direnişle sonuçlanıyormuş, kültürleşme de bunun sonucuymuş ve üç ana tarzda vuku buluyormuş: Koruyucu soyutlama, mevcut amaçlar için yeni araçların devşirilmesi, bilinçli ayrıştırıcı değişim.⁴³

En temel örneği Mekke, Tibet gibi kutsal mekânlar olan koruyucu ya da muhafazakâr soyutlama, kültürel temastan kaçınılması (düşman gruplar arası sessiz takas mesela) ya da kültür ürünlerinin bastırılması (boykot, ambargo vb.) şeklinde gerçekleştirmiş.⁴⁴ Kendine yeterliği sağlama adına uygulanan ithal ikâmecî politikalar da bunun örneklerindenmiş.⁴⁵

⁴¹ *İng.* antagonistic acculturation.

⁴² G. Devereux & Edwin M. Loeb, “Antagonistic Acculturation,” pp. 133-147.

⁴³ Devereux & Loeb, 139.

⁴⁴ Devereux & Loeb, *loc. cit.*

⁴⁵ Devereux & Loeb, 140.

Mevcut amaçlar için yeni araçların devşirilmesi ise iki şekilde gerçekleşebiliyormuş: Bazen görünür ya da hakiki hiçbir amaç devşirilmiyormuş, Kızılderililerin çatışma halinde oldukları Amerikalıların haberleşme tekniklerini öğrenip kendi amaçları için kullanmaları örneğindeki gibi. Bazen de bir yalancı amaç devşirme⁴⁶ sözkonusu olabiliyormuş. Devereux ve Loeb, buna örnek olarak Japonların *Meiji* döneminde Batı ideallerini benimsemiş gibi yapıp gelişmesini ve bu ilerlemeyi geleneksel Japon “dünya hâkimiyeti” ideali için kullanmasını gösterir.⁴⁷

Bilinçli ayrıştırıcı değişim, diğer bir deyişle ayrıştırıcı olumsuz kültürleşme ise karşılaşılan kültürden farklı olmayı vurgulayacak yeni araçlar üretmeye işaret ediyormuş: Kendi üstün geçmişine vurgu yapmak ve oraya geri götürülebilecek araçları öne çıkarmak, üstünlüğünü ve farkını dil ve davranışla vurgulamaya çalışmak (elitlerin Oxford aksanı gibi kendi üstünlüklerini vurgulamak için abartılı bir aksan kullanmaları mesela) ve karşılaşılan kültüre has özellikleri değillemek, reddetmek bu kültürleşme türüne giriyormuş—İslâm’ın putperestliği yasaklaması bunun bir örneğiymiş.⁴⁸

Devereux ve Loeb tarafından ortaya konan tipolojide dikkati çeken bir şey de, kültürleşmeyi incelerken Parsons’a atfedilen *means-ends* yani araçlar-amaçlar ikilisini kullanmaları ve amaçları kültürleşmede ancak ve ancak görünürde devşirilen unsurlar olarak ele almaları.

Kültürleşme terimini Fransız akademisine taşıyan isim olan Roger Bastide ise, kültürleşmeyi doğuracak olası temas durumlarını birbirinden ayırır:

⁴⁶ *İng.* the pseudo-diffusion of the goals.

⁴⁷ Devereux & Loeb, *loc. cit.*

⁴⁸ Devereux & Loeb, 145-146.

Kendiliğinden, zorla (sömürgecilik mesela) ve planlı (misyonerlik gibi).⁴⁹ Demek ki kültürleşme sürecinin kendiliğinden gerçekleşmesi zorunlu değilmiş.

Bütün bunlardan çıkarılabilecek olansa, kültürleşmenin birbiriyle birinci elden sürekli temas halinde olan en az iki kültürün kaçınılmaz olarak geçirdiği değişimlerin adı olduğu, bu değişimlerin sözkonusu grupların eğilimlerine göre gerçekleştiği, bunun ya kendiliğinden ya zorlama ya da planlı olduğu, bu sürecin daha ziyade kültürel alışverişe karşı sergilenen hasmâne tavrın sonucu olan değişimlere işaret ettiği ve devşirilenin amaçlardan çok araçlar olduğu olsa gerek.

O halde bir kültür ürünü olarak dini unsurların etkileşimini de, yani senkretizmi de, bu kültürleşme tarifi ve ölçütleri üzerinden ele almanın mantıklı olacağı pekâlâ söylenebilir. Öte yandan, burada sözkonusu olan, yalnızca grupların kültürleşmesi ya da senkretizmi. Oysa bir kişinin birbirinden farklı dini geleneklerin çeşitli yönlerini benimsemesi ve bunlara aynı anda inanması da mümkündür ve bu kişinin inancına da “senkretik” denebilir.⁵⁰ Dahası, bir kişi birbirinden farklı dini geleneklerin çeşitli unsurlarını bir araya getirerek yeni bir din kurduğunu da iddia edebilir, bu

⁴⁹ Roger Bastide, “Problèmes de l’entrecroisement des civilisations et leurs oeuvres,” **Traité de Sociologie**, Paris, PUF, 1960, p. 325.

⁵⁰ Senkretizmin bireylerin inanma pratiklerinde de sözkonusu olabileceği vakıdır. Nitekim her pazar kiliseye giden bir Korelinin şamanların fal ve büyü güçlerine inandığını, zaman zaman *Bul-guk-sa* [불국사] Budist tapınağına gidip dua ettiğini, Konfüçyüsçü davranış kurallarını takıntı haline getirdiğini görmek hiç de zor değildir. Ne var ki, bireylerin senkretik inançları akademide pek üzerinde durulmuşa benzemiyor. Bunun bir istisnası Sigalow’un “Birleşik Devletler’deki senkretizme sosyolojik bir çerçeve çizme denemesi” şeklinde tercüme edilebilecek makalesi olabilir. Bkz. E. Sigalow, “Towards a sociological framework of religious syncretism in the United States,” **Journal of the American Academy of Religion**, Vol. 84, No. 4, 2016, pp. 1029-1055.

durumda da sözkonusu yeni dine de “senkretik” denebilir.⁵¹ Bu durumda, denebilir ki, senkretizm bir anlamda kültürleşmenin bir türü, başka bir anlamda ise onun kaplamının dışında olan unsurlara sahip olan bir türevidir.

Bu noktada, mademki senkretizmin ortaya çıkış tarzı, sürecin işleyişi ve bu sürecin sonucu türlü türlüdür, bir senkretizm tipolojisi oluşturmak ya da ortaya koymak yerinde bir hamle olabilir. Bu amaç için de, James Huntley Grayson’un “normal senkretizm *vs.* tersine senkretizm” ayrımı iş görebilir.

James Huntley Grayson,⁵² senkretizmin inanç odaklı bir kültürel etkileşim ya da kültürleşme olduğunu, ama tümüyle inanç odaklı olmadığını, onun siyasi yanlarının da olduğunu, bu sürecin sonunda ya iki dinden birinin ağırlığının ya da karşılıklı bir dengenin sözkonusu olduğunu, bu sürecin kendiliğinden ve doğal olarak ya da siyasi bir plan üzerine gerçekleşebileceğini ve bu sürecin genel olarak eşit olmayan siyasal koşullarda gerçekleştiğini öne sürer. Açıkça söylemese de, Grayson’un senkretizmi her zaman bir yerel dinle (Şamanizm gibi) bir misyoner dünya dini (mesela Budizm, Hristiyanlık, İslâm) arasında geçen bir etkileşim süreci olarak gördüğü söylenebilir.

Grayson, ayrıca, senkretizmi ikiye ayırır: Yüksek senkretizm, alçak senkretizm. Bu ayrımı da aslında tözü kastettiği “çekirdek değerler”⁵³ ve

⁵¹ Bir failin kurucu iradesiyle, yani onun bilinçli tercihiyle de senkretik denebilecek bir din kurulabileceği, ya da “senkretizm” teriminin bu gibi durumlarda da kullanıldığı, söylenmiştir. Su-un’un Kore’de kurduğu Doğu Öğretisi [*Kor. Tonghak*] adlı din, bunun güzel bir örneği. Bunun bir güzel örneği de, Babürlü Devleti’nde 1556-1605 yılları arasında hüküm süren hükümdar Ekber Şah’ın “sulh-ı küll” zihniyetiyle Hindularla Müslümanlar arasındaki çatışmaları bitirmek için geliştirdiği, bölgedeki her dini gelenekten birtakım inanç ögesi ve pratikler barındıran “Din-i İlahi” olabilir. Ayrıntısı için bkz. Sami Baybal, “Babürlü Hükümdarı Ekber Şah’ın Dînî Senkretizmi Üzerine,” **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, C. 20, No. 1, 2015, ss. 51-63.

⁵² James Huntley Grayson, “The accomodation of Korean folk religion to the religious forms of Buddhism: an example of reverse syncretism,” **Asian Folklore Studies**, Vol. 51, No. 2, 1992, pp. 199-217.

⁵³ *Ing.* core values.

aslında ilineği kastettiği “yüzeysel özellikler”⁵⁴ ilişkisine dayandırır—diğer bir deyişle, töz-ilinek ya da cevher-araz ilişkisine. Buna göre, eğer senkretizm süreci sonunda ortaya çıkan yeni harmanın tözü misyoner dine aitse ve ilineksel özellikler yerel dine aitse, bu, normal yahut alçak senkretizm oluyormuş. Ama eğer yeni harmanın çekirdeği yerel dine, yüzeysel özellikleri misyoner dine aitse, bu, yüksek yahut tersine senkretizm oluyormuş.⁵⁵

Grayson buna üç krallık dönemi Kore’sinde Şamanizmle Budizm arasındaki senkretizmi örnek verir, sözgelişi bu dönemde yerel dinin önemli ilahi figürlerinden olan Semavi Kral mabetleri,⁵⁶ Budist tapınakların önemli bileşenleri olarak varlığını sürdürmüş—ki Kore’nin birçok dağında hala Şaman tanrısal figürlerinin Budist tapınakları içindeki merkezi konumu gözlemlenebilir. Yine, üç krallık dönemi Kore’sinde, döneme ilişkin en önemli tarihsel kaynak olan *Samguk Yusa*’da⁵⁷ anlatılan bir hikâyeye göre, altıncı yüzyılda, bir Budist tapınağı inşa edilirken, tapınağın inşaat alanının ortasındaki gölde bir sarı ejderhanın yaşadığı söylentisi çıkmış. Saray, inşaatı derhal durdurmuş. İnşaat bir süre sonra Budist tapınağı görünümlü bir sarı ejderha mabedi yapmak üzere devam etmiş ve *Hwang-ryong-sa*⁵⁸ adıyla tamamlanmış.

Geleneksel toplumlara sunulan modernleşme reçetesinin her gelenekçi toplumda tam manasıyla işlemediği anlaşıncaya ortaya *senkretik* modellerin konduğu ve özellikle Güney Kore gibi ülkelerde bunun işlediği söylenmişti. Bu bağlamda, anlaşılmaya muhtaç duran *senkretizm* için, kültürleşme kavramına bakmak yerinde görülmüştü, çünkü *senkretizm* kültürleşmenin özellikle de din alanında ortaya çıkan bir türevi addediliyordu. Kültürleşme

⁵⁴ *İng.* superficial qualities.

⁵⁵ *Ibid*, 202-203.

⁵⁶ *İng.* shrine.

⁵⁷ *Sam-guk Yu-sa* [삼국유사].

⁵⁸ *Hwang-ryong-sa* [황룡사]. *Tür.* Sarı Ejderha Tapınağı.

bahsinden de, kültürleşmenin birbiriyle birinci elden sürekli temas halinde olan en az iki kültürün geçirdiği değişimlerin adı olduğu, bu değişimlerin sözkonusu grupların eğilimlerine göre gerçekleştiği, bunun ya kendiliğinden ya sömürgecilikte olduğu gibi zorla ya da misyonerlikte olduğu gibi planlı olduğu, bu sürecin daha ziyade kültürel alışverişi karşı sergilenen hasmâne tavrın sonucu olan değişimlere işaret ettiği ve devşirilenin amaçlardan çok araçlar olduğu çıkmıştı. Bu hasmâne kültürleşmenin de üç ana tarzda vuku bulduğu anlaşılmıştı: Koruyucu soyutlama (e.g. ithal ikâmecilik), mevcut amaçlar için yeni araçların devşirilmesi, bilinçli ayrıştırıcı değişim.

Demek ki, *senkretizm* de bu sonuçlar üzerinden ele alınabilirdi. Öte yandan, kültürleşme sadece grupların *senkretizmini* açıklamaya elverişli bir model sunuyordu. Oysa *senkretizm* kişilerin inanma pratikleri için de, yeni dinlerin kurucularının amaçları ya da ortaya koydukları dinlerin yapısı için de kullanılan bir terimdi. O halde *senkretizm* kültürleşmenin hem daha ziyade din özelinde kullanılan bir türü, hem de onu aşan yönleri olan bir türeviydi.

Son olarak da, aynı zamanda bir Kore uzmanı olan James Huntley Grayson'un ortaya koyduğu *senkretizm* tipolojisi üzerinde duruldu ve her zaman bir misyoner dünya dini ile bir yerel din arasında olan bu karşılaşmanın sonucunda ortaya çıkan yeni harmanın tözü misyoner dine, ilineksel özellikleri yerel dine aitse, bunun normal yahut alçak *senkretizm* olduğu; yeni harmanın çekirdeği yerel dine, yüzeysel özellikleri misyoner dine aitse, bunun da yüksek yahut tersine *senkretizm* olduğu anlaşıldı.

Bütün bunlardan hareketle, şu *senkretizm* tipolojisi oluşturulabilir: *Senkretizmin* birimi $[\alpha]$ grup ya da inanç sistemleri de olabilir, $[\beta]$ kişilerin bireysel inançları da, $[\gamma]$ yeni bir dinin kurucusunun niyeti ya da ortaya çıkardığı dinin içeriği de. Grup ya da inanç sistemlerinin karşılaşması sonucu *senkretizm* $[\alpha\alpha]$ kendiliğinden de gerçekleşebilir, $[\alpha\beta]$ zorla da, $[\alpha\gamma]$ planlı

olarak da. Sözkonusu süreç $[\alpha x]$ koruyucu soyutlama şeklinde de sonuçlanabilir, $[\alpha y]$ mevcut amaçlar için yeni araçların devşirilmesi şeklinde de, $[\alpha z]$ bilinçli ayrıştırıcı değişimle de. Bu *senkretizm* $[\alpha i]$ normal de olabilir, $[\alpha ii]$ tersine de.

İKİNCİ BÖLÜM

KORE'NİN MODERNLEŞME HİKÂYESİ

Güney Kore görece genç bir ulus devlettir. Tarih boyunca önce Çinlilerin, sonra kısa bir dönem Moğolların, ardından da Japonların himâyesi altında varlığını sürdürmüş olan, kimliği bu iki siyaset merkezinin sömürgeleştirme rekabetince belirlenen ve bu himâyeyi *sade*,¹ yani “yüce olana hizmet” adı altında erdem sayan Koreliler, 1945 yılında, İkinci Dünya Savaşı’nda hamileri Japonya’nın savaşı kaybetmesi üzerine, iki yeni küresel güç merkezinin himâyesinde iki yeni ulus devlet kurarlar—38. paralelin kuzeyi Rusların, güneyi ABD’nin kontrolündedir artık.

Güney Kore’nin ilk devlet başkanı bir ABD generali olur: John R. Hodge. Bu arada ABD’den bir Metodist Hristiyan² olan Yi Singman³ getirilir ve olası ilk seçimlerde başkan seçilmesi için hem kendisi hem de ortam hazırlanır. 1948 yılında yapılan ilk seçimlerde Yi Singman başkan seçilir. Sömürge döneminde Japonlar tarafından kurulan üretim altyapısını ve ABD hibelerini çok iyi kullanan Yi Singman, ithal ikâmecî bir üretim ekonomisiyle, kalkınma odaklı bir rejimle, hem İkinci Dünya Savaşı’nın hem de kendi döneminde patlak veren Kore Savaşı’nın yarattığı tahribatı hızla giderir. Singman’ın halefi Pak Çong-hui⁴ ise, kurduğu askeri rejimle ve tabii ABD yardımlarıyla ithal ikâmecî üretim ekonomisini ihracat odaklı bir ağır sanayi ekonomisi haline getirir ve kalkınma odaklı Kore modernleşmesi tüm dünyaya örnek olarak gösterilecek noktaya gelir.⁵

¹ *Sa-dae* [사대].

² Dolayısıyla Protestan.

³ Yi Sŭng-man [이승만]. ABD pasaportunda adı Syngman Rhee şeklinde geçer.

⁴ Pak Chŏng-hŭi [박정희].

⁵ Brezilya ve Meksika’nın da bunu başardığı söylenegelmiş olsa da, bu iki ülkenin yarattığı “mucizeler” kısa süreli olur. Öyle ki, bu iki ülkenin kalkınma modellerini karakterize eden

Pak Çong-hui'nin haleflerinden Kim De-cung'un⁶ başkan seçilmesinin ardından da, Güney Kore tarihine modernleşmenin bir başka vechesi, demokratikleşme damgasını vurur.⁷ Öyle ki, Güney Korelilerin seslerini duyurmak, bir tartışma etiği ya da bir kamusal alan yaratmak, örgütlenmek ve yozlaşan hükümetleri üslubunca ama kuvvetli bir şekilde protesto etmek konusunda gösterdikleri gelişim, kısacası geliştirdikleri olgun demokratik kültür tüm dünyanın dikkatini çeker.

Kalkınma hızı demokratikleşmeyle, başka bir deyişle Pak Çong-hui'nin devrilmesi ve kalkınma odaklı güçlü otoriter devletin zayıflamasıyla düşse de, Güney Kore, 21. yüzyıla gelindiğinde, bu yola kendisinden yaklaşık 100 yıl önce giren ve kendisini her bakımdan sömürerek ivme alan Japonya'yı geride bırakacak noktaya gelir.

Hikâyeye bu şekilde bakıldığında, Güney Kore'nin modernleşme sürecinin Japonya'nunki gibi, Tayvan'ınki gibi gerçekleştiği düşünülebilir. Ancak Güney Kore'nin modernleşme deneyiminin diğer Güneydoğu Asya ülkelerinde görülmeyen kritik bir yan ürünü vardır: Muazzam bir Hristiyanlaşma, daha doğrusu Protestanlaşma.⁸

Hem Katolik hem de Protestan misyonerler, Güneydoğu Asya'nın diğer ülkelerine Kore yarımadasına kıyasla oldukça erken girseler de,⁹ sözkonusu

şey, hızlı büyümeyi takip eden periyodik çöküşler, büyük krizler olur. Bkz. Jongryn Mo & Barry R. Weingast, **Korean Political and Economic Development**, Massachusetts, Harvard University Press, 2013, p. 1.

⁶ Kim Tae-jung [김태중].

⁷ Chang Yun-shik, **Transformations in Twentieth Century Korea**, New York, Routledge, 2006, p. 360.

⁸ 2000'lere gelindiğinde, ülkenin %25'i, yani 10 milyondan fazla insan, kendini Protestan olarak tanımlar olmuştur. Bkz. Keith Pratt & Richard Rutt, **Korea – A Historical and Cultural Dictionary**, New York, Routledge, 1999, p. 361.

⁹ Cizvit misyonerler Çin'e ve Japonya'ya girişi 16. yüzyıla tarihlendirilir. Bunların en ünlüsü Matteo Ricci, 1582'de Çin topraklarına ayak basar. Bkz. Esra Danacıoğlu, "Karşılaştırmalı Bir Perspektiften 19.Yüzyılda Çin ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Protestan Misyoner

lkelerde Kore’de yakaladıkları başarının yanına bile yaklaşamamışlardır. Kalkınma ve demokratikleşmeyle koşut giden, hatta onların arka plandaki devindiricisi olan bu yüksek ivmeli Hristiyanlaşma, Kore modernleşme hikâyesini diğerk Doğu Asya lkelerinin modernleşme deneyimleriyle *bir* tutmanın, onu benzer şekilde okumanın, kestirme sonuçlara varmanın önünde bir engel olsa gerektir.

Bu bağlamda, Güney Kore’nin kalkınma ve demokratikleşme deneyimlerini incelemeden önce Kore tarihini kuşbakışı gözden geçirmek, geleneksel Kore toplum yapısına bir bakmak ve ardından onun Hristiyanlaşma, daha doğrusu Protestanlaşma sürecine odaklanmak yerinde olabilir.

Faaliyetleri,” **ağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. 5, No. 12, 2006, s. 3-20. Yine, Cizvit misyoner Alessandro Valignano’nun 1579’da Japonya’ya vardığı söylenir. Bkz. J. F. Moran, **The Japanese and the Jesuits**, London, Routledge, 2012.

2.1. Tarihçe

2.1.1. Başlangıçtan Batıyla İlk Temasa

İlk Korelilerin 2-10 bin yıl önce Mançurya bölgesine yerleşmeye başlayan konargöçerler olduğu düşünülmektedir. Öte yandan, yaygın kanının aksine, Koreliler Çinlilerin bir uzantısı değildir. Her şeyden önce Korece, Çinceye epey uzak olan, içinde Türkçenin de bulunduğu Altay dilleri ailesine dâhil bir dildir. Kaldı ki, Korelilerin kuruluş mitleri de Çin kökenli değildir. En geçerli görülen kuruluş miti,¹⁰ Semâvî Kral'ın¹¹ oğlu Hvanung'un,¹² kendisi sayesinde insana dönüşen bir dişi ayıdan doğma (M.Ö. 2333) oğlu olan Tangun'u¹³ en eski Kore krallığı olan Kadim Çoson'un¹⁴ kurucusu ve 1000 yıl hüküm süren ilk kralı olarak anlatır.¹⁵

¹⁰ Kuruluş mitinden de anlaşılacağı üzere, Kore'nin yerel dini Şamanizm'dir.

¹¹ Hwan-in [환인] ya da Ha-nül-lim [하늘님].

¹² Hwan-ung [환웅].

¹³ Tan-gun [단군].

¹⁴ *Ko Cho-sŏn* [고조선]. *Ko* "kadim," *Cho-sŏn* da "seher dinginliği diyarı" anlamına geliyordu.

¹⁵ Hikâye özetle şöyledir: Semavî Kral'ın Hwan-ung adında bilge ve cesur bir oğlu varmış. Bu prens babasından yönetmesi için güzel Kore yarımadasını kendisine bağışlamasını istemiş. Kral bu isteği kabul etmiş ve prensi dünyaya yollamış. O zamanlar yarımada da bir mağarada bir ayıyla bir kaplan yaşamış. Büyük bir hevesle insan olmayı dilerlermiş. Onları insan yapsın diye her gün prene yakarırlarmış. Prens de onlara yirmi sarımsakla bir demet misk otu verip bunları yemelerini ve kendilerini mağaralarında yüz gün süreyle kapamalarını söylemiş. Bu zaman içinde insan olacaklarmış. Ayı açlık ve yorgunluğa dayanmış ve yirmi bir gün sonra çok güzel bir kadın haline gelmiş. Ama kaplan uzun günler boyunca mağarada sessizce oturmaya dayanamamış ve kaçmış. Güzel kadın mutluluktan uçarak bu sefer de bir çocuk annesi olmak için dua etmeye gitmiş. Dileği kabul olmuş ve adına Tan-gun denen bir prens doğurmuş. Tahta çıktığında Tan-gun yeni bir başkent belirlemiş ve krallığına *Cho-sŏn* ismini vermiş. Rivayete göre; Tan-gun tahttan çekilip yerini sonraki krala bıraktığında bir Dağ Tanrısı olmuş. Bkz. Peter H. Lee & Theodore De Bary, **Sources of Korean Tradition - Volume One**, New York, Columbia University Press, 1997, pp. 6-7.

Efsanevi Kadim Çoson bir yana, Çin kaynaklarının sözünü ettiği en eski Kore krallıkları Puyo¹⁶ ve Kokuryo'dur.¹⁷¹⁸ Puyo, Kore yarımadasının kuzey sınırı kabul edilen Yalu nehrinin kuzeyine yerleşmiş bir krallık olarak M.Ö. 4. yüzyılda kurulmuştur. M.S. 285 yılında Proto Türk-Moğol Şianbei¹⁹ ve Kokuryo arasındaki savaşta arada kalan Puyo, Şianbei krallığı tarafından yıkılmıştır. Bu olayın üzerine kralları intihar eden Puyo halkı güneye, yarımada'nın içlerine doğru kaçmış, daha sonra da Pekçe krallığını kurmuşlardır.²⁰ Kokuryo ise M.Ö. birinci yüzyılda Mançurya'da kurulmuş, daha sonra birinci yüzyıldan itibaren yarımada'nın içlerine doğru ilerlemiş, yarımada'nın kuzeyine yerleşmiş bir Kore krallığı olarak tarih sahnesine çıkmıştır.²¹

M.Ö. 108 yılında Han hânedanı Çin'inin imparatoru ülkenin en uç noktalarına dört adet karakol kurar. Bu karakollardan yalnızca biri uzun ömürlü olur: Lolang.²² Lolang, bir karakol olmanın ötesine geçer ve ticaretiyle, kültürel alışverişiyle bir cazibe merkezi haline gelir—öyle ki, Lolang'ın ömrü Han hânedanını aşacaktır.²³ Han hânedanının 220 yılında çökmesiyle sahihsiz kalan Lolang, Çin'e dönmektense Kokuryo'ya kalıtmaya karar verir. Kokuryo da bu jeste başkenti Lolang'a taşıyarak karşılık verir ve bu işbirliği sonucu ortaya bugünün Kuzey Kore'sinin atası kabul ettiği ve meşruiyetini dayandırdığı ilk büyük Kore devleti çıkar.²⁴

¹⁶ *Pu-yŏ* [부여].

¹⁷ *Ko-gu-ryŏ* [고구려].

¹⁸ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, New York, Facts on File, 2010, p. 8.

¹⁹ *Xianbei* [鲜卑].

²⁰ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, p. 8.

²¹ Çin kaynaklarıyla Kore kaynakları arasında

²² Güncel adıyla *Pyŏng-yang* [평양], Kuzey Kore'nin başkenti.

²³ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, p. 10.

²⁴ Kokuryo'nun Kore tarihine önemli katkıları arasında 371-384 yılları arasında hükmeden kral So-su-rim'in [소수림] devlet adına bir Budist tapınak inşa etmesi ve Konfüçyüsçü bir akademi kurması da gösterilir.

Bu dönemde yarımada'nın güneyinde herhangi bir krallık yoktur. Güçlü bir merkezi devletten ziyade, *Samhan*²⁵ adı verilen bir üçlü yapıdan söz edilir. Bu üçlü yapıya dâhil olan *Mahan* daha sonra Pekçe,²⁶ *Pyonhan* daha sonra Kaya,²⁷ *Çinhan* ise daha sonra Şilla²⁸ krallığına ev sahipliği yapacak, Kore yarımadası yavaş yavaş “Üç Krallık Dönemi”ne girecektir.²⁹

Sözkonusu Üç Krallık Döneminin başlarında aslında dört krallık vardır: Kokuryo, Pekçe, Kaya ve Şilla. Bunların arasında Kokuryo’dan söz edilmişti. Pekçe, Puyo halkının kralları intihar ettikten sonra yüz civarı nehir aşır Mahan,³⁰ başka bir deyişle *Çolla*³¹ bölgesine yerleşip burada bir krallık kurmasıyla ortaya çıkmıştır. Nitekim Pekçe,³² “yüz geçiş” anlamına gelen bir sözcüktür.³³

Kaya ise *Pyonhan*³⁴ bölgesinde kurulan bir krallık olarak dikkat çeker. Öte yandan Kaya kimi tarihçilerce gerçek anlamda bir krallık addedilmez. Kaya’nın önemi, kurucusu kabul edilen kral Kim Su-ro’nun bir Thai kenti Ayuta’dan taş bir tekneyle gelen bir bakireyle evliliğinden olan çocuklarının oluşturduğu Kim hânedanından ileri gelir. Öyle ki, *Kimhe*³⁵ kökenli *Kim*

²⁵ *Sam* [삼] hecesi “üç” sayısını ifade eder.

²⁶ *Paek-je* [백제].

²⁷ *Ka-ya* [가야].

²⁸ *Sil-la* [신라].

²⁹ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, p. 12.

³⁰ *Ma-han* [마한].

³¹ *Chöl-la* [전라].

³² *Pek* [백] hecesi “yüz” sayısına işaret eder.

³³ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, p. 19.

³⁴ *Pyön-han* [변한]. Güncel adı *Kim-hae* [김해].

³⁵ *Kim-hae* [김해].

hânedanı bugün bile Kore'nin %10'unun atası kabul edilir.³⁶ Fakat Kaya pek uzun ömürlü olmaz, Şilla 562 yılında Kaya'yı tamamen hâkimiyet altına alır.³⁷

Çinhan bölgesinde kurulan bir krallık olarak Şilla, bugün de “tarihi başkent” olarak turist çeken Kyongcu'yu³⁸ merkez olarak kullanmıştır. Şilla'nın Kore tarihine dikkate değer katkıları arasında bir yaşlılar meclisi olan ve “ak saçlıların uyumu” anlamına gelen *hvabek*,³⁹ kraliçe Sondok'un inşa ettirdiği rasathane,⁴⁰ ve “çiçek savaşçıları” *hvaranglar*⁴¹ sayılabilir.⁴² Öte yandan Şilla'nın ünü, aslen Çin'in Tang hânedanı ile yaptığı işbirliği sayesinde krallıkları birleştirmesinde ve meşhur Üç Krallık Dönemini sonlandırmasında yatar. Bu işbirliğinin sonucu,⁴³ Budizm'in resmi din haline gelmesi olmuştur.⁴⁴ Ayrıca 682 yılında memurları yahut bürokratları eğitmek amacıyla

³⁶ Kore'de Kim soyadının yaygınlığının sebebi de budur.

³⁷ Şilla, Kim hânedanını yok etmekten ziyade onu kendi aristokrasisine dâhil etmeyi seçer. Şilla'yı özel kılan sadece bu değildir; Şilla, Kim hânedanına yaklaşımının yanında, daha sonra krallıkları birleştirmesi ve üç krallık döneminde iki, krallıkları birleştirdikten sonra da bir kadın tarafından yönetilmesiyle Kore tarihinde eşsiz bir yere sahiptir. Kraliçeler Sön-dök [선덕], Chin-dök [진덕] ve Chin-söng [진성], tek hükümdar olarak Şilla'da başarıyla hüküm sürmüşlerdir.

³⁸ *Kyöng-ju* [경주].

³⁹ *Hwa-baek* [화백]. Bkz. Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 23.

⁴⁰ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 24.

⁴¹ *Hwa-rang* [화랑].

⁴² Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 28.

⁴³ Kore, daha doğrusu Şilla, artık Çin'in hâkimiyeti altındadır. Öte yandan bu hâkimiyet Şilla'yı Çin'e asker göndermek ya da vergi ödemekten ziyade, bütün bir Çin medeniyetini (ritüeller, giyim-kuşam, devlet yapısı, inanç vb. her bakımdan) taklit etmek zorunda bırakmıştır. Çinliler, dönem dönem bu anlaşmayı sağlama almak için Koreli veliaht prensleri Çin'de rehin tutmuştur. Çinlilerin bu kültürel ağırlıklı emperyalizm modeline Anglo-sakson literatürde “tribute system” denmiştir. Bkz. Keith Pratt & Richard Rutt, **Korea**, 482-483.

⁴⁴ Budizmin Kore sarayında ve bürokrasisinde kabul görmeye başlamasına ilişkin bir mit anlatılmalıdır: I-ch'a-don [이차돈] yahut Ko-ch'a-don [거차돈] miti. Şilla sarayının bakanlarından biri olan İçadon Budizmi kabul ettirebilmek için bir olay tezgâhlar. Yaptığı her neyse Budistçedir ve bunu yapmasının sonucu olarak idam edileceğini bilmektedir. Nitekim öyle de olur. I-ch'a-don başı vurularak idam edilir. Lakin kanı süt gibi beyaz akmaktadır ve birden gökkuşağı ve olağanüstü renklerde çiçekler kendini gösterir. Göklerin mesajını alan saray sakinleri Budizme karşı çıkmayı bir daha akıllarına bile getirmezler. Bkz. Keith Pratt & Richard Rutt, **Korea**, p. 180.

Konfüçyüsçü bir akademi kurulmuş, devlet görevlilerinin işe alımı için sınav yapılmaya başlanmıştır.⁴⁵

Şilla, Tang hânedanıyla işbirliği içinde, önce Pekçe'yi, sonra da Kokuryo'yu yenmeyi başarır ve Birleşik Şilla dönemi başlar (668-935). Daha sonra Şilla ve Tang arasında bir mücadele patlak verir ama bu mücadele fazla uzun sürmez. 676 yılında Tang ve Şilla arasında bir anlaşma yapılır ve Şilla Çin'in himayesini kabul eder.⁴⁶ Söz konusu himaye, Moğol hâkimiyetinde geçen kısa bir dönem hariç, Kore'nin himayesinin Japonların eline geçtiği 19. yüzyıla kadar kesintisiz sürer.

Birleşik Şilla'da yerel liderler veliahtlarının Kyongcu'da rehin tutulması marifetiyle kontrol altında tutuluyordu. Öte yandan zamanla merkez zayıflamış ve söz konusu rehine sistemi çökmüştür. Bu çöküş, beraberinde "Geç Kokuryo" ve "Geç Pekçe"yi getirmiştir.⁴⁷ Geç Kokuryo'yu kurmak için Kyongcu'yu terk eden isyancı prens Kungye,⁴⁸ kendi generallerinden biri tarafından öldürülür (918) ve prensi öldüren Vang Kon,⁴⁹ Geç Kokuryo'nun kralı olur. Vang Kon, krallığının adını kısaltıp Koryo yapar ki, bugün Batı'da kullanılan "Kore" adının kaynağı da budur.⁵⁰

⁴⁵ Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, p. 36.

⁴⁶ Fakat bu himaye, daha önce söylendiği üzere, alışıldık bir vergiye bağlama değildir. Aksine Çin, Şilla'nın Çin medeniyetini ya da Çinlilerin adetlerini benimsediği ve dış politikada sözünden çıkmadığı ölçüde Şilla'ya ekonomik destekte bulunmuştur. Bu bağlamda bu himayeyi kültür emperyalizmine dayanan bir gümrük birliği anlaşması olarak görmek mümkündür. Bkz. Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 36.

⁴⁷ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, 50.

⁴⁸ Kung-ye [궁예].

⁴⁹ Wang Kôn [왕건]. İsim babası olmanın dışında Vang Kon'un Kore tarihine en büyük katkısı haleflerine bıraktığı ve Budizm'den, Konfüçyüsçülük'ten, *geomansiden* ve/veya *feng sui'* den izler taşıyan On Öğüt [*Ing. Ten Injunctions*] olsa gerektir. Vang Kon'un yaptığı dikkate değer işlerden biri de başkenti günümüz Seul kentine yakın bir bölge olan Kaesöng'a [개성] taşımasıdır.

⁵⁰ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, 51.

Vang Kon Şilla'yı yok etme çabasına girişmez, hatta Şilla'ya savaş açan Geç Pekçe'yi alt eder ve Şilla'yı Geç Pekçe tehlikesinden kurtarır. İşte bu hamledir ki, yarımadayı Koryo⁵¹ adı altında yeniden birleştirir (935). Koryo tarihinde iz bırakan bir diğer isim de Vang Kon'un kurduğu hânedanlığın dördüncü kralı olan Kvang-cong'dur,⁵² nâm-ı diğer Vang So⁵³ (h. 949-975).

Kvang-cong, sivil bürokrasiye memur alımında Konfüçyüsçü bir uygulama olan yazılı sınav geleneğini Çin'den alıp, toplumsal katmanlar⁵⁴ arası geçişkenliğin az olduğu Kore toplumuna adapte etmiş, Şilla'da başlatılan ve nispeten daha ilkel olan sınav sistemini geliştirmiştir.⁵⁵ Kvang-cong'un nepotizmi ya da ahabap çavuş ilişkisini meritokrasiyle, eş deyişle liyakatle ikâme etme girişimi, her ne kadar katmanlar arası kastvârî mesafeleri tam anlamıyla kaldırmasa da, oldukça önemli bir hamleydi, denebilir. Sözkonusu hamlenin getirdiği önemli bir yenilik, Şilla'da olmayan sivil-askeri bürokrasi ayrımıdır. Koryo'nun sınav sistemi siville askeri ayırmış, ikisine (ikisinin de merkezinde Konfüçyüsçü klasikler olmasına rağmen) ayrı ayrı sınavlar uygulamıştır. Bu ikili yapı, 20. yüzyıla kadar Kore tarihine damgasını vuracak olan *yangban*⁵⁶ adlı ayrıcalıklı tabakayı doğurmuştur.⁵⁷ Kvang-cong'un

⁵¹ *Ko-ryŏ* [고려]. Bugün yarımadaya "Kore" denmesini sağlayan isim budur.

⁵² Kwang-jong [광종].

⁵³ Wang So [왕소].

⁵⁴ Kore'de temelde üç toplumsal katman sözkonusuydu: [i] Asiller (toprak sahipleri ve *yangban* yani sivil ve askeri bürokrasi, diğer bir deyişle âlim-memurlar), [ii] avam (çiftçiler, rahipler, zanaatkârlar ve tüccarlar), [iii] aşağı kesim (kasaplar, tabakhaneciler, şarlatanlar), yani *çonmin*. Bkz. Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 40.

⁵⁵ Nitekim Çin'deki uygulamanın aksine, Koryo'da memurluk sınavına başvurabilmek için belli bir sınıfa doğuştan dâhil olmak önkoşulu sözkonusuydu. Bkz. Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 56-57.

⁵⁶ *Tür.* ikili yapı.

⁵⁷ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 40.

getirdiği yenilikler arasında, devlet örgütlenmesini Çin'dekine benzer bir hale getirmesi ve Çin takvimini resmen uygulamaya koyması da sayılabilir.⁵⁸

Öte yandan, ciddi düzeyde Çinlileşme⁵⁹ ve Konfüçyüsçüleşme anlamına gelen bu uygulamaların, her kesim tarafından coşkuyla karşılandığı söylenemez.⁶⁰ 1135 yılında Myoçong⁶¹ adında bir Budist rahip, krala Çinvârî devlet yapısını eski haline getirmesinin ve Konfüçyüsçü anlayışı terk etmesinin gerektiğini, bunun için de *geomansi*⁶² açısından daha elverişli bir konumda bulunan Pyongyang'da yeni bir saray inşa edip her şeye yeniden başlamasının herkes için en iyisi olacağını söyler. Kral bunu makul bulsa da kabineye kabul ettiremez. Bunun üzerine Myoçong, Pyongyang'a gider ve bir ayaklanma başlatır. Dönemin kralı ayaklanmayı bastırmak için Kim Puşik⁶³ adında bir sivil bürokratı ordunun başında Pyongyang'a gönderir. Kim Puşik ayaklanmayı bastırır ve Kesong'a döner dönmez *Samguk Sagi*'yi⁶⁴ yazar (1145).⁶⁵ Konfüçyüsçü yanı ağır basan bu esere nazire olarak, 1285 yılında İryon⁶⁶ isimli bir Budist rahip, *Samguk Yusa*'yı⁶⁷ yazar.⁶⁸

Diğer taraftan, dönemi karakterize eden temel diyalektik, Budizmin mi yoksa Konfüçyüsçülüğün mü ağır basacağı tartışması değildir. Temel çatışma, daha

⁵⁸ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 58.

⁵⁹ *Sa-dae* [사대], "yüce olana hizmet" anlamına gelen Korece ifadedir ve Kore tarihinde önce Çin'in sonra da Japon işgalinden bugüne Amerika'nın himâyesini gönüllü olarak kabullenmeye işaret eden bir terim olarak kullanılır. Bkz. Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 54.

⁶⁰ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 61.

⁶¹ Myo-ch'öng [묘청].

⁶² Binaların ve mezarlıkların en iyi şekilde konumlandırılması için yerkürenin kendisinin ve yer şekillerinin incelenmesi. Çin'deki *Feng Shui*'nin Kore'deki adı.

⁶³ Kim Pu-sik [김부식].

⁶⁴ *Tür. Üç Krallığın Tarihi*.

⁶⁵ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 61.

⁶⁶ Ir-yön [일연].

⁶⁷ *Tür. Üç Krallık Anıları*.

⁶⁸ *Samguk Sagi*'nin Çin'le entegrasyona, *Samguk Yusa*'nın ise Kore'nin özgünlüğüne vurgu yaptığı söylenebilir.

ziyade, sivil bürokrasiyle askeri bürokrasi arasındaki gerilime dayanır. Askeri bir hamle olarak görünen Myoçong isyanını bastırma operasyonunda kralın bir sivil bürokrat olan Kim Puşik'i görevlendirmesi, Kim Puşik'in sözkonusu görevi başarıyla tamamlaması mezkûr gerilimi arttırmış gibidir. Kim Puşik'in kendisi gibi bir sivil bürokrat olan oğlu Kim Tuncung'un⁶⁹ 1170 yılında pek çok insanın arasında General Çong Çungbu'nun⁷⁰ sakalını ateşe vererek onu aşağılaması ise, bardağı taşıran son damla olmuştur.⁷¹ Bu aşağılanmanın intikamı olarak, Çungbu ve askerleri, aynı yıl, resmi bir toplantı sırasında ayaklanır ve neredeyse tüm sivil bürokrasiyi kılıçtan geçirirler. Kralı da deviren Çungbu, kralın yerine onun kuklası yapabileceğini bildiği erkek kardeşi Myongçong'u⁷² tahta çıkarır.

Çungbu'yu bir suikastle öldüren ve hâkimiyeti eline alan Çoi⁷³ ailesi 1191 yılından 1231 yılında Moğol işgaliyle hânedanın Kesong'dan kaçtığı ana kadar devleti *de facto* yönetmişlerdir. Bu arada pek çok kral değişmişse de, bu döneme "Çoi Askeri Hânedanı Dönemi" denir.⁷⁴ Sivil bürokrasiyle barışçıl bir ilişki geliştiren Çoi ailesi, yükselişte olan Moğollarla askeri işbirliği içinde Kitanları yenme başarısı gösterir. Öte yandan Kubilay Han'ın Moğollarına elini veren Çoi ailesi kolunu kaptırır ve Moğol tarafının çok ağır vergi talepleriyle karşılaşır. Bu talepleri reddeden Koreliler Moğol işgaliyle karşılaşır (1231). Hânedan, halkı kaderiyle baş başa bırakıp kaçar ve Çoi ailesinin son üyesinin de suikaste kurban gitmesiyle Kore tarihinde yepyeni bir dönem başlar.

⁶⁹ Kim Ton-jung [김돈중].

⁷⁰ Chöng Chung-bu [정충부].

⁷¹ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, 63.

⁷² Myöng-chong [명종].

⁷³ Ch'oe [최].

⁷⁴ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, 64.

Moğol işgali, Kral Kocong⁷⁵ ve Çin'i hâkimiyetine almış olan Moğol hânedanı arasında yapılan bir anlaşmayla bir sömürge ilişkisine döner. Bu anlaşma gereği 200.000 Koreli, Moğol hâkimiyetindeki Çin'e köle olarak gider. Buna ek olarak veliaht prenslerin kral olana kadar Moğol hânedanına bağlı bir şekilde yetiştirilmesi ve yeri geldiğinde rehine olarak kullanılabilmesi için Çin'deki Moğol sarayında ağırlanması kabul edilmiştir. Kore'den Çin'e köle olarak giden Korelilerin bazıları, özellikle de güzel bulunan genç kızlar, Moğol sarayına cariye olarak alınmış, hatta bunların arasında kral doğuran, dolayısıyla ana kraliçe olan bile çıkmıştır.⁷⁶ Bu gelişmeler Moğolların Korelilere karşı tavrını yumuşatmış, iki hânedan arası ilişkileri daha dengeli bir hale sokmuştur. On dördüncü yüzyılın ortalarında Moğol hânedanının çöküşüyle birlikte Koryo da çökmüş, yeni bir Kore devletinin tarih sahnesine çıkma zamanı gelmiştir—Çoson.⁷⁷

Moğol Yuan hânedanının Çin'deki hâkimiyetini kaybetmesi, Koryo'nun çöküşüne zemin hazırlamış olsa da, bu çöküş beklendiği kadar hızlı olmamıştır. Dönemin kralı Kongmin,⁷⁸ bir Moğol prensesiyle evli olmasına ve annesinin de bir Moğol olmasına rağmen, zamanın ruhuna⁷⁹ uygun hareket etmiş, ülkesinin Moğol hânedanı ile ilişkisini derhal kesmiş ve Ming hânedanına bağlılığını çeşitli reformlarla ve/veya hamlelerle göstermiştir.⁸⁰

Gelgelelim, Kongmin, bu akılcı hamleleri yürütürken bir trajik hata yapar ve Şin Ton⁸¹ adında bir Budist rahibi başbakan yapar. Şin Ton, Moğol yanlısı memurların topraklarını alıp eski sahiplerine vermeye ve çok sayıda köleyi

⁷⁵ Ko-jong [고종].

⁷⁶ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 68.

⁷⁷ Cho-sŏn [조선]. "Seher Dinginliği Diyarı."

⁷⁸ Kong-min [공민].

⁷⁹ Alm. Zeitgeist.

⁸⁰ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 75.

⁸¹ Sin-don [신돈].

azâd etmeye kalkınca, asiller huzursuz olur ve hem başbakan Şin Ton'a hem de Kral Kongmin'e başarılı birer suikast düzenlerler.⁸²

Bu dönemin tek sorunu Çin'deki yeni hânedana hoş görünmek değildir. Japon korsan gemileri de Koryo'nun başına bela olmaktadır. Bu sırada Japonlara karşı denizde oldukça başarılı olan bir general ortaya çıkar: Yi Songgye.⁸³ Yi Songgye, yeni kral Vu⁸⁴ tarafından, Ming hânedanının yarımadaının kuzeyinde üzerinde hak iddia ettiği toprakları güvence altına almak, Ming ordusuyla savaşmak için görevlendirilir. Ordusuyla birlikte kuzeye yürürken, Yi Songgye, muson yağmurlarına yakalanır ve kuzeye ilerlemeyi sürdürmenin her halükârda bir intihar görevi olduğunu fark eder. Görevi yarıda bırakıp geri döndüğünde idam edileceğini de çok iyi bilen general, sadık ordusuna güvenir ve başkente dönüp darbe yapmaya karar verir (1388). Dört yıl ülkeyi perde arkasından yöneten Yi Songgye, 1392 yılında kendi hânedanlığını ilan eder (i.e. Yi Hânedanlığı) ve başkenti Hanyang'a,⁸⁵ günümüz Seul'üne taşır.

Songgye, bir general olmasına rağmen, bürokraside <sivil> Konfüçyüsçü âlimlerin ağırlıkta olduğu bir yapı kurar. Bu dönemde Budist tapınakların yerleşimlerinin dağlık bölgelerle sınırlı tutulması ve Budist rahiplerin Hanyang'a girişinin yasaklanması, yeni-Konfüçyüsçülüğün ağırlığının artmaya başladığının kanıtı olsa gerektir.⁸⁶ Yeni-Konfüçyüsçülüğün artan ağırlığının bir ispatı da sivil bürokrasiye giriş sınavlarında sorulan soruların zamanla yalnızca Konfüçyüsçü klasiklerle sınırlı hale gelmesidir. Bu durumun

⁸² Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 75.

⁸³ Yi Söng-gye [이성계].

⁸⁴ Woo [우].

⁸⁵ Han-yang [한양].

⁸⁶ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 77.

doğal sonucu bürokrasinin birer yeni-Konfüçyüsçü âlim olan memurlardan müteşekkil bir yapıya dönüşmesidir.⁸⁷

Yeni hânedanın ilk kralı olan Songgye, âdet olunduğu üzere Tecu⁸⁸ adını almıştır; *de jure* üç, *de facto* ikinci kral Yi Bangvon⁸⁹ ise, yine aynı âdetten Tecong⁹⁰ adını. Yi Bangvon'un oğlu Yi Do,⁹¹ ya da en bilinen adıyla kral Secong⁹² ise Kore tarihinin tartışmasız en büyük kralı kabul edilir.⁹³ Kore tarihinin “bilge kralı” Secong’un en büyük atılımı, Korelilerin ağız ve gırtlak yapısına ve Korece’nin söylenişine uygun, herkesin kolayca öğrenebileceği, okur yazarlığı ayrıcalıklı kesimlerin tekeline çıkaracak bir alfabe yaratmasıdır—bugün de kullanılmakta olan *hangil*.⁹⁴ Secong, ayrıca, Konfüçyüsçü genç âlimlerden teşkil olan “bilgeler evi” anlamına gelen Çiphyoncon⁹⁵ isimli bir de akademi kurmuştur.⁹⁶ Secong, alfabenin öğrenimini kolaylaştırmak için, akademinin mensuplarına bir destan hazırlatmış, ayrıca Buda’nın hayatını da yeni alfabeye hazırlatıp çoğunluğu Budist olan halka dağıtmıştır. Okuryazarlığın tekellerinden çıkacağını anlayan asillerin itirazları bir yana, yeni alfabeye en büyük tepki Secong’un oğlu kral Seco’dan gelmiştir. Halk, Seco’nun çok genç yaşta kral olan yeğeninin tahtını gasp etmesiyle alay ederken yeni alfabeyi kullanınca, kral Seco öfkesini alfabeden çıkarır ve *hangılı* yasaklar. Fakat görünen o ki hiçbir yasak *hangılın* bugüne kadar gelmesine ve hâlâ kullanılıyor olmasına engel olamamıştır.⁹⁷

⁸⁷ *Ibid*, 79.

⁸⁸ Tae-jo [태조].

⁸⁹ Yi Bang-wŏn [이방원].

⁹⁰ Tae-jong [태종].

⁹¹ Yi Do [이도].

⁹² Se-jong [세종].

⁹³ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 77.

⁹⁴ *Han-gŭl* [한글].

⁹⁵ *Chip-hyŏn-jŏn* [집현전].

⁹⁶ Bruce Cumings, *Korea’s Place in the Sun*, 65.

⁹⁷ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 87.

Nasıl ki yaygın görüş Kore tarihinin en büyük şahsiyetinin kral Secong olduğu yönündedir, aynı şekilde, Kore tarihinin en kötü hükümdarlarından birinin de Yonsangun⁹⁸ (h. 1494-1506) olduğuna dair de pek bir tartışma yoktur. Bunun en büyük kanıtı da, ölümünden sonra ona, kral olmaya layık olduğunu belirten *-cong*⁹⁹ yahut *-co*¹⁰⁰ heceleriyle değil de, prenslik mertebesini aşamadığını anlatan *-gun*¹⁰¹ hecesiyle biten bir isim atanmış olmasıdır.¹⁰² Yonsangun’u böyle bir aşağılamaya maruz bırakan, onun kararlarını sorgulayan bürokrasiye yaptığı kitlesel tasfiyelerdir.

Hükümdara eleştiri, denetleme ve yaşam boyu eğitim, Kore’de Konfüçyüsçülükle birlikte kurumsallaşan öğelerdir.¹⁰³ Bu eleştirilere, denetlemeye, tavsiyelere ve kral ve ondan sorumlu âlim arasında her gün yapılan Konfüçyüsçü klasikler sohbetine saygı göstermemek, bir Kore kralı için kurucu ilkelerin <kibirle birlikte gelen> ihlali sayılırdı ki, Yonsangun’u ölümünden sonra bile böylesi bir aşağılanmaya maruz bırakan buydu. Böylesi bir yönetime daha fazla dayanamayan devlet yetkilileri, 1506 yılında Yonsangun’u tutuklayıp Sarı Deniz’de bir adaya sürgün eder. Yonsangun, sürgünden birkaç hafta sonra hayatını kaybeder.¹⁰⁴

Kore tarihinin Çoson dönemine denk gelen önemli figürlerden biri de yeni-Konfüçyüsçü âlim Yi Yulgok’tur¹⁰⁵ (1536-1585). Akranı Yi Togyek¹⁰⁶ ile birlikte Kore tarihinin en önemli âlimlerinden ve/veya filozoflarından sayılan Yulgok, pratik ve kozmolojik bilgi üretmenin yanında devrin kralına yaptığı önemli

⁹⁸ Yŏn-san-gun [연산군].

⁹⁹ -jong [중].

¹⁰⁰ -jo [조].

¹⁰¹ -gun [군].

¹⁰² Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 88.

¹⁰³ *Ibid*, 89.

¹⁰⁴ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 90.

¹⁰⁵ Yul-gok [율곡]. Yulgok’un “Pratik Öğreti,” yani *Silhak* ekolünün babası olduğu düşünülür.

¹⁰⁶ T’oe-gye [퇴계].

bir öneriyle veya verdiği kritik bir tavsiyeyle de bilinir. Yulgok kralı olası bir Japon istilasına karşı uyarır ve krala askeri açıdan hazırlıklı olunması gerektiğini söyler.¹⁰⁷ Yulgok çok da dikkate alınmışa benzemez. Zira 1592 yılında Japonlar yarımadaı istila eder ve Çoson buna pek de hazırlıklı görünmez. Nitekim sonuçlar epey yıkıcıdır.

Japon istilasını ilk bakışta Kore'ye yönelik olarak görünse de, Japonların hedefi Çin'dir. Zira Japon istilasını doğuran gerginlik, Japonların Çin'e savaşa giderken geçmek üzere yarımadaı güvenli bir imparatorluk yolu açılması talebine Korelilerin çok sert tepki göstermesiyle ortaya çıkar.¹⁰⁸ Yedi yıl süren istila denizde <savaş sırasında parlak zaferlerine rağmen önce görevlerinden azledilen, sonra işler kötüye gidince tüm unvanları kendisine iade edilen> büyük Amiral Yi Sunşin'in,¹⁰⁹ karada ise Çinlilerin gayretiyle bertaraf edilir. İstila sırasında Japon General Hideyoşi ve zaferini göremeden hayatını kaybeden kahraman Amiral Yi Sunşin'in yanısıra iki ilâ dört milyon Korelinin yaşamını yitirdiği düşünülmektedir.¹¹⁰ Savaşın yarattığı tahribata Çoson dayanır ama tarih kısa süre içinde hem Çin'de hem de Japonya'da hânedanların çöküşüne sahne olacaktır.¹¹¹

1644 yılında Ming hânedanı Çin'de hâkimiyetini yitirir ve iktidar Mançuların eline geçer (*Qing*¹¹² hânedanı). Bu durum Korelilerde ciddi bir iç tartışmaya yol açar: <Ming hânedanına> sadakat mi, yoksa büyüklere <yani yeni hânedana> saygı mı Konfüçyüsçülük bakımından önce gelir?¹¹³ Her öğretti

¹⁰⁷ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 93.

¹⁰⁸ *Ibid*, 94.

¹⁰⁹ Yi Sun-sin [이순신].

¹¹⁰ Yi Sun-sin'in ünü, yaptığı kahramanca deniz savunması kadar ürettiği "kaplumbağa gemilerden" ileri gelir. Hafif çelikle kaplı bu savaş gemileri savaşın kazanılmasında büyük rol oynamış, donanma tarihine geçmiştir. Bkz. Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 76.

¹¹¹ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 77.

¹¹² "Çin" şeklinde okunur.

¹¹³ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, 101.

gibi, Konfüçyüsçülükte de böylesi iç tartışmalar bağnazlığı körüklemiş görünür. Bundan böyle Çoson tarihine çok uzun bir süre yeni-Konfüçyüsçülüğe ilişkin bağnazlık damgasını vuracaktır. Söz konusu bağnazlık Korelilerin örfî bir yaklaşımla sürdürdükleri veraset sistemini katı bir biçimde Konfüçyüsçü hale sokmuş, dolayısıyla miras ve atalara saygı konusunda evlat ayırmama yerini en büyük oğulun öne çıkarıldığı bir düzene bırakmış, bunun sonucu da yalnızca kız çocuğu olan ailelerin yeğenlerinden birini evlat edinmesi geleneği olmuştur. Söz konusu gelenek, miras sadece en büyük ağabeyde toplandığı için, geniş ailelerin daha da genişlemesine, gittikçe her hânenin orada yaşayan geniş ailenin soyadıyla anılan bir köy haline gelmesine yol açmıştır.

On yedinci yüzyılın Japon istilas ve *Qing* hâkimiyeti gibi yıkıcı olayları Korelileri gittikçe kendi içine kapanan bir hale sokmuştur. Nitekim istila sonrası, modern öncesi Çoson için isabetli bir ifadeyle “münzevi krallık”¹¹⁴ denegelmiştir.¹¹⁵ Çin ve Japonya Batıyla tanışmış, kanlı ya da kansız bir etkileşimle modernleşme yoluna girmiş ya da sokulmuş, bunu gören ve yeni yıkımlardan çekinen münzevi krallık da Çin ve Japonya’yla sınırlı olan ticaretini iyice kısıtlamış, kapılarını sıkıca kilitlemiştir. Öte yandan, her ne kadar kendi içine kapanmış da olsa, Çoson’da da değişim kıvılcımları önlenememiştir.

Bu dönemde veraset sistemi, tarım ve vergilendirme konularında önemli değişikliklere sahne olan Çoson’da *Şilhak*¹¹⁶ adı verilen bir düşünce hareketi ortaya çıkmış, toplumdaki tabakalar arası bariyerlerin kaldırılması gibi dönemin ruhu bakımından ilerici fikirler ortaya atılmıştır.¹¹⁷

¹¹⁴ *İng.* hermit kingdom.

¹¹⁵ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, 105.

¹¹⁶ *Tür.* Pratik Öğreti.

¹¹⁷ Bruce Cumings, **Korea’s Place in the Sun**, 78-79.

Yine, bu dönemde, Kore’de “Batı Öğretisi”¹¹⁸ şeklinde adlandırılan Katolik inancının da Kore’ye sızmaya başladığı görülür. Öyle ki, on sekizinci yüzyılın sonlarında sözkonusu inanç tehlikeli addedilip yasaklanacak kadar yaygınlaşmıştır. Dahası, Batı Öğretisi’ne tepki olarak doğmuş görünen “Doğu Öğretisi,”¹¹⁹ Kore tarihine damgasını vuracaktır.

Koreliler, Japon istilasının yarattığı yaraları yavaşça, tarımda ilerleyerek ve nüfusu yeniden genişleterek, oldukça uzun bir vadede sarmış görünür. Öte yandan, istila gibi büyük bir sarsıntının ardından ortaya çıkan siyasi hizipleşme, vergi ve sınav sisteminde çürümeye yol açmış, halkın refah ve huzuru ve liyakat ilkesi derin yaralar almıştır. Orta ve Geç Çoson’un en büyük hükümdarı sayılan Yongco¹²⁰ (h. 1724-76) ve ondan sonra tahta çıkan torunu Çongco¹²¹ (h. 1776-1800), iktidarlara boyunca sözkonusu hizipleşme ve yozlaşmaları gidermeye çabalamışlardır. Çongco’nun ardından gelen üç kralın birer veliahtı olmadığı için, 19. yüzyıla Kore tarihinde genel olarak “üvey siyasetçiler devri” denegelmiştir.¹²² Kuşkusuz, böyle bir devirden bahsedebilmek, daha önce dile getirilen veraset sistemindeki Konfüçyüsçüleşme ve evlat edinme geleneği ile mümkün olmuştur.

Üvey hükümdarlar döneminin en önemli figürlerinden biri, 1863 yılında tahta çıkan 12 yaşındaki üvey veliaht Kocong’a¹²³ *de jure* olmasa da *de facto* naiplik eden Kocong’un biyolojik babası Tevongun’dur¹²⁴ (h. 1863-73). Tevongun on yıllık iktidarında hânedanı restore etmek istemiş görünür. Vergiden muaf olan *yangban* sınıfını vergiye tabi tutarak işe başlayan naip, sözkonusu sınıfın

¹¹⁸ Kor. Sö-hak.

¹¹⁹ Kor. Tong-hak.

¹²⁰ Yöng-jo [영조].

¹²¹ Chöng-jo [정조].

¹²² Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, 116.

¹²³ Ko-jong [고종].

¹²⁴ Tae-wön-gun [대원군].

mensuplarını da bağılı oldukları okullara göre sınıflandırmıştır. Yeni-Konfüçyüsçü özel okulların¹²⁵ bir kısmını kral mührüyle açılmış olmadıkları gerekçesiyle kapatan naip, kapanan sözkonusu okulların mensuplarını ise daha aşağı bir seviye *yangban* ilan etmiştir. Tevongun'un önemli icraatlarından biri de Japon istilasında harabeye dönen sarayı restore etmiş olmasıdır. Yıkık bir sarayı Çoson'a yakıştıramayan naip, ekonomik kriz pahasına sarayı yeniden inşa etmiştir.

¹²⁵ *Sŏ-wŏn* [서원].

2.1.2. Batıyla İlk Temastan Kore Savaşına

“Münzevi Krallık”¹²⁶ adıyla anılan Kore’nin Batı’yla ilk ciddi temasının 1866 yılında “General Sherman” adında silahlı bir Amerikan gemisinin Tedong¹²⁷ nehrine yanaşması ve ticaret yapma isteğini dile getirmesiyle olduğu söylenir. Paniğe kapılan Koreliler Amerikalıları gemiden indirmez ve onlara kralın emirlerini beklemelerini söylerler. Kralın derhal Kore kıyılarını terk etmeleri, yoksa canlarından olacakları şeklindeki uyarısı geldiğinde ise artık çok geç olmuş, sular çekilmiş, gemi çamura saplanmıştı. Kralın emirlerinin uygulanmamasına sinirlenen Kore askerleri gemiyi ateşe verir, gemiden kaçan Amerikalıları öldürürler.¹²⁸

Bu talihsiz karşılaşmanın ardından, Batının Kore’yle ilgilenmeye başladığını fark eden Japonya panikler. Ne de olsa Kore yarımadası, bir takımada olan Japonya’nın “tam kalbine doğrultulmuş bir hançer” gibidir ve rakip güçlerin hâkimiyetinde bu hançer pekâlâ tehlikeli olabilir.¹²⁹

Uzun uğraşlar sonucu, 27 Şubat 1876’da, Japonlar Kocong’u bir ticaret anlaşması yapmaya ikna eder—Kore’nin *de jure* dışı açılışı, yani Kanghva¹³⁰ Anlaşması. Ardından Batı’nın devleriyle anlaşmalar peşi sıra gelir. Kocong’un bu anlaşmaları imzalamasında Çin lideri Lǐ Hóngzhāng’ın¹³¹ büyük payı vardır. Lǐ Hóngzhāng 1879 yılının Ağustos ayında Kocong’a bir mektup yazar ve onu Batılılarla anlaşmalar yapmaya ikna eder.¹³²

¹²⁶ İng. Hermit Kingdom.

¹²⁷ Tae-dong [대동].

¹²⁸ Charles Holcombe, **Doğu Asya Tarihi**, İstanbul, Dergâh, 2016, s. 214.

¹²⁹ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 125.

¹³⁰ Kang-hwa [강화].

¹³¹ Li Hung-chang [李鴻章]. Eşinin misyonerlerce tedavi edilmesinin ardından misyonerlerin Çin’de önünü açan imparator olarak bilinir.

¹³² Bruce Cumings, **Korea’s Place in the Sun**, p. 103.

Bu dönemde Batılılaşma yanlısı olan ve bu süreçte Japonya'nın model alınması gerektiğini savunan bir grup üst düzey memur ortaya çıkar. Bu durumdan cesaret alan Japonlar, sözkonusu memurları yaptıkları atılımları, yöntemlerini deneyimleyebilmeleri için Japonya'ya çağırır. Bu deneyimden oldukça hoşnut kalan ekip, dönüşte kralı Japonya'nın Çoson ordusunda modern bir birlik kurup askerleri eğitmesi konusunda ikna eder. Bu bağlamda Teğmen Horimoto Reizo sözkonusu birliği kurup askerleri eğitmek üzere görevlendirilip Kore'ye gönderilir. Ama bu durum Çoson askerleri tarafından pek hoş karşılanmaz ve 1882 yılında çıkan ayaklanmada Teğmen Reizo öldürülür. Kontrolü yitiren kral Kocong,¹³³ biyolojik babası Tevongun'u¹³⁴ sürgünden geri çağırır. Çin yanlısı kraliçe Min bunu kabul edemez ve Çinlilerden yardım ister. Çin, kraliçenin yardım çağrısına kayıtsız kalmaz, yarımadağa bir ordu gönderir, Tevongun'u tutuklayıp Tientsin'e sürerler. Diğer tarafta, teğmenin katli ve Çin ordusunun Kore'ye girmesi Japonları iyice endişelendirir. Karşılık olarak, Japonlar da Kore'deki askeri varlıklarını güçlendirirler. Bunun üzerine iki taraf diğerini bilgilendirmeden yarımadağa asker sokmayacağını taahhüt eden bir pakta imza atar (1882). Bu anlaşma sayesinde askeri bir denge sağlanmış görünse de, Çin yanlıları “aydınlanma hareketi” adı altında, Japon yanlıları da “ilerici parti” adı altında buluşur ve bu iki hizip etrafında ciddi bir kamplaşma sözkonusu olur.

Kamplaşma darbe ve suikast girişimlerine kadar varır—sözgelisi 1884 Kapşin Darbe Girişimi. Japonya'ya keşfe giden ekibe dâhil olan Kim Okkyun,¹³⁵ 1884 yılında muhafazakâr Min kardeşlere bir suikast düzenler. Girişim başarısız olur. Yalnızca prens Min Yongik¹³⁶ yaralanır. Okkyun kaçır. Doğu tıbbı Min Yongik'in yaralarını tedavi edemeyince, kral Seul'deki Amerikan heyetine,

¹³³ Ko-jong [고종].

¹³⁴ Tae-wön-gun [대원군].

¹³⁵ Kim Ok-gyun [김옥균].

¹³⁶ Min Yöng-ik [민영익].

heyete dâhil olan bir cerrahı yönlendirmesi için haber gönderir. Protestan bir misyoner olan hekim Horace N. Allen, Min Yongik'in yaralarını iyileştirir ve kral bunun karşılığında heyetin yarımada hastane, okul ve kilise açmasına izin verir. Ertesi yıl Yonsei Üniversitesi'nin kurucusu Horace G. Underwood gibi pek çok misyoner de ekibe katılır. Bu dönemden itibaren Kore'de "Hristiyan" denince akla Protestanlar gelir ve "Batı Öğretisi" adı verilen Katolikliğin aksine, Protestanlık Kore'de çok fazla zorlukla karşılaşmaz.¹³⁷

Protestanlık yarımada girmeden kısa bir süre önce, Çoi Çe-u¹³⁸ isimli bir Koreli, nâm-ı diğer Su-un, "Batı Öğretisi" anlamına gelen *Sohak* adı verilmiş olan Katolik inancının karşısına "Doğu Öğretisi" anlamına gelen *Tonghak* isimli (daha sonra *Çondogyo* adını alacak olan) senkretik bir tek Tanrılı din koymaya çalışır. Doğu Öğretisi; Şamanizm, Budizm, Konfüçyüsçülük, Taoizm ve *geomansin*in <belki de bu öğretilerin bir seçkisi aracılığıyla Protestanlığı meşrulaştırmak adına> Hristiyanlıkla harmanlandığı bir öğreti olarak tarih sahnesine çıkar. Bu kuramsal harmanın yanında, pratikte, şapelvârî mekânlarda haftalık buluşmalar da sözkonusuydu ki, bu öğenin Protestan pazar ayinlerine oldukça benzediği söylenebilir. Öte yandan, bu benzerliğe rağmen, Tonghak Uzakdoğu'nun yerel dinlerinin bir bütün halinde kucaklanmasını ve "Doğulu" kimliğinin restore edilmesini amaçlaması bakımından da yerel ve muhafazakâr bir öğretiydi. Yine de, öğretinin öncüsü Çoi, her ne kadar tam zıddını amaçladığını iddia etmiş olsa da, Hristiyan olmakla suçlanır ve 1864 yılında bu sebepten idam edilir.

Her nasılsa, Çoi Çe-u'nun idamı, Tonghak'ın yayılmasına engel olmaz. 1894 yılında Çon Bong-cun¹³⁹ adında sıradan bir Tonghak üyesi, cemaatin iletişim ve dayanışma ağlarını kullanarak çürümüş tarım vergisi sistemine karşı *Çolla*

¹³⁷ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 130.

¹³⁸ Ch'oe Che-u [최제우].

¹³⁹ Chŏn Bong-jun [전봉준].

bölgesinde bir köylü ayaklanması başlatır.¹⁴⁰ Tonghak öncüleri sarayın önüne gelerek ayaklanmayı durdurmaya karşılık olarak birtakım talepleri olduğunu söyler, bu talepleri bir önerge biçiminde ilan ederler. Çoi Çe-u'nun iade-i itibarı, köylülerin mağduriyetlerinin giderilmesi ve kastlaşan tabakalar arası bariyerlerin hafifletilmesi odaklı bu talepler karşılıksız kalır. Ayaklanma giderek büyür, Çoson bu ayaklanmayı bastıramaz ve çaresiz Çin'den yardım ister. Çin'den gelen askeri yardımı fırsat bilen Japonlar, 1882 yılında Tientsin'de yapılan centilmenlik anlaşmasını bahane ederek yarımadaya büyük bir çıkarma yaparlar.¹⁴¹

Çinli askerler Japonlar tarafından yarımadanın kuzeyine süpürülür ve 1894-95 Sino-Japon Savaşı adı verilen savaş, Kore'nin tümüyle Japonya'nın kontrolüne geçmesiyle sonuçlanır.¹⁴² Japon baskısı altında, Çoson reformlara başlar—*Kabo* reformları.¹⁴³ Söz konusu reformların, Tonghak öncülerinin taleplerinin neredeyse tamamını içerdiğini söylemekte fayda vardır.¹⁴⁴

1897 yılında Kore bir imparatorluk olduğunu ilan eder. Bu, kuşkusuz, Japonya'nın Çin'e "Kore artık senin sömürge değil" mesajıdır. Bu dönemin dikkate değer olaylarından biri de Çin yanlısı kraliçe Min'in Japonlar tarafından öldürülmesidir.¹⁴⁵

¹⁴⁰ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 131.

¹⁴¹ Bir açıklama da sarayın hem Çin'den hem Japonya'dan yardım istediği şeklindedir.

¹⁴² *Ibid*, 133.

¹⁴³ 1894 yılında başlayan bu reformlara işbu yıla atfen *Kabo* reformları denmiştir. *Kabo*, geleneksel takvimde söz konusu yıla denk gelen bir terimdir. Reformların başlıca hedefleri kabine sistemini değiştirmek, bakanlıkları yeniden düzenlemek, kralın mali kaynaklarını kısıtlamak, geleneksel Konfüçyüsçü sınav sistemini modernize etmek, yerel yönetim haritasını değiştirmek, gümüş para kullanımını yaygınlaştırmak, çağın teknolojisini yakalamış ve eğitilmiş bir ordu teşkil etmek ve köleliği sona erdirmek olarak özetlenebilir. Ayrıca, *Kabo* reformlarının temelinde Tonghak öncülerinin taleplerinin yattığı söylenebilir. Bkz. Pratt & Rutt, **Korea**, pp. 194-195.

¹⁴⁴ Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, p. 120.

¹⁴⁵ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 133.

Japon hâkimiyeti ağırlığını yavaş yavaş hissettirir. 1905 yılında Japon hamiliği ilan edilir, fakat Kocong gerekli belgeleri imzalamayı reddeder. Kocong, 1907 yılında Hollanda'da düzenlenen Hague Barış Konferansı'na gizlice delege gönderir. Amaç, Japonya'nın uluslararası hukuku çiğneyerek Kore'nin egemenlik haklarını gasp ettiğini dünyaya duyurmaktır. Fakat konferans Kocong'un gönderdiği delegeleri tanımaz. Bu hamle, Kocong'a pahalıya mal olur. Konferans dönüşü Japon tarafı Kocong'a görevden el çektirir ve yerine oğlu Suncong'u¹⁴⁶ geçirir. Suncong görevinin Japonların aldığı kararlara imparatorluk mührü vurmaktan ibaret olduğunun bilincindedir, öyle de yapar. Üç yıl süren hükümdarlığı Çoson hânedanının sonu olur.¹⁴⁷

Japonya'nın *de facto* yarımada valisi, Kore'den sorumlu eski başbakan ve bir samuray olan İto Hirobumi'nin 1909 yılında¹⁴⁸ suikaste kurban gitmesi Japonları oldukça öfkelenendirir ve Japonya 1910 yılında Kore'yi Japon imparatorluğunun bu sefer *de jure* bir eyaleti haline getirir ve açıkça sömürgesi olarak ilhak eder.¹⁴⁹

Çoson hânedanlığının resmen son bulmasının ardından yarımada 35 yıl boyunca Japon hâkimiyetinde kalır. Kore'nin bir Japon kolonisi olarak geçirdiği bu 35 yıl, Japon İmparatoru'nun Kore'ye atadığı ve aynı zamanda birer general olan valilerin uygulamalarına dayanarak, genelde üç ayrı döneme ayrılır: Askerî dönem (1910-19), görece özgürlükçü olan kültür politikası dönemi (1919-31) ve sindirme yahut asimilasyon dönemi (1931-45).

¹⁴⁶ Sun-jong [순종].

¹⁴⁷ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 139.

¹⁴⁸ 26 Ekim 1909. Bu tarih oldukça önemlidir, çünkü 70 yıl sonra aynı gün, 26 Ekim 1979'da Kore devlet başkanı Pak Chöng-hüi de bir suikaste kurban gidecektir.

¹⁴⁹ Charles Holcombe, **Doğu Asya Tarihi**, p. 284.

Askerî dönem addedilen ilk dönem, İto Hirobumi'nin suikaste kurban gitmesinin ardından atanan Terauçi Masatake ile başlar (h. 1909-1916). Terauçi'nin devri zalim bir askeri rejim olarak hatırlanır.

Bu dönemde Japon rejimi eliyle hayatını kaybeden direnişçi Korelilerin sayısı resmi kayıtlarda 17.000 olarak geçer.¹⁵⁰ Japon kaynakları 1908 yılında 70.000 civarı Tonghak kökenli köylünün Japon himayesine karşı silahlı mücadele yürüttüğünü söyler, bu sayı 1909 yılında 25.000'e kadar düşmüştür.¹⁵¹

Öte yandan, sömürgeleşmeye direnen Koreliler kadar işbirlikçi olmayı, yeni düzenin suyuna gitmeyi tercih edenler de olmuştur. Nitekim Japon yanlısı Koreli âlim ve bürokratlardan müteşekkil, etkisinin ya da yetkisinin ne olduğu tam bilinmeyen bir danışma meclisi kurulmuş, bu sayede Koreliler görünürde de olsa yönetimde söz sahibi olmuş, sömürge rejiminin uluslararası meşruiyeti güvence altına alınmıştır. Gelgelelim, kâğıt üzerinde yönetimde söz sahibi olsalar da, bu ilk dönemde, Koreliler kendi ülkelerinde ikinci sınıf bir azınlık muamelesi görmüşlerdir. Koreli girişimcilere bürokratik engeller konması, fakat bunun yanında Japon girişimcilerin teşvik edilmesi yasalarla sabitlenmiş, Korelilerin kültürü bahane edilerek onların dönemin Kore'sinde Japonlar için sözkonusu bile olamayacak olan bir yöntem olan işkenceyle cezalandırılması gerektiği salık verilmiş, daha doğrusu sözkonusu buyruk hayata geçirilmiştir.¹⁵²

Sözkonusu ikilik eğitimde de hayata geçirilmiş görünür. Japonlar için ayrı, Koreliler için ayrı okullar açan valilik, Koreliler arasında iyi öğrencileri uzun vadede Japon yanlısı bir Koreli elit yaratabilmek adına Japonlar için Kore'de açılan okullara, en iyilerini ise Japonya'daki okullara kaydetmiştir. Ancak bu

¹⁵⁰ Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, p. 143.

¹⁵¹ Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, p. 146.

¹⁵² Mark Peterson, **A Brief History of Korea**, pp. 148-149.

uygulama daha sonra ters tepmiş görünür. Nitekim Japonya'da ayrımcılığa maruz kalıp gurbette birbirine kenetlenen binlerce Koreli öğrenci, milliyetçiliğin ve sömürge olmaya direnişin fitilini ateşlemiş görünür.¹⁵³

Japonya, 1914 yılının 23 Ağustos'unda, Güney Pasifik ve Hint Okyanusu kıyılarını Almanya'dan koruma misyonuyla İtilaf devletlerinin yanında Birinci Dünya Savaşı'na girer. Bu arada Japonlar, 1915 yılının başlarında, dünya devlerinin savaşıyla çok meşgul olmasını da fırsat bilerek, Mançurya ve Moğolistan bölgelerinin kontrolünün kendilerine verilmesini de içeren bir dizi talebi Çin yönetimine iletirler. Japonların büyüyen gücünden korkan Çinliler bu taleplere direnmez. Öte yandan, savaşın bitimiyle birlikte Japonya'nın Çin'den bu talepleri muzaffer İtilaf cephesince ilk başta, biraz da zafer sarhoşluğuyla, hoş karşılanır. Fakat çok geçmeden Çin'in Japon kolonisi olması fikri özellikle Birleşik Amerikalı ve İngilizlere bir tehdit unsuru olarak görünmeye başlar ve 1921-22 Washington Donanma Konferansı'nda imzalanan Beş Güç Antlaşmasıyla Japonların bu kazanımlarının önemli bir kısmı törpülenir. Bu gelişmelerin önemli sonucu, bundan böyle dünya devlerinin Japon İmparatorluğu'na sempatiyle değil şüpheyile yaklaşacak ve onu ciddi bir tehdit olarak görecektir.¹⁵⁴

Birinci Dünya Savaşı sonrası sürecin en akılda kalır yanı kuşkusuz Wilson Prensipleri'dir. Ulusların kaderlerini kendilerinin belirlemesini öngören sözkonusu prensipler bağımsızlık yanlısı Koreliler için umut haline gelmiş görünür. Bu konuda dünya kamuoyunun dikkatini çekmek için, kısa süre önce ABD'de kurulmuş olan Kore Ulusal Birliği,¹⁵⁵ Yi Singman'ı¹⁵⁶ 1919 yılında Versailles'da yapılacak olan barış konferansına göndermeye karar verir. Fakat

¹⁵³ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, p. 151.

¹⁵⁴ *Ibid*, 152.

¹⁵⁵ *İng.* The Korean National Association.

¹⁵⁶ Yi Sŭng-man [이승만].

ABD yetkilileri Yi Singman'a ülkeden çıkış izni vermez. Öte yandan 1919 yılında Çin'de kurulan Yeni Kore Gençlik Birliği¹⁵⁷ Kim Kyu-şık'i Paris'e göndermeyi başarır. Bu sırada Tokyo'da öğrenim gören Korelilerin kurduğu Kore Gençliği Bağımsızlık Topluluğu¹⁵⁸ Kore için derhal bağımsızlık talep eden bir bildiri yayınlar. Yarımada ise bağımsızlık yanlısı kesimler Protestanlık ve Çondogyo¹⁵⁹ mensubu dini gruplar etrafında yoğunlaşır. Söz konusu grupların bağımsızlık yanlısı bir toplumsal harekete dönüşmesi ise Çoson'un *de facto* son kralı/imparatoru olan ve sürgünde geçen on iki yılın ardından ölen Kocong'un cenazesıyla söz konusu olur. 1 Mart 1919 tarihinde milyonların sokağa dökülüp "Bin yaşa!" anlamına gelen "Man-se!"¹⁶⁰ diye bağırıldığı söylenir ki, Japonlar bu ayaklanmaya "Man-se Hareketi" adını vermiştir.

Ayaklanma kadın, çocuk ayrımı göz etmeden oldukça kanlı bir biçimde bastırılır,¹⁶¹ fakat bu müdahale hareketin yayılmasına engel olamaz. 1 Mart Hareketi bağımsızlık yanlısı Korelilerin örgütlenmesine ön ayak olur ve 1919 yılının Nisan ayında Şanghay'da Yi Singman başkanlığında bir sürgün hükûmeti kurulur. Sürgünde örgütlenen direnişçiler arasında Kuzey Kore'nin kurucu devlet başkanı Kim İl-Song¹⁶² da vardır.

Böylesi ciddi bir muhalefetle karşılaşmak Japonlara geri adım attırır. Japonlar valiliğin verdiği aşırı tepkinin ve bunun kanlı sonuçlarının sömürge idaresinin uluslararası kamuoyundaki meşruiyetini de sarsacağına bilincine varmış olacaklar ki, aynı yıl yarımada asker kökenli olmasına rağmen seleflerinden

¹⁵⁷ İng. The New Korea Youth Association.

¹⁵⁸ İng. The Korean Youth Independence Corps.

¹⁵⁹ Ch'ön-do-gyo [천도교].

¹⁶⁰ Man-se [만세].

¹⁶¹ Hatta içi direnişçilerle dolu bir kilise Japon kuvvetleri tarafından ateşe verilip içerideki Koreliler diri diri yakılır.

¹⁶² Kim Il-söng [김일성].

çok daha ılımlı ve özgürlükçü biri olan bir vali atarlar—Amiral Saito Makoto. Saito göreve başlar başlamaz işkenceyi yasaklar ve halkın üzerindeki baskıyı azaltmak adına kolluk kuvvetlerini *agoradan* çeker. Eğitim-öğretimde tüm yarımada yayılacak olan bir fırsat eşitliği sözü verir ve Korelilerin devlet kademelerinde yer alma ve şirket kurma konusunda önlerine konan bürokratik engelleri kaldırır. Dernekler masasına kayıt yaptırmak kaydıyla örgütlenmek, dernek kurmak tamamen serbest olur. Korece yayın yapmanın önü açılır ve sansür daha az uygulanır hale gelir. Gazeteler, dergiler, kitaplar hızla basılır ve dağıtılır. Böylelikle Kore edebiyatının, özellikle de öykü türünün zirve yapacağı bir döneme girilir. İşte bu sebeplerden bu döneme “kültür politikası” dönemi denmiştir.

Öte yandan, sözkonusu özgürlükler 1930'lara gelindiğinde tamamen yok olur. Fişlenmiş derneklerin üyeleri dalga dalga tutuklanmaya başlar.¹⁶³ Sansür yeniden tavan yapar. Direniş yeniden ortaya çıkmaya başlar. Nitekim bir tesadüf eseri olarak, Japon İmparatorunun doğum günü olan 3 Kasım 1929, ay takviminde Kore'nin kuruluş günü olarak kutlanan 3 Ekim'e denk gelince İmparatorun doğum gününü kutlamak isteyen Japon veya Japon yanlısı öğrencilerle kuruluş gününü kutlamak isteyen Koreli öğrenciler arasında bir gerginlik sözkonusu olur ve bu gerginlik tüm yarımada yayılır.¹⁶⁴ *Çolla* bölgesinin başkenti Kvangcu'da¹⁶⁵ başlayan sözkonusu öğrenci olayları öyle kitlesel bir boyut kazanır ki, bu olaylar, her ne kadar başarılı olamasa da, sömürge döneminin ikinci büyük ayaklanması olarak tarihe geçer—1929 Kvangcu Ayaklanması.

Bu sırada Kore dışında Japonya emperyalist planlarını devreye sokmaya devam etmektedir, bu durum da Japonya'yı uluslararası platformda gittikçe

¹⁶³ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, p. 166.

¹⁶⁴ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, p. 167.

¹⁶⁵ *Kwang-ju* [광주].

yalnızlaştırmaktadır. Çin'deki milliyetçilerle Sovyet yanlısı Maocular arasındaki iç savaştan yararlanarak ve uluslararası meşruiyet kaygısı gütmeden Mançurya ve Nanking'i işgal eden Japonya, izole bir imparatorluk haline gelmiştir. Bu yalıtılmışlık ve dünya çapındaki ekonomik buhran Japonya'yı kolonilerinde uyguladığı politikayı agresifleştirme ve kendine yeter bir iktisadî düzen kurabilmek için sömürüyü arttırma, adeta sinekten yağ çıkarma noktasına götürür. Bu bağlamda ultra milliyetçi bir general olan Ugaki Kazuşiğe yarımada vali olarak atanır (1931).

Ugaki ilk iş Japonca'yı resmi dil yapar ve eğitimdeki ikiliği kaldırarak tüm okulların müfredatını Japon değerleri üzerine kurulu bir biçimde yeniden düzenler. Dahası, bürokratlara ve öğrencilere bir yerel Japon dini olan Şinto tapınaklarındaki törenlere katılma mecburiyeti getirir. Ugaki'nin halefi Minami Jiro ise (h. 1936-42) tüm Koreli örgütleri kapatır ve Korelilerin Japon isimleri almasına yönelik bir yasa çıkarır ki, 1945 yılına gelindiğinde bu buyruğa uyan Korelilerin oranı yüzde 84'ü bulur.¹⁶⁶ Bu döneme "asimilasyon dönemi" denmesinin çok da isabetsiz bir tercih olmadığı da herhalde açık olsa gerektir.

Dönemin sömürgeci ve Kore tarihinde travmatik izler bırakan uygulamalarından biri de Japonların yüzde 80'i Koreli olmak kaydıyla sömürge bölgelerinin kadınlarından oluşturulan ve Japon askerlerinin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak ve böylece orduda disiplini korumak adına kurulan Konfor Birlikleri'dir.¹⁶⁷

Japonya'nın Kore hâkimiyeti İkinci Dünya Savaşı'yla, 1945 yılında sonlanır. Söz konusu döneme, daha doğrusu Japon hâkimiyetinde geçen 35 yılın

¹⁶⁶ Eckert *et al*, **Korea Old and New**, p. 318.

¹⁶⁷ *Ing.* the comfort corps. 80.000 ile 200.000 arası Koreli kadının bu birliklerde çalıştırıldığı tahmin edilir. Bkz. Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, pp. 179-180.

tamamına ilişkin Koreliler açısından söylenebilecek olumlu şeyler ise daha ziyade maddî temellidir. Nitekim mezkûr devrin sonunda Korelilere muazzam bir demir ve kara yolu ağıyla birlikte ciddi düzeyde bir sanayi ve oldukça dinamik bir liman ve üretim ekonomisi kalmıştır. Özellikle demiryolu ağı, Degu¹⁶⁸ ve Decon¹⁶⁹ gibi daha önce hiçbir önemi olmayan yerleşimlerden yepyeni büyük kentler yaratmıştır.¹⁷⁰ Diğer yandan, hemen her toplum için sözkonusu devirde neredeyse kaçınılmaz olan ve daha ziyade maddî olan bu modernleşme süreci, Kore toplumunu siyasi bakımdan olgunlaşma yolundan alıkoymuş görünür.

Diğer yandan, miras kalan maddî altyapının yanında, sömürülen kaynakları da dikkate almak gerekir. Sözgelisi Oriental Development Company adlı bir şirket, yarımadaadaki işlenebilir toprağın %20'sine tek başına sahip olmuş, kirasını ödeyemeyen çiftçiye tefeciler aracılığıyla yüksek faizli kredi dağıtmış, en nihayetinde sözkonusu faizleri ödeyemeyen çiftçiye Japonların kurduğu bankalardan daha da yüksek faizle kredi almaya, sonunda da her şeyini kaybedip köleleşmeye yahut dağa çıkmaya itmiştir.¹⁷¹ Dahası, 1910-1920 arasında geçen 10 yılda, bu kadar kısa bir sürede, Japon sermayesi Kore yarımadasındaki işletmelerin %70'ine tek başına, yüzde on buçuğuna da Korelilerle ortaklaşa sahip olmuştur. Kültür politikası döneminde Koreli girişimcilerin önünün açıldığı söylenegelmiş olsa da, 1920-1930 yılları arasındaki bu dönemin sonunda Korelilerin yarımadaadaki toplam sermayede sahip olduğu pay yalnızca %3'tür.¹⁷²

40 yıla yakın bir işgalin ardından, 14 Ağustos 1945'te, Japonya'nın Amerika'ya koşulsuz teslim olmasıyla, Koreliler bir an için kâbusun bittiğini düşünmüş

¹⁶⁸ *Tae-gu* [대구].

¹⁶⁹ *Tae-jön* [대전].

¹⁷⁰ Mark Peterson, *A Brief History of Korea*, p. 146.

¹⁷¹ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, p. 148.

¹⁷² Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, p. 162.

olsalar gerektir. Fakat Kore'nin yahut Korelilerin işgal sonrasına ilişkin bir hazır planlarının olmaması ve yarımadayı bağımsız bir biçimde ayakta tutacak maddi ve askeri güce sahip olmamaları, yeni çift-kutuplu dünyanın taraflarını endişeye sürükler. Ne de olsa iki taraf da yarımadanın diğer tarafın hâkimiyetine geçmesini istemez. Dolayısıyla Kore için uluslararası müdahale kaçınılmaz olur. Uluslararası kamuoyu basit bir haritanın üzerinde, tamamen keyfi bir tavırla 38. paraleli sınır kabul eder ve paralelin kuzeyini Sovyet Rusların, güneyini ise Amerika'nın *geçici!* hâkimiyetine bırakır. İşin ilginç, Kuzey'de Hristiyanların, Güney'de ise sosyalistlerin, komünistlerin daha ağırlıkta olmasıdır.¹⁷³ Amerika, bölgesindeki sosyalist ağırlığa karşı önlem olarak Yi Sungman'ı¹⁷⁴ yarımadaya getirir ve General Hodge tarafından kurulan Amerikan Askeri Rejimi¹⁷⁵ altında Güney'in *de facto* lideri yapar. Sovyetler de bölgedeki muhafazakâr ve Hristiyanların hâkimiyetini bertaraf etmek için Mançurya'daki Japon karşıtı direnişin efsanevi önderlerinden Kim İl Song'un önünü açar.

Sonraki birkaç yıl müthiş bir mülteci akınına sahne olur—iki taraflı bir akım. Modern ikili karşıtlığı kutlanmak gerekirse, solcular Kuzey'e göçer, sağcılar Güney'e. Japonya'dan dönenlerle birlikte, Kuzey'den Güney'e, Güney'den Kuzey'e 4.000.000 kişi yer değiştirir.

Sözkonusu göç dalgası ciddi bir kıtlık ve açlığa sebep olur. Bunun üzerine, 1 Ekim 1946'da Sonbahar Hasadı Ayaklanması vuku bulur. Degu'da¹⁷⁶ başlayan ve Çolla'da¹⁷⁷ büyüyen ayaklanma sert bir biçimde bastırılır. Ayaklanmanın

¹⁷³ Keith Pratt, *Everlasting Flower*, London, Reaktion Books, 2006, pp. 243-244.

¹⁷⁴ Yi Sungman [이승만].

¹⁷⁵ *Ing.* American Military Government—AMG. 1945-1948 yılları arasında Güney Kore'yi Amerikan Askeri Rejimi yönetmiştir. Dolayısıyla Güney Kore'nin ilk başkanı, ilk hükûmeti Amerikan rütbelileri olmuştur.

¹⁷⁶ *Tae-gu* [대구].

¹⁷⁷ *Chölla* [전라].

bastırılmasında önemli rol oynayanlardan biri de, fakir bir çiftçinin oğlu olan, daha sonra devlet başkanı olacak olan Pak Çong-hui¹⁷⁸ olmuştur. Ayaklanma 1948 yılının Nisan ayında Çecu¹⁷⁹ adasında yeniden hortlar. Çecu adasındaki ayaklanma bir yıl kadar sürer. 30.000 köylü hayatını yitirir.

Bu arada, 10 Mayıs 1948’de Kore’nin ilk bağımsız seçimleri gerçekleştirilir—Güney’de. Yi Singman iktidar olur ve Kore Cumhuriyeti¹⁸⁰ kurulur, Birleşmiş Milletler de hiç vakit kaybetmeden Kore Cumhuriyeti’ni tanır. Kuzey’de de derhal seçim yapılır ve Kim İl Song yeni kurulan Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti’nin¹⁸¹ devlet başkanı olur.

25 Haziran 1950’de, sabaha karşı 04.00’te, Kuzey Kore askerleri 38. paraleli geçer ve ayın 27’sinde Amerikan birliklerinin dahliyle Kore Savaşı resmen başlar. 3 yıl süren savaş hırslı Stalin ve gönülsüz Mao destekli Kuzey Kore ile Birleşmiş Milletler destekli Güney Kore arasında karşılıklı ataklarla geçer—futbol deyimiyle top bir o kalede, bir bu kalededir. Zaman zaman başlatılan barış görüşmeleri de pek çok sabotajla baltalanır.

Nihayet, Stalin’in ölümü ve Eisenhower’ın Amerikan başkanı olması sonrası, 27 Temmuz 1953 tarihinde savaş sonlanır. Sonuçta 38. paralel Kuzey Kore ile Güney Kore’yi ayırmaya devam eder. Savaşın öncesi ile sonrası arasındaki tek fark, hayatını kaybeden milyonlardır.

¹⁷⁸ Park Chŏng-hŭi [박정희].

¹⁷⁹ Che-ju [제주도].

¹⁸⁰ Tae-han-min-guk [대한민국]. Güney Kore.

¹⁸¹ Ing. Democratic People’s Republic of Korea—DPRK. Kuzey Kore.

2.1.3. Yangban¹⁸² Merkezli Geleneksel Kore Toplumu

Geleneksel Kore toplum düzenini ortaya koyarken, klasik tabakalaşma sistemlerini ve/veya birimlerini kullanmak makul olsa gerektir: Kast, katman,¹⁸³ sınıf.¹⁸⁴ Kastlar, veraset sistemiyle devamlılığını sağlayan ve ilgili tabakalar arası hareketliliğin, geçişkenliğin mümkün olmadığı tabakalaşma sistemleri yahut birimleridir. Katmanlar ise, devamlılığı ve kimin mensup olup kimin olamayacağı yasalarla güvence altına alınan, hareketliliğin, geçişkenliğin çok çok az mümkün olduğu tabakalaşma sistemleri yahut birimleridir. Sınıflar da, mensupları kimi sosyo-ekonomik faktörlerle ve bireysel başarılarla belirlenen ve geçişkenliğin, hareketliliğin görece mümkün olduğu tabakalaşma sistemleri yahut birimleridir.¹⁸⁵ Kore tarihine bakıldığında, toplumun, Şilla döneminde kastlara, Koryo ve Çoson krallıkları döneminde katmanlara, Japon hâkimiyeti altında ve savaş sonrası bölünmenin ardından —en azından Güney’de— sınıflara ayrıldığı rahatlıkla söylenebilir.¹⁸⁶

Kore tarihinde tabakalaşmanın tespit edilebileceği en eski dönem, üç krallık dönemini diğer iki krallığı kendine bağlayarak bitiren Şilla¹⁸⁷ dönemidir. Şilla dönemi toplum yapısını karakterize eden şey, yönetenlerle yönetilenleri birbirinden ayıran, bu iki grubu da kendi içinde hiyerarşik bir şekilde kategorize eden *kolpum*¹⁸⁸ sistemidir. Söz konusu sistemde, yönetenler için de yönetilenler için de ilgili tabakalara mensup olmak ancak soyla, diğer bir deyişle verasetle mümkündür. İlgili sistemde aristokrasinin en üst

¹⁸² *Yang-ban* [양반].

¹⁸³ Yahut “zümre,” *İng.* estate.

¹⁸⁴ Lütfi Sunar, *Sosyal Tabakalaşma*, Ankara, Nobel, 2018, s. 6.

¹⁸⁵ Ahmet Zeki Ünal, *Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik*, Ankara, Atıf, 2018, ss. 11-13.

¹⁸⁶ Kim Chae-yun, “Social Strata,” in *Korean Society*, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, pp. 57-58.

¹⁸⁷ *Sil-la* [신라].

¹⁸⁸ *Kol-p’um* [골품].

katmanlarında bile bir derecelendirme sözkonusudur ve hangi hânenin mensubunun hangi dereceye kadar yükselebileceği önceden belirlenmiştir. Sade vatandaşların (sırasıyla çiftçiler, zanaatkârlar ve tüccarların) bürokraside kendilerine yer bulmaları imkânsızdır. Serfler, köleler ve tutsaklar ise en dipte, adeta birer *homo sacer*¹⁸⁹ olarak, deyim yerindeyse “dokunulmazlar” tabakasını teşkil ederler.¹⁹⁰

Kolpum sisteminde en üst kast *songgol*,¹⁹¹ yani “kutsal kemik” doğanlardır. Onların hemen altında *çingol*,¹⁹² yani “hakiki kemik” doğanlar vardır.¹⁹³ Onların altında ise *tupum*¹⁹⁴ vardır, yani “baş kademe” doğanlar. Şilla’da krallar yedinci yüzyılın ortasına kadar kutsal kemik doğanlardan çıkmış, kutsal kemiklerin soyu devam edemediği noktada taht hakiki kemiklere geçmiştir. Sivil ve askeri bürokrasi ise baş kademe kastının kontrolündedir.¹⁹⁵

Şilla krallığında asillere verimli tarım arazileri tımar olarak verilirdi. Ölene kadar—hibe olarak değil. Sözkonusu araziler çiftçiler tarafından sürülür, çiftçiler bir kısmı saraya, bir kısmı da tımar sahibine olmak üzere vergi öderdi. Zaman zaman da ödül olarak bazı araziler asillere hibe edilirdi. Ne var ki, sözkonusu tımar yahut toprak sahipleri zamanla güçlenmiş, birer yerel güç haline gelmiş, merkezi otoriteyi zayıflatmış ve krallığın çöküşü kaçınılmaz

¹⁸⁹ Kutsal İnsan. Öldürülebilir, ama kurban edilemez olan, kendisini öldürenin katil olmadığı kişi. Bkz. Giorgio Agamben, **Kutsal İnsan**, İstanbul, Ayrıntı, 2013.

¹⁹⁰ Kim Chae-yun, 59.

¹⁹¹ *Söng-gol* [성골].

¹⁹² *Chin-gol* [진골].

¹⁹³ Sözkonusu ayrımın Orta Asya Türklerindeki *ak kemik* – *kara kemik* ayrımına benzerliği dikkat çekicidir. Türk kültüründe ve Çingiz Han devletinde ak kemik beyleri (beyaz), kara kemik ise halkı (kara) temsil ediyordu. Sözkonusu temsilin ayrıntısı için bkz. İhsan Toker, “Renk Simgeciliği ve Din: Türk Kültür Yapısı İçinde Ak-Kara Renk Karşıtlığı ve Bu Karşıtlığın Modern Türk Söylemindeki Tezahürleri Üzerine,” **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 50, No. 2, 2009, s. 93-112.

¹⁹⁴ *Tu-p’um* [두품].

¹⁹⁵ Keith Pratt & Richard Rutt, **Korea: A Historical and Cultural Dictionary**, New York, Routledge, 2012, p. 228.

olmuştur.¹⁹⁶ İşte bu yerel güçlerden biri, Kesong¹⁹⁷ bölgesi lideri Vang Kon,¹⁹⁸ Şilla'nın çöküşüyle Koryo krallığını kurmuştur.

Koryo¹⁹⁹ krallığı, kimin hangi sebepten hangi katmana mensup olacağını yasalarla güvence alan, hareketliliğin yahut geçişkenliğin imkânsız olmasa da nadir olduğu bir tabakalaşma sistemi üzerine kuruluydu. En üst katman, aristokratlar, kendi içinde hiyerarşik sırasıyla sivil ve asker olarak ayrılıyordu. Sade vatandaşlar da hiyerarşik sırasıyla çiftçiler, zanaatkârlar ve tüccarlar olarak. Bir altta ise serfler vardı. Serflerin de altında bir grup daha vardı: *Hvaçok*,²⁰⁰ yani kasaplar, şaklabanlar, küfeciler, hamallar... Bu insanlar nüfus sayımına dâhil edilmez, savaş anında bile silah altına alınmaz, onların, asiller şöyle dursun, sade vatandaşlarla bile aynı bölgelerde ikamet etmesine izin verilmezdi.²⁰¹

Koryo krallığı döneminde de, Şilla'daki gibi, aristokratlara tımar verilir, zaman zaman da, bu tımarlar, çeşitli başarılar sonucu onlara hibe edilirdi. Bu durumun sonucu olarak ortaya çıkan tarım arazilerinin özel mülkiyetindeki kontrol dışı artış, yine, Şilla'daki gibi, merkezi otoriteyi zayıflatan yerel güçler yaratmış, merkezi otorite, tımarların özel mülke dönüşmesi sonucu yaşanan vergi gelirlerindeki dramatik düşüşle ve buna bağlı olarak sarayın maaş ödeyemez hale gelmesiyle de birlikte, tamamen çökmüştür.²⁰²

Vergilendirilebilecek toprakların azalması, vergilerin arttırılmasına, vergilerin arttırılması ise, zaten ağır vergiler altında ezilen çiftçinin toprağı yakıp dağlara kaçmasına, çiftçinin toprağı işlemekten vazgeçmesi de, azalan

¹⁹⁶ Kim Chae-yun, 59.

¹⁹⁷ *Kae-sŏng* [개성].

¹⁹⁸ *Wang Kŏn* [왕건].

¹⁹⁹ *Ko-ryŏ* [고려].

²⁰⁰ *Hwa-ch'ŏk* [화척].

²⁰¹ Kim Chae-yun, 61.

²⁰² *Ibid*, 61.

vergilendirilebilir arazilerin de boş kalmasına, dolayısıyla vergi gelirlerinin daha da azalmasına, en nihayetinde de, sarayın ekonomisinin çökmesine yol açmıştır.²⁰³

Sarayın ekonomisinin çöküşünün sonucu ise, sarayın tarım arazilerini hibe edip zenginleştirdiği asillere el açması, bunun karşılığında da, bu asil ailelerin Konfüçyüsçü klasikler konusunda oldukça eğitilmiş olan âlim adayları mensuplarına, ya da zaten sivil memurluk sınavında başarılı olmuş üyelerine siyasi arenada daha fazla yer açılmasıdır—Konfüçyüsçü âlim-memurların Kore tarihinin merkezine yerleşmesi tam da bu şekilde gerçekleşmiştir.²⁰⁴ Sözkonusu sivil âlim-memur aristokratların desteğini arkasına alan Yi Song-gye, yeni bir hanedanlığı, Yi hanedanlığını, diğer bir deyişle Çoson’u kurmuştur.²⁰⁵

Çoson²⁰⁶ krallığı altındaki Kore’de de yönetilen kesimin konumu değişmez. Yönetenlere bakılırsa da, Konfüçyüsçü âlim-memurlardan, başka bir deyişle yani *sadebudan*²⁰⁷ müteşekkil sivil ve askeri bürokrasinin kökleştiği ve kendi içerisinde yeni katmanlara ayrıldığı söylenebilir. Kökleşen bu yeni aristokrat sınıfa “yangban” denmiştir. *Yangban*, memuriyet sınavını başarıyla geçen Konfüçyüsçü âlim-memurlara verilen isimdir.²⁰⁸

Mecliste kralın sağında ve solunda oturan gruplara işaret eden “yangban” terimi, “iki-grup” anlamına geliyordu—sivil ve askeri bürokrasiyi teşkil eden beyefendiler anlamında. Sözkonusu “beyefendiler”²⁰⁹ her türlü vergiden,

²⁰³ *Ibid*, 61.

²⁰⁴ Bu noktadan itibaren, yirminci yüzyıla kadar, bürokrasiye yalnızca Konfüçyüsçü âlimler atanmıştır. Bkz. Kim Yong-mo, “The Traditional Elite,” in **Korean Society**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, 75.

²⁰⁵ Kim Chae-yun, 61-62.

²⁰⁶ *Ch’o-sŏn* [조선].

²⁰⁷ *Sa-dae-bu*, [사대부]. Âlimler sınıfı, kısaca: *Sa*.

²⁰⁸ *Ibid*, 62-63.

²⁰⁹ “Yangban” İngilizcedeki “gentlemen” için de kullanılırdı.

askerlik görevinden ve fiziksel güç gerektiren işten muaftı. Herhangi bir mevki yahut yetkeye sahip olmayanları dahi, tüm zamanlarını okur-yazarlığa ayırabilir, köle sahibi olabilirlerdi. Beyefendilere, Şilla ve Koryo’da olduğu gibi, Çoson’da da, gelir olarak tımar verilir, özel başarı gösterenlerine ise araziler hibe edilirdi.²¹⁰

Kralın huzurunda, meclis salonunun doğu yakasında oturan sivil bürokratlara *munban*²¹¹ denirdi. Batı yakasında oturan asker bürokratlara ise *muban*.²¹² Başlıklarındaki işaretlerden hareketle, sivil bürokratlara “turna grup” anlamında *hakban*,²¹³ asker bürokratlara da “kaplan grup” anlamında *hoban*²¹⁴ dendiği de bilinmektedir.²¹⁵

²¹⁰ Kim Chae-yun, 63.

²¹¹ *Mun-ban* [문반].

²¹² *Mu-ban* [무반].

²¹³ *Hak-ban* [학반].

²¹⁴ *Ho-ban* [호반].

²¹⁵ Pratt & Rutt, 513.

Yi hanedanlığı Koresinde bürokrasiye atanmanın yolu “kvago”²¹⁶ isimli sınav sistemiydi.²¹⁷ Sivil bürokratlar “munkva,”²¹⁸ askeri bürokratlar “mugva”²¹⁹ sınavıyla seçilirdi.²²⁰ *Munkva*’nın bir adı da “tekva”²²¹ idi. Sözkonusu sınavlara herkes giremezdi. Sınavlara katılabilmek için ya çok ağır bir ön sınav olan “sogva”²²² sınavını geçmek, ya kadrosuz bir görevde hâlihazırda muvazzaf olmak, ya bakan olarak büyük başarılarla nam salmış bir atanın torunu olmak, ya da Seul’ün dört büyük yükseköğrenim kurumundan birinin mezunu olmak gerekiyordu.²²³ Memurlar da terfi için sınava katılabiliyordu. Öte yandan, tüm sınavları geçmek bir âlim-memur olarak atanabilmek için tek başına yeterli değildi. Sınav kâğıdına kralın özel bir onay mührü vurması da gerekiyordu. Çoson krallığının ilk döneminde kral mührü vurulan sınav kağıtlarının oranı

²¹⁶ *Kwa-gö* [과거].

²¹⁷ *Kwagö*, yani memur alımı için düzenlenen sınav sistemi, *keju* adıyla ilk kez ortaya çıktığı Çin’den dört yüz yıl sonra, 958 yılında, Kore’de uygulanmaya başlamış, 936 yıl boyunca bu uygulama yürürlükte kalmış, 1894 Kabo reformlarıyla da yürürlükten kaldırılmıştır. Öte yandan, Koryo krallığı döneminde uygulanmaya başlanan sınav sisteminin işaretlerine bir önceki krallık, yani Şilla krallığı döneminde rastlanabilir. Şilla döneminde hanedanlıkla diğer asilleri, asillerle sade vatandaşları ayıran ve verasete dayanan *kol-p’um* sistemi gereği, asilleri devlet kademelerine yerleştirmekte kullanılan ve yalnızca kutsal kemik, hakiki kemik ve baş kademe kastlarının mensuplarının oğullarının öğrenim gördüğü *Guk-hak* (nâm-ı diğer Konfüçyüsçü Kraliyet Akademisi) mezunlarının başvurabildiği bir sınav sistemi uygulanmıştır. Koryo krallığında ise liyakate dayalı *kwagö* sınav sistemi uygulanmaya başlamış, sınava başvurabilecek kesimler gittikçe genişlemiş, Çoson krallığı altında sınav *de facto* olmasa bile *de jure* herkese açık hale gelmiştir—gayrimeşru oğullar, ikinci kez evlenen annelerin oğulları ve “aşağı” addedilen beş mesleğin erbabı (kasaplar, şaklabanlar, şamanlar, küfeciler/hamallar ve *kisaengler*) hariç. Yine de, okullara ve kitaba erişimin pahalı olması ve sınavları geçmenin 20-30 yıl arası bir hazırlık gerektirmesi sebebiyle, sınavlarda başarılı olup bürokrasiye atanmak alt katmanların mensupları için oldukça zor olmuştur. Bkz. Lee Song-mu, “The Gwageo Examination System During The Goryeo and Early Joseon Periods,” in **Korean History: Discovery of Its Characteristics and Developments**, Seoul, Hollym, 2004, pp. 221-244.

²¹⁸ *Mun-kwa* [문과].

²¹⁹ *Mu-kwa* [무과].

²²⁰ Kim Yong-mo, “The Traditional Elite,” in **Korean Society**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, p. 75.

²²¹ *Tae-kwa* [태과].

²²² *So-kwa* [소과].

²²³ Kim Yong-mo, 77.

yüzde doksan beş (%95) iken, Yi hanedanlığının son dönemine yaklaştıkça şişkin kadrolar ve bütçe zorluğu sebebiyle bu oran yüzde elliye (%50) kadar düşmüştür.²²⁴

Çoson'da sivil bürokrasinin konumu hiyerarşik düzende her zaman askeri bürokrasinin üzerindeydi. Dahası, *yangban*dan olma ve *yangban*dan doğma olup da diğer *yangban* mensuplarına nazaran daha aşağı konumda olanlar da vardı: Ataları *yangban* olup da asillerin ikamet ettiği bölgelerde birkaç nesildir aynı yerde ikamet eden fakat memuriyet sınavını geçemeyen *hyangban*²²⁵ ve liyakat bakımından değil de, yalnızca ataları çok uzak geçmişte devlet kademelerinde yer aldığı için beyefendi addedilen *toban*.²²⁶²²⁷

Dahası, Çoson'da kralın bile konumunun bir blok olarak *yangban* âlim-memurlarının üzerinde olduğu söylenemezdi: Kralın inisiyatif kullanabileceği durumlar dahi *yangban* tarafından belirlenmişti. Kralın her hareketi *yangban* denetimi altındaydı. Kralların keyfi kararlar alması, *yangban* güçlendikçe, imkânsız hale gelmişti. Kral, Çoson'da, tebaanın lideri değil, *yangban* sınıfının bir temsilcisi yahut sözcüsü konumundaydı.²²⁸

Eğitim-öğretim de *yangban* tekelindeydi. Babası *yangban*, annesi de asil olmayan birinin eğitim alması yahut öğrenim görmesi zordu, memuriyet sınavına başvurması ise imkânsızdı. Beyefendilerin odalıklarından²²⁹ doğma oğulları dahi *yangban* sınıfına mensup olamıyor, kültürlü bir ortamda

²²⁴ Kim Yong-mo, 79.

²²⁵ *Hyang-ban* [향반].

²²⁶ *T'o-ban* [토반].

²²⁷ Kim Chae-yun, 64.

²²⁸ Lee Song-mu, "The Gwageo Examination System During The Goryeo and Early Joseon Periods," in **Korean History: Discovery of Its Characteristics and Developments**, Seoul, Hollym, 2004, p. 230.

²²⁹ *Ing*, concubine.

yetişseler de, hatta yükseköğrenim görseler bile memuriyet sınavına başvuramıyordu.²³⁰

Beyefendilerin odalıklarından doğma oğullarının mensubu olduğu sınıfa *çungin*²³¹ deniyordu. *Çungin* sınıfına, beyefendilerin odalıklarından doğma oğullarının yanında, teorik değıl de, pratik yahut teknik eğitim almış kişiler de dâhildi—yabancı dil, tıp, astronomi, coğrafya, aritmetik, hukuk, müzik, resim gibi alanlarda eğitim almış kişiler. Bu insanlara asillerle sade vatandaşlar arasında bir ara katmana mensup oldukları için, “ara adam” anlamında, “çungin” deniyordu. Prensipte *çungin* mensuplarının katman atlaması (yani *yangban* olması), *yangban* mensuplarıyla evlenmesi yahut memurluk sınavına başvurması imkânsızdı. Öte yandan Yi hanedanlığının geç dönemlerinde bu ilkeler zayıflamış, katmanlar arası geçişkenlik artmıştır.²³²

Çungin’in altındaki katman *sangmin*²³³ adını alıyordu: Sade vatandaşlar. *Sangmin* mensupları kendi içinde üç temel katmana ayrılıyordu: Hiyerarşik sırayla belirtmek gerekirse, [i] tarımla uğraşanlar,²³⁴ [ii] el tezgâhlarıyla üretenler²³⁵ [iii] ve en altta Konfüçyüsçü ideolojinin “bayağı” addettiğı ticaretle uğraşanlar.²³⁶ *Sangmin* mensuplarının sırtında ayrıca kamu hizmeti ve

²³⁰ Bu kişiler genelde sınava girme hakkı olan gençleri sınava hazırlayarak, yani özel ders vererek, hayatlarını kazanıyorlardı. Bkz. Kim Chae-yun, 64.

²³¹ *Chung-in* [중인].

²³² Kim Chae-yun, 65.

²³³ *Sang-min* [상민].

²³⁴ *Ing.* farmers. Bunların küçük bir kısmını kendi topraklarını işleyen toprak sahipleri teşkil eder, büyük kısmını ise *yangban* mensuplarına tımar olarak verilen toprakları işleyip hem tımar sahibine hem de saraya “ıcar” ödeyenler—bir nevi “yarıcılar” [*Ing.* tenants]. İcar, erken Chosön’da hasadın onda biri iken, git gide *yarısı* noktasına gelmiş, dolayısıyla çiftçiler birer “yarıcı” haline gelmişlerdir. Diğerk yükümlölüklerle birlikte (kamu hizmeti, askerlik vb.) artık taşınamaz hale gelince de, çiftçiler toprağı terk etmiş, dağık çıkmış, ayaklanmalara katılmışlardır.

²³⁵ *Ing.* manufacturers.

²³⁶ *Ing.* merchandisers.

zorunlu askerlik yükü de vardı. Sade vatandaşların yılda en az altı gün yol yahut bina inşaatında çalışma, savaş zamanı silahaltına girme, barış zamanı da orduya kıyafet üretme veya temin etme yükümlülükleri sözkonusuydu.²³⁷

Sade vatandaşların altında ise aşağı katman vardı: *Çonmin*.²³⁸ Bu katmanı serfler/köleler, şaklabanlar, şamanlar, *kisaengler*,²³⁹ kasaplar gibi gruplar teşkil ediyordu. Bu kişilerin, özellikle de kasapların, diğer kesimlerden izole, kendi muhitlerinde yaşadıklarını da söylemek gerekir.²⁴⁰

²³⁷ Kim Chae-yun, 66.

²³⁸ *Ch'ön-min* [천민].

²³⁹ Erkekleri eğlendirmek için yetiştirilen ve enstrüman çalan, dans eden yer yer de cinsel hizmet sağlayan genç kadınlar—*Ki-saeng* [기생]. *Kisaengler*in Japon kültüründeki *geyşalara* benzediği söylenebilir. Ne var ki, *kisaengler* *geyşaların* Japın toplumundaki saygın konumuna sahip değildir.

²⁴⁰ Kim Chae-yun, 67.

2.2. Hristiyanlaşma

Kore tarihinin Kore modernleşmesini özel kılan veçhesi Hristiyanlaşmadır. Zira Kore’de, modernleşme serüveni kendisinden çok önce ve benzer şekilde başlayan rakipleri —yahut komşuları— Çin ve Japonya’dan farklı olarak, modernleşme süreci hızlı bir Hristiyanlaşmayla koşut yürümüştür. Nitekim Kore’de yüzde yirmi beşleri (%25) aşan Hristiyanlık, Japonya’da yüzde biri (%1) bile yakalayamamıştır ki, bu oranı Kore Protestanlığı 1910 yılına gelindiğinde çoktan aşmıştır.²⁴¹

Modernleşme sürecinin yanında, hem Katolik hem Protestan misyonerlerle temasın da Çin ve Japonya’da Kore’ye nazaran çok önce başladığını ifade etmek gerekir.²⁴² Bu durum, Güney Kore’nin modernleşme, özellikle de Hristiyanlaşma sürecinin biricikliğini pekiştirir görünür.

Öte yandan, yarımadaının Hristiyanlaşması, dikkate değer bir nüansı daha bünyesinde barındırır: Yarımadaıya Katoliklerden çok sonra giren Protestanlar, Kore’ye daha önce giren Katoliklerden daha başarılı olmuştur. Nitekim 1995 yılına gelindiğinde, kendini “Protestan” addeden Korelilerin oranı toplam nüfusun yüzde yirmisi (%20) olmuştur. Bu oran Katolikler için yüzde beş (%5) civarındadır.²⁴³ Dolayısıyla, Kore’nin modernleşme deneyimini özel kılan dinamikler anlaşılacak isteniyorsa, dikkati Kore’nin Hristiyanlaşmasına, özellikle de Protestanlaşmasına çevirmek zorunlu olsa gerektir.

Kore’nin Hristiyanlaşma hikâyesi, aynı zamanda bütün bir modernleşme hikâyesi, “Pratik Öğreti” yani *Şilhak* ekolüyle başlar. Yi hânedanlığı Kore’sinin

²⁴¹ James Huntley Grayson, “A Quarter-Millennium of Christianity in Korea,” in **Christianity in Korea**, Honolulu, Hawai’i University Press, 2006, 13.

²⁴² Cizvit misyonerler Çin ve Japonya’ya 16. yüzyılda ayak basar.

²⁴³ James Huntley Grayson, “A Quarter-Millennium of Christianity in Korea,” 20.

resmi ideolojisi olan Yeni-Konfüçyüsçülüğün gitgide daha da spekülâtif hale gelen doğasının Çoson'un sorunlarına çare olamadığına kani olan bürokrat âlimler, Çin'e yaptıkları ziyaretlerde karşılaştıkları Han Öğretisi'nin benzeri bir ekolü Kore'de oluşturmak isterler. Asıl amaçları Konfüçyüsçü toplumlarda küçümsenen tekniğe dikkati çekmek ve daha pragmatist bir Konfüçyüsçülük ortaya çıkarmaktır. Devlet yönetiminden uzak kalan bir fraksiyonun mensubu olan ve âlim olarak benimsedikleri bu yaklaşımı bir bürokrat olarak gerçekleştirme imkânı bulamayan Şilhak âlimleri, sözkonusu arayışları sırasında Batı bilim ve tekniğiyle karşılaşır.

Çin ziyaretlerinde tanıştıkları Cizvit misyonerlerden edindikleri teknik aletlere ve kitaplara hayran olan Şilhak âlimleri, Batı bilim ve tekniğinin Batı diniyle²⁴⁴ birlikte birbirinden ayrılmaz tek bir şey, adeta bir paket program olduğuna inandırılırlar—*Sohak* ya da “Batı Öğretisi.” Böylece, Şilhak âlimleri üzerinden, Batı Öğretisi, daha doğrusu Hristiyanlığın Katolik mezhebi, yarımadağa giriş yapar. Ne var ki, vaftiz olmuş bile olsalar, Şilhak âlimlerinin amacı Konfüçyüsçülüğü tamamen terk edip yeni bir dine mensup olmak değildir. Şilhak âlimlerinin Batı Öğretisi'nden beklentisi, Konfüçyüsçü bilgeliğe erişmede önlerini açacak teknik ve ahlâkî bilgidir.

Birçok Şilhak âlimi, varlığı konusunda bilgilendirilmedikleri Vatikan'daki Papalık'tan gelen “Konfüçyüsçü ataları anma ritüelleri putperestliktir, küfürdür” mesajının ardından Katolik inancını terk eder—ama hepsi değil. Nitekim Katolik olmakta ısrarcı olan âlimlerden birinin, Vatikan'ın talimatına uyararak, annesinin ölümü üzerine Konfüçyüsçü geleneğin uygun gördüğü cenaze ritüellerini yapmayı reddetmesi, sarayın dikkatini çeker. Daha önce Katoliklere karşı kayıtsız olan saray, Katolik mezhebinin en tepesinin

²⁴⁴ Daha doğrusu Katolik inancıyla.

Konfüçyüsçü ritüellere olan yaklaşımından rahatsız olur ve Katoliklerin tasfiye ve infazına girer.

Bu sırada, Katoliklere yönelik tasfiyenin başladığı Çolla bölgesinde, yeni bir din doğar: *Çondo*, yani “Semâvî Yol.” Özünde Hristiyan²⁴⁵ olduğu anlaşılan *yol*, Kore’deki tüm yerel inanç sistemlerinden çeşitli öğeleri bünyesinde başarıyla harmanlar. Geleneksel toplum yapısının ve vergi sisteminin mağdur katmanlarına²⁴⁶ hitap eden yapısıyla hızla kitleselleşen *yol*, saray tarafından “kılık değiştirmiş batı Öğretisi” addedilince,²⁴⁷ kendisine “Doğu Öğretisi” anlamında *Tonghak* adını verse de, devletin hışmından kaçamaz. Semâvî Yol’un peygamberi Su-un’un idamını hazmedemeyen ve gittikçe yozlaşan geleneksel düzenden rahatsız olan köylüler, Su-un’un iade-i itibarı, vergi yükünün hafifletilmesi ve toplumsal katmanlar arası bariyerlerin zayıflaması talepleriyle saraya başvururlar. İstedikini alamayan Tonghak mensupları, yurt çapında bir ayaklanma başlatırlar. Ayaklanma öyle büyür ki, saray bu ayaklanmayı bastırmak için hem Çin’den hem de Japonya’dan destek istemek zorunda kalır.

Sarayın davetiyle yarımada asker sokan ve aralarındaki anlaşmayı ihlal eden Çin ve Japonya, yarımada bir savaşa tutuşurlar. Sonuçta, ara ara bu hâkimiyeti yitirse de, Japonlar Kore’ye hâkim olur—İkinci Dünya savaşı sonuna kadar. Yarımadayı hâkimiyeti altına alan Japonlar, derhal Tonghak mensuplarının taleplerini temel alan bir dizi reformları devreye sokarlar: Kabo Reformları.²⁴⁸

²⁴⁵ Daha doğrusu Protestan.

²⁴⁶ Özellikle de köylülere.

²⁴⁷ Choi Dong-hi, “Donghak Philosophy,” in **Korean Thought**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, p. 68.

²⁴⁸ Bu bağlamda, Tonghak köylülerinin ayaklanmasının kısmen ve dolaylı da olsa başarılı olduğu söylenebilir.

Bu sırada Protestan misyonerler yarımada da etkin olmaya başlar. Yine, tam da bu dönemde Çoson ile Batılı ülkeler arasında ülkenin dışa açılması için çeşitli anlaşmalar yapılır. Bu anlaşmaların ortak özelliği, Protestan misyonerlerin ülkedeki varlığını güvence altına almalarıdır.²⁴⁹ Diğer inanç hareketlerine göre nispeten daha rahat hareket edebilen Protestanlar, Katoliklerin başarısızlığını ve Tonghak'ın başarısını iyi etüd ederek, yerel dînî unsurları dışarıda bırakmayan *senkretik* bir "halk dini" oluşturur.²⁵⁰

Protestanların Kore'de ilk işi, elindeki fonları ücretsiz eğitim, sağlık hizmetleri ve sosyal hizmet için kullanmak olur. Ardından Japon hâkimiyetine direnerek ve Çondo mensuplarıyla ortaklaşa bir "Bağımsızlık Bildirgesi"²⁵¹ hazırlayıp imzalayarak, Kore'nin bağımsızlığının sembolü haline gelirler.²⁵² Önce Japon hâkimiyeti, ardından da Kore Savaşı sona erdikten sonra da, sendikal hakları olmayan işçiler için bir sendika rolü üstlenerek, işçi hareketlerinin sembolü olurlar.²⁵³

Dolayısıyla, Kore'nin Hristiyanlaşma serüveni altı döneme ayrılabilir: [i] Şilhak ekolünün doğuşu, [ii] Katolik mezhebinin yarımada ya girişi, [iii] Katoliklerin tasfiye ve infaz edilmesi ve içe kapanıp *gettolaşması*, [iv] Tonghak'ın kuruluşu ve kitleselleşmesi, [v] Protestanlığın yarımada ya girişi, [vi] Protestanlığın Kore'nin bağımsızlığıyla özdeşleşmesi, [vii] Protestanlığın demokratikleşme ve işçi hakları mücadelesindeki önemli rolü.

²⁴⁹ Bu anlaşmalar, onlara bir nevi diplomatik dokunulmazlık sağlar. Bkz. Don Baker, **Korean Spirituality**, 71.

²⁵⁰ James Huntley Grayson, **Korea – A Religious History**, 166-167.

²⁵¹ 1 Mart Hareketi.

²⁵² James Huntley Grayson, **Korea – A Religious History**, 160.

²⁵³ Don Baker, **Korean Spirituality**, 74-75.

2.2.1. Şilhak²⁵⁴

Gerçek, pratik, faydalı, hakîkî anlamlarına gelen *şil*²⁵⁵ ile okul, öğreti, öğrenim anlamlarına gelen *hak*²⁵⁶ hecelerinin birleşimi olan,²⁵⁷ dolayısıyla da “Pratik Öğreti” şeklinde karşılanabilecek olan *Şilhak* terimi, daha ziyade Yi hânedanlığının (yani Çoson’un) geç döneminde ortak kaygılardan hareket etmiş bir kısım âlime işaret etmek için kullanılır. Başka bir deyişle *Şilhak*, her biri birer devlet adamı olmak için yetiştirilen ve bu konuda ciddi birtakım sınavları geçmiş olan bir kısım Koreli âlimin ilgisinin on yedinci yüzyıldan itibaren Konfüçyüsçü klasiklerden yavaş yavaş takvimler, teknoloji gibi meselelere kaymasıyla ortaya çıktığı düşünülen “Pratik Öğreti” ekolüne verilen isimdir.²⁵⁸

Sözkonusu âlimlerin kendilerini “Şilhak” adında bir ekibin parçası addetmiş olmadıklarını dile getirmek gerekir.²⁵⁹ Nitekim birbirinden habersiz pek çok Şilhak düşünüründen söz edilebilir ve bu düşünürlerin hepsini bir araya toplamak ve onları tek bir davaya indirgemek çok da kolay olmayabilir.²⁶⁰ Diğer yandan, Şilhak mensubu sayılan âlimlerin birçoğunun akraba, komşu ya da dost olmaları da dikkate değer olsa gerektir.²⁶¹

Yaygın görüş, Şilhak ekolünün temsilcilerinin, bürokrat ya da kadrosuz âlimler ya da centilmenler olarak, dönemlerinin entelektüel paradigması olan

²⁵⁴ *Silhak* [실학].

²⁵⁵ *Sil* [실].

²⁵⁶ *Hak* [학].

²⁵⁷ Syngboc Chon, **Korean Thinkers**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1984, p. 4.

²⁵⁸ Don Baker, “Practical Ethics and Practical Learnings: Tasan's Approach to Moral Cultivation,” **Acta Koreana**, V. 13, No. 2, December 2010, p. 51.

²⁵⁹ Michael C. Kalton, “An Introduction to Silhak,” **Korea Journal**, V. 15, No. 5, May 1975, p. 30.

²⁶⁰ Don Baker, 48.

²⁶¹ Lee Wu-song, “The Rise of Silhak Thought,” in **Korean Thought**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, p. 58.

Yeni-Konfüçyüsçülüğün tümüyle spekülâtif doğasının içeride ve dışarıda yaşanan siyasal, toplumsal, askeri ve ekonomik dertlere çare olamadığını görmüş, bunu eleştirerek yola çıkmış, Çin’de Batı bilimiyle karşılaştıktan sonra da “modern” denebilecek bir tür bilgi üretimine kalkışmış isimler olduğu yönündedir.

Şilhak *yangban*²⁶² sınıfı mensupları, yani *sadebu*²⁶³ arasında doğmuştur.²⁶⁴ *Kvago*²⁶⁵ sınav sistemi yozlaştıktan ve sayısı bürokrasinin ihtiyacını çok aşan âlimler kadro bulamamaya başladıktan sonra, âlimler arasında hizipleşme başgösterir.²⁶⁶ İşte bu hiziplerden Namin partisi²⁶⁷ devlet yönetiminden uzaklaştırılınca, Namin’e bağlı âlimlerin bir kısmı kırsalda sade bir hayat sürüp çalışmalarını suya sabuna dokunmadan devam ettirmeyi denemiş, bir kısmıysa Seul²⁶⁸ civarında kalmış, toplumsal problemlerle yüzleşmiş, onlara çözüm aramadan edememişlerdir. İşte Şilhak’ın öncüleri büyük oranda bu ikinci gruba dâhil olan âlimler arasından çıkmıştır.²⁶⁹

Şilhak, Çin’de *Qing* hânedanı döneminde ortaya çıkan Han Öğretisi²⁷⁰ akımının Kore’deki temsilcisi olarak görülür.²⁷¹ Şilhak’ın, [i] içeride, artık iş görmez, siyasal krizlere özellikle de Japon istilalarına çare olmaz görünen

²⁶² Weber’in Konfüçyüsçü Çin toplumunu incelerken “centilmenler” dediği sınav sistemiyle memuriyete atanmış olan âlim-bürokratların Kore’deki adı. Bkz. Max Weber, **Sosyoloji Yazıları**, İstanbul, İletişim, 1998, ss. 535-537.

²⁶³ *Sa-dae-bu* [사대부]. Âlimler sınıfı, kısaca: *Sa*.

²⁶⁴ Kalton, 39.

²⁶⁵ *Kwa-gö* [과거]. *Kvago*, yani memur alımı için düzenlenen sınav sistemi, *kecu* ya da *keju* adıyla ilk kez ortaya çıktığı Çin’den dört yüz yıl sonra, 958 yılında, Kore’de uygulanmaya başlamış, 936 yıl boyunca bu uygulama yürürlükte kalmış, 1894 Kabo reformlarıyla da yürürlükten kaldırılmıştır.

²⁶⁶ Lee Wu-song, 58.

²⁶⁷ Doğu grubunun Güney alt kolu.

²⁶⁸ O zamanki adıyla *Han-yang* [한양].

²⁶⁹ Kalton, 39.

²⁷⁰ *Ing*. School of Han Learning.

²⁷¹ Kalton, 34.

Yeni-Konfüçyüsçülüğe, özellikle de Zhu Xi'nin²⁷² felsefesine tepki olarak; [ii] dışarıda ise Avrupalı Cizvitler²⁷³ tarafından Çin'e getirilmiş olan Batı bilim ve tekniği (e.g. Öklid geometrisi, ileri zirai teknikler vb.) ve "Batı Öğretisi"²⁷⁴ olarak bilinen Katolik inancının ve tabii [iii] Han Öğretisi'nin etkisiyle ortaya çıktığı ve köklerinin on yedinci yüzyıla kadar dayandığı düşünülür.²⁷⁵ Ayrıca, Şilhak'ı karakterize eden üç unsurdan söz edilir: [a] Eleştirel tavır ya da *kritisizm*, [b] ispat arayışı, diğer bir deyişle *ampirizm* ve [c] pratik fayda, yani kabaca *pragmatizm*.²⁷⁶

Erken dönem Şilhak okulunun temsilcileri olarak Ho Kyun, Kim Yuk ve Yi Su-gwang isimleri öne çıkar. Kore'deki ilk Katoliklerden olan Ho Kyun²⁷⁷ (1569-1618) Korece yazdığı (ki bu bir ilk) "Hong Kiltong'un Hikâyesi" isimli eseriyle Kore'de toplumsal hicvin öncüsü olmuştur.²⁷⁸ Kim Yuk²⁷⁹ (1580-1658) Çin'de gördüğü yeni teknikleri Kore'ye taşımak istemesiyle, Yi Su-kwang²⁸⁰ (1563-1627) ise Batı bilimini ve Batı dininin temel prensiplerini Kore'ye taşımasıyla bilinir. Öte yandan bu isimlerin yaklaşımları kısmi ve parça parça öneriler olmaktan öteye gitmez.

Şilhak'ın köklerini Yi I'ye,²⁸¹ nâm-ı diğer Yulgok'a²⁸² (1536-1584) dayandırmayı tercih edenler de vardır. Bunun sebebi de Yulgok'un askeri, idari ve toplumsal birçok yenilik önermesi ve geleneksel Yeni-Konfüçyüsçü metafiziğin tam aksine, *li*'yi (*form*, *biçim*, *mânâ*) *ki*'ye (*madde*, *özdek*) dayandırması, yani

²⁷² Başka bir transliterasyon yöntemine göre *Chu Hsi*.

²⁷³ *Ing.* Jesuits.

²⁷⁴ *Ing.* Western Learning.

²⁷⁵ Kalton, 31.

²⁷⁶ Kalton, 33. Chon, **Korean Thinkers**, 4-5.

²⁷⁷ Hö Kyun [허균].

²⁷⁸ Chon, **Korean Thinkers**, 8-16.

²⁷⁹ Kim Yuk [김육].

²⁸⁰ Yi Su-kwang [이수광].

²⁸¹ Yi I [이이].

²⁸² Yul-gok [율곡].

maddeyi öne çıkarması, dolayısıyla pratik bilgiyi teorik ya da spekülâtif bilginin önüne koymasındır.

Şilhak'ın olgunlaşma döneminin başlıca temsilcileri ise Yu Hyong-won²⁸³ (1622-1673) ve Yi İk'tir²⁸⁴ (1681-1763). Yu Hyong-won, nâm-ı diğer Pangye, Şilhak'ın asıl kurucusu addedilir. Öğrencilerinin önemli bir kısmı Hristiyan inancını seçen Yi İk (i.e. Songho) ise öğretinin palazlanmasını sağlayan figür olarak görülür.²⁸⁵ Bu dönem Şilhak Okulu temsilcileri, devlet yönetiminden uzaklaştırılmış Namin partisi mensubu kabul edilirler, dolayısıyla bu kişiler herhangi bir makama gelip fikirlerini hayata geçirme imkânı elde edememişlerdir.

Şilhak ekolü, on sekizinci yüzyılın ortalarında Kore'de entelektüel iklime hâkim konuma gelmiş görünür. Şilhak'ın zirvede olduğu bu dönemde devlet desteğiyle yürütülen büyük ölçekli projeler, Hristiyanlığın yükselişi, üretimin ve ticaretin canlanması, yerli bir edebiyatın doğuşu, en önemlisi de ispat yöntemlerine verilen önemin artışı dikkat çeker. Bu dönem Şilhak okulunun başlıca temsilcileri Pak Çi-won²⁸⁶ (1737-1805), Pak Çe-ga²⁸⁷ (1750-1815), Hong Te-yong (1731-1783), Kim Çong-hui²⁸⁸ (1786-1856) ve "Tasan"²⁸⁹ olarak bilinen Çong Yak-yong'dur²⁹⁰ (1762-1836).

²⁸³ Yu Hyŏng-wŏn [유흥원].

²⁸⁴ Yi Ik [이익].

²⁸⁵ Jeong-Yeon Choi, "Reassessment of the Late Joseon Neo-Confucian Scholar Yi Ik's Attitude toward Western Learning," **Korea Journal**, V. 56, No. 2, Summer 2016, p. 112.

²⁸⁶ Pak Chi-wŏn [박지원].

²⁸⁷ Pak Che-ga [박제가].

²⁸⁸ Kim Chŏng-hui [김정희].

²⁸⁹ *Tasan* [다산].

²⁹⁰ Chŏng Yak-yong [정약용].

Görünen o ki, Şilhak okulu âlimlerinin ilgisi zaman içerisinde kurumların akılcılaşmasından teknolojik yeniliğe, teknolojik yenilikten de ispat yöntemlerine kaymıştır.²⁹¹

Şilhak entelektüel iklime hâkim konuma gelmeden önce Kore’de hüküm süren Yeni-Konfüçyüsçülük, kişinin kendisini toplumdaki konumuna uygun bir şekilde eğitmesine, toplumdaki yerinin gerektirdiği erdemleri kazanmasına dayanır. Dahası, Konfüçyüsçü metafiziğin temelinde *li*’nin (*mânâ*) *ki*’ye (madde) üstünlüğü vardır—bu, tartışma konusu bile değildir. Konfüçyüsçü geleneğe göre geçmişin altın çağının bilgeleri, üstadları erdemli olmak konusunda öyle bir konumdadırlar ki, daha sonra gelenlerin bu bilgeleri aşması olanaksızdır. Bu da, Konfüçyüsçü toplumların yenilenmeye, gelişmeye, kabaca “ilerlemeye” açık olmasını engelleyen bir unsur olarak görülür.

Dahası, bu Konfüçyüsçü ve ardından gelen Yeni-Konfüçyüsçü dünya görüşü, tıp, hukuk, astronomi gibi alanları sıradan ya da küçük zanaatler addetmiştir.²⁹² İşte Şilhak âlimlerinin yaptığıının tam da bunu aşmak, zanaatler ve tekniklerde ilerlemenin küçümsenmesini engellemek, bunlara önem atfetmek olduğu söylenir. Bu âlimler (sözgelişi Tasan) erdemli olmanın önemini yabana atmamakla birlikte, pek çok sıradan insanın bir araya gelerek bir bilgenin başarabileceklerinin çok ötesine geçebileceğine inanmışlardır.²⁹³ İşte Kore’yi “modernleşme” yoluna sokanın da bu durağanlığın Şilhak âlimlerince kırılması olduğu düşünülür. Bu bağlamda, Şilhak için “Kore’nin Rönesansı” denmiştir.²⁹⁴

²⁹¹ Lee Wu-song, 58.

²⁹² Kalton, “Silhak,” 42.

²⁹³ *Ibid*, 44.

²⁹⁴ Lee Wu-song, 58.

Öte yandan, Şilhak'ın Yeni-Konfüçyüsçülüğe bir tepki olduğu kadar onun bir uzantısı olduğunu da düşünenler vardır, başka bir deyişle, Şilhak'ın Yeni-Konfüçyüsçülüğe aykırı mı olduğu, yoksa onun bir kolu mu olduğu tartışması karara bağlanmış olmaktan uzak görünür.²⁹⁵ Ne de olsa Koryo hânedanlığının son dönemlerinde yozlaşmış olan Budizme karşı ortaya çıkan ve Konfüçyüsçü olduğu bilinen *Yehak*²⁹⁶ hareketi için de, Yi hânedanlığının erken döneminde aşırı düzeyde spekülatif bir hal alan Konfüçyüsçülüğe, daha doğrusu *Sacanghak*'a²⁹⁷ karşı ortaya çıkan Yeni-Konfüçyüsçü hareketler için de “şilhak” denmiştir.²⁹⁸ Kaldı ki, Şilhak âlimleri Yeni-Konfüçyüsçü dünya görüşünün tamamen terk edilip Batı Öğretisi'nin olduğu gibi benimsenmesi gerektiğini öne sürmüş de değillerdir. Dahası, Şilhak âlimlerinin en büyüğü kabul edilen Tasan'ın, Batı'nın (daha doğrusu Katoliklerin) bireyin davranışlarını anbean izleyen Tanrı'sının âlimlerin daha erdemli bir yaşam sürmesi için bir teşvik ya da güvence olabileceğini düşünmekle, Şilhak âlimleri için amacın aslında Yeni-Konfüçyüsçülüğü Batı bilimi ve Batı Öğretisi ile ikâme etmekten ziyade, Batı Öğretisi'ni Yeni-Konfüçyüsçü idealler uğruna bir araç olarak kullanmak olduğunu gösterdiği söylenebilir.²⁹⁹ Bu da, Şilhak'ı Yeni-Konfüçyüsçülük *içi* bir reform hareketi yapar—pekâlâ *senkretik* denebilecek bir reform hareketi.

²⁹⁵ Don Baker, 47.

²⁹⁶ *Ye-hak* [예학].

²⁹⁷ *Sa-jang-hak* [사장학].

²⁹⁸ Lee Wu-song, 56.

²⁹⁹ Don Baker, 60.

2.2.2. Sohak³⁰⁰

“Batı” anlamına gelen *so*³⁰¹ hecesi ile “öğreti” anlamına gelen *hak*³⁰² hecesinin birleşimi olan *Sohak*, yani “Batı Öğretisi,” Koreli bürokrat âlimlerin Çin’de karşılaştıkları Cizvit misyonerlerden aldıkları ve Batı’ya dair olan her şeye işaret ediyordu—hem bilim, hem teknik, hem de din.³⁰³³⁰⁴

Korelilerin Batı’yla, daha doğrusu Katolik inancıyla tanışması, 1592 yılında Japonların Kore’yi işgal etmesiyle gerçekleşir. Katolik Japon subaylara manevi destek için Japon ordusuyla birlikte gelen İspanyol din adamı Gregorius de Cespedes, yarımada birtakım misyonerlik faaliyetleri yürütse de, başarılı olamaz.³⁰⁵

Kore’nin Batı Öğretisi’yle tam manasıyla karşılaşması ise Çin üzerinden gerçekleşir. Matteo Ricci’nin Çin imparatorunun gözüne girmesiyle Cizvitlerin Çin’de meşruiyet kazan misyonerlik faaliyetleri, ilgisini Kore’den Çin’e gelip giden bürokrat âlimlere de yöneltmiş görünür.

Çin’de misyonerlerle tanışan ilk Korelinin Çong Tu-von³⁰⁶ olduğu söylenir. Pekin’de İtalyan rahip Rodriguez ile tanışan Çong Tu-von, Kore’ye dürbün, saat gibi teknik aletler ve Batı bilimine ilişkin kitaplarla döner. Daha sonra Çin’e giden âlimler de, yarımadaya bu gibi alet ve kitaplarla dönmek adına,

³⁰⁰ *Sō-hak* [서학].

³⁰¹ *Sō* [서].

³⁰² *Hak* [학].

³⁰³ Burada Batı dininden kasıt Katolik inancı.

³⁰⁴ Özellikle modernlikle birlikte bilim, teknik ve din alanlarını, başka bir deyişle bilgi ve inanç alanlarını birbirinden keskin çizgilerle ayıran Batı’nın, içerideki bu tavrını Uzakdoğu’daki misyonerlik faaliyetlerinde göstermediği, Güneydoğu Asya toplumlarına Batı bilim, teknik ve dinini tek bir paket halinde sunduğu vakıdır.

³⁰⁵ Öte yandan, Japonların ülkelerine götürdükleri Koreli savaş tutsaklarını Hristiyanlaştırıp vaftiz ettikleri, ilk Koreli Katoliklerin de bu kişiler olduğu düşünülür. Bkz. Choi Sok-wu, “Reception of Sohak in Korea,” in **Korean Thought**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, p. 81.

³⁰⁶ Chōng Tu-wōn [정두원].

misyonerlerle irtibat kurarlar ve Batı Öğretisi, dolayısıyla da Katolik inancı hakkında bilgi edinirler. Koreli âlimlerin Katolik inancına verdikleri ilk tepki, onun Konfüçyüsçülükle ve Budizmle ortak yanlarını aramak olmuş gibidir. Hristiyan Tanrı'sını Konfüçyüsçülükteki Semâvî Kral *Sangce*'ye³⁰⁷ benzeten âlimler, Budizm ile ortaklığı da cennet-cehennem inancı üzerinden kurmuş görünür.³⁰⁸ Misyonerlerle tanışmasından etkilenen en önemli kişi ise Veliaht Prens Sohyon³⁰⁹ olmuştur. Kore'ye dönüşüyle birlikte derhal Katolik inancı propagandası yapmaya başlayan prens birkaç ay içinde hayatını kaybeder ve Katolik misyonerler önemli bir fırsatı kaçırmış olur.³¹⁰

Katolik inancının Kore'ye resmen girişi 1784 yılında Nankang'da vaftiz olan Yi Sing-hun'un³¹¹ yarımada dönüşüyle olur.³¹² Yi Sing-hun, Kore'de henüz bir kilise yahut misyoner faaliyeti olmadığı için, önce kendi eşini dostunu, *yangban* çevresini (i.e. âlim-memurları) Katolik yapmaya girişir—bunda da epey başarılı olur. Öte yandan, sözkonusu çevrenin Hristiyan dinini seçerken temel motifi, Katolik inancının, yeni-Konfüçyüsçü birer âlim olarak bilgelige erişmelerine yapacağı olası katkıdır. İlk Koreli Katolikler, bu bağlamda, Şilhak âlimleri olmuştur. En önemli Şilhak âlimi, büyük filozof Çong Yak-yong³¹³ da (nâm-ı diğer Tasan), zaten Yi Sing-hun'un kayınbiraderidir. Tasan'ın Hristiyanlıkta bulduğu en önemli şey, ahlâkın temeli yahut güvencesi olarak şahsi olmayan bir gücün (i.e. *li*) aksine, şahsi bir tek Tanrı'nın kişiyi her daim izliyor, kişiyi buna göre davranmaya zorluyor olmasıdır. Bu bağlamda, Tasan, Hristiyanlıkta Konfüçyüsçülüğün bilgeliği bilgi kadar erdemli bir yaşamda arayan yapısını destekleyici bir yan görür. Demek ki, Kore'deki ilk

³⁰⁷ *Sang-je* [상제].

³⁰⁸ Choi Sok-wu, 83.

³⁰⁹ So-hyön Se-ja [소현세자].

³¹⁰ Choi Sok-wu, 83.

³¹¹ Yi Süng-hun [이승훈].

³¹² Choi Sok-wu, 84.

³¹³ Chöng Yak-yong [정약용].

Katoliklerin asıl amacının Hristiyanlığa *dönmek* değil, onu, temel amaçları olan Konfüçyüsçü bilgeliliğe erişmede bir araç olarak kullanmak olduğu rahatlıkla söylenebilir.³¹⁴

Öte yandan, ilk Koreli Katolikler, başlarda, sözkonusu mezhebin mensubu olabilmek için Vatikan'daki Papa'nın sözünden çıkmamaları gerektiği konusunda bilgilendirilmezler. Bu konudan haberdar olmaları ve Papa'nın tavrı gereği Hristiyanlıkla Konfüçyüsçülük arasında bir seçim yapmaları, Katolik inancını seçerlerse de bir daha Konfüçyüsçü ritüellere katılmamaları gerektiğini öğrenmeleri, Pekin'deki bir piskopostan gelen bir mektupla olur — 1790. Mektubun içeriği, bazı Koreli Katolikleri henüz girmiş oldukları yoldan caymaya iter, özellikle Şilhak âlimlerinin, yaşamlarının geç dönemlerinde, Hristiyanlığı benimsediklerini reddetmeleri de bundandır.³¹⁵

Mektubun içeriğini benimseyen ve dolayısıyla caymayanların sayısı da az değildir. Bunlardan biri olan Çolla bölgesinden Paul Yun Çi-çung³¹⁶ (Paul vaftiz adıdır), annesinin ölümü üzerine yerine getirmesi beklenen Konfüçyüsçü ritüelleri reddedip, annesinin cenazesini Katolik inancı uyarınca kaldırıncı, 8 Aralık 1791 tarihinde idam edilir—ve “şehit”³¹⁷ olduğu söylenir.³¹⁸

Sarayla/devletle Katolik Hristiyanlığı arasındaki gerilimin fitili böylece ateşlenmiş olur. Gerilimi tırmandıran ise, sarayın Katolik inancının özünde olan bazı unsurların Konfüçyüsçü statükoya oldukça aykırı olduğunu keşfetmesi olur. Nitekim Konfüçyüsçü dünya görüşünde önemli yeri olan sırasıyla hükümdara, babaya, ağabeye ve kocaya hürmet, Katolik

³¹⁴ Don Baker, **Korean Spirituality**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2008, pp. 64-65.

³¹⁵ Baker, **Korean Spirituality**, 67.

³¹⁶ Yun Chi-ch'ung [윤지충].

³¹⁷ *Ing.* martyr.

³¹⁸ Baker, **Korean Spirituality**, 67.

Hristiyanlığında yerini tek bir Tanrı'ya hürmete bırakır ki, bu sarayı oldukça rahatsız etmiş görünür. Diğer bir deyişle, Katolik inancının toplumdaki en önemli ilişki olan tebaa-hükümdar ilişkisinin yerini mümin-Tanrı ilişkisine bırakmasını öngören yapısı, Çoson sarayını huzursuz eder. Bunun sonucu ise, Katolik olmayı seçen âlim-memurların tasfiyesi ve müminlerin kâfirlikle suçlanıp idam edilmesi olmuştur—Hristiyanlık etkisindeki Kore entelijansiyasında bu durum “şehitlik” addedilir.

Tasan'ın ve daha sonra vazgeçse de Hristiyanlığı seçmiş olan diğer Şilhak âlimlerinin bağlı bulunduğu Namin partisi de, Tasan'a arka çıkan kral Çongco'nun³¹⁹ (nâm-ı diğer Yi San) ölümünün ardından, hâkimiyeti daha da perçinlenen Noron'lar tarafından tasfiye edilir.³²⁰ 1801, 1839, 1846 ve 1966 tasfiyelerinin sonucu yargılı/yargısız yüzlerce infazdır.³²¹ Bütün bu süreçlerin (yani tasfiye ve infazların) sonucu ise, Katoliklerin kendi içlerine kapanmaları ve *gettolaşmaları*, toplumla yahut dış dünyayla ilişkilerini tamamen kesmeleri olmuştur.³²² Böylelikle, Batı Öğretisi, Kore yarımadasında hüküm sürme imkânını yitirmiş görünür.

Katolik mezhebinin Kore'deki görece başarısızlığının ilk sebebi, misyonerliği *yangban* sınıfı üzerine kurmuş olmaları olsa gerektir. Hedef kitle olarak halkın nefretini kazanmış, geleneksel ve kastvârî toplum yapısını temsil eden ve yeni dünya düzeninde çökmeye mahkûm olan bir sınıfı seçmek, Katolik Hristiyanlığı için Kore yarımadasında <görece> başarısızlığı kaçınılmaz kılmış olsa gerektir.

³¹⁹ Chöng-jo [정조].

³²⁰ Choi Sok-wu, 90.

³²¹ Baker, **Korean Spirituality**, 67-68.

³²² James Huntley Grayson, “A quarter-millennium of Christianity in Korea,” in **Christianity in Korea**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2006, p. 11.

Diğer bir sebep ise, Konfüçyüsçü ritüelleri batıl, bağnaz, şirk yahut sapkınlık olarak nitelendirip, yasaklamış olmalarıdır — hâlbuki *yangban* sınıfının Katolik inancını kabul etmesinin temel sebebi sözkonusu mezhebin Konfüçyüsçü bilgeliğe giden yoldaki olası katkısıdır. Konfüçyüsçü ritüelleri küfür ilan edip sözkonusu *yangban* âlimlerine “ya bizi seç, ya Konfüçyüsçülüğü” demek, yeni mensupları da kaybetmek anlamına gelir.

Bir diğer sebep de, mezhebin dünyevî ilgilere karşı kayıtsızlığıdır.³²³ Koreliler için din, her şeyden önce güncel problemlere çare aradıkları yerdir, onlara “bu dünyada çileni çek, bizden olursan cennete gidersin” demek, nafile bir çabadır. Hastalıklara, açlığa, yoksulluğa, yalnızlığa, gelecek kaygısına... tüm bireysel ve sosyal sorunlara çare arama yeri, Koreliler için, özellikle Hristiyanlığın yarımadağa girdiği dönemde, dindir. Katolik Hristiyanlığı burada eksik kalmış görünür.

Dahası, dünya/ötedünya ayrımı da Koreliler için oldukça yabancı bir ayrımdır. Şaman kökenli Koreliler, ölülerin ruhlarının bu dünyadan ayrılmadığına inanırlar—neredeyse tüm Koreliler buna inanır. Hal böyleyken, öte dünya için bu dünyayı yok sayan bir geleneğin, yarımadağa başarılı olma şansı oldukça düşük olsa gerektir.

Dahası, Katolik Hristiyanlığı Korelileri mezheplerine “döndürmek” isterken, kendisi “dönüşmeyi” reddetmiştir ki, Kore’ye yeni giren herhangi bir ekol için bu kritik bir hata olsa gerektir. Zira Korelileri etkileyen en önemli şey, onların kendilerine has kültürüne saygı duyulduğunu, yeni olan her ne varsa onun, yarımadağdaki mevcut duruma göre bir miktar da olsa dönüştüğünü görmektir. “Biz buyuz, sen de ya bizden ol, ya da karşımızda” diyen bir tavır,

³²³ Bu kayıtsızlık, tasfiye süreçleri sonrası tam bir inzivaya dönüşmüş, Katolik mezhebi için Kore’de başarısızlık kaçınılmaz olmuştur. Bkz. Don Baker, **Korean Spirituality**, Honolulu, University of Hawai’i Press, 2008, p. 68.

dünyanın en saf ırkına sahip olduğu iddiasındaki Koreliler için oldukça *itici* bir tavidir. Oysa misyonerliğin amacı *itmek* değil, yeni üye *çekmektir*.

2.2.3. Tonghak³²⁴

Tonghak hareketi yahut dini, 1860 yılında Su-un mahlaslı Çoi Çe-u³²⁵ (1824-1864) tarafından kurulmuştur. Çoi Çe-u bir *çanbanın*, yani gözden düşmüş bir *yangbanın*, iktidardan uzak kalmış bir âlim-memurun oğluydu. 1824 yılında bir *çanbanla* bir dul kumanın, diğer bir deyişle “odalığın”³²⁶ oğlu olarak Kyongcu’da³²⁷ doğan Çe-u, toplumun en dışlanan katmanlarından birine mensuptu—*soca*.³²⁸³²⁹ Babası, tüm gözden düşmüşlüğüne ve yoksulluğuna rağmen, Çe-u’yu okutabilmişti.

Babasının ölümünden sonra kırsalda çocuklara Konfüçyüsçülük, Taoculuk ve Budizm öğreterek geçimini sağlayan Çe-u, daha sonra Ulsan’a taşıdığı ailesini burada bırakıp on yıl kadar kırsalda, özellikle de Güneybatı kesimlerde bir *rhapsodos* gibi dolanarak dersler vermiştir.³³⁰ Çe-u 1855 yılında Ulsan’a dönmüş, 5 Nisan 1860’ta, yeğeninin doğum gününde, bir vahiy deneyimi yaşamış, bu deneyimin ardından kırk dokuz günlük bir inzivaya çekilmiştir. Sözkonusu deneyimden yaklaşık bir yıl sonra, Çe-u, kurmaya karar verdiği yeni dinini yaymaya, Tanrı’dan vahiy yoluyla aldığı yeni *yolu*,³³¹ yeni “hakikati” anlatmaya başlamıştır—ki buna da “tebliğ” anlamında *podok*³³² denmiştir.

³²⁴ *Tong-hak* [동학].

³²⁵ Ch’oe Che-u [최제우].

³²⁶ *Ing*, concubine.

³²⁷ *Kyöng-ju* [경주].

³²⁸ *Sö-ja* [서자].

³²⁹ Hong, Su-hn-Kyoung, “Tonghak in the Context of Korean Modernization,” **Review of Religious Research**, V. 10, No. 1, 1968, p. 46.

³³⁰ Carl F. Young, **Eastern Learning and the Heavenly Way**, Honolulu, Hawai’i University Press, 2014, p. 3.

³³¹ *To* [도], yani “yol”. Çince’deki *tao*.

³³² *Po-dök* [보덕].

Su-un'un tebliğ hareketi beklediğinin de üzerinde başarılı olur. Su-un'un yolunun özellikle *Çolla* bölgesinde hızla yayılması sarayın dikkatini çeker. Hemen sözkonusu hareketin doğasını araştıran saray, Su-un'un yolunun kılık değiştirmiş bir Hristiyanlık, başka bir deyişle gizli amacı Katolik Batı Öğretisi'ni (i.e. *Sohak*) yaymak olan yeni bir hareket olduğuna kanaat getirir.³³³ Yi hanedanlığının 2 Mart 1864 tarihli saray günlüğü de buna şahitlik eder. Bunun üzerine Su-un, *çondo*,³³⁴ yani "Semâvî Yol" diyegeldiği yoluna, sözkonusu şüpheleri bertaraf edebilmek için "Doğu Öğretisi" adını verir (i.e. *Tonghak*³³⁵).³³⁶ Yine de, hâkim görüşün, Doğu Öğretisi yahut Kore Öğretisi anlamına gelen *Tonghak*'ın,³³⁷ "Sohak"³³⁸ (Batı Öğretisi) adı verilen ve Kore'ye sızmaya çalışan/başlayan Katolik inancına bir tepki olduğu şeklinde olduğunu ifade etmek gerekir.

Saray'ın casuslarının Su-un'un yolu için "kılık değiştirmiş" bir Hristiyanlık dediği söylenmişti. Herhalde bu ifadede işaret edilen Su-un'un kurduğu dinin *senkretik* doğası idi. Su-un'un yolu inanç sistemi bakımından, dinin çekirdeği bakımından "Hristiyan" pekâlâ addedilebilirdi. Ne de olsa her şeye kâdir, doğaya ve her tür varolana hükmeden, insanın kaderini belirleyen, samimi mümin için kurtuluş vaat eden bir yanıltılamaz tek Tanrı sözkonusuydu ve her insan Tanrı'nın karşısında eşit kabul ediliyordu.³³⁹ Ayrıca Protestan kiliselerini oldukça andıran mekânlarda düzenlenen ve açıkça Protestanlığa

³³³ Choi Dong-hi, "Donghak Philosophy," in **Korean Thought**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, p. 68. Hristiyanlığın saray tarafından meşru kabul edilmesinin ardından dinin adı yeniden "Semâvî Yol Dini" anlamında *Çondogyo* olur. Bkz. Carl F. Young, **Eastern Learning and the Heavenly Way**, Honolulu, Hawai'i University Press, 2014, p. 113.

³³⁴ *Ch'ön-do* [천도] = *ch'ön* [천], yani "semâvî" + *do* [도], yani "yol."

³³⁵ *Tong-hak* [동학] = *tong* [동], yani "doğu" + *hak* [학], yani "öğreti."

³³⁶ Choi Dong-hi, "Donghak Philosophy," 68.

³³⁷ "Doğu" anlamına gelen *tong* [동], kendilerini dünyanın merkezi addeden Çinliler için Kore'ye işaret ediyordu.

³³⁸ *Sō-hak* [서학].

³³⁹ Choi Dong-hi, "Donghak Philosophy," 72-73.

ait tınlarla söylenen ilahilerle dolu olan Pazar ayinleri de Tonghak ya da Çondogyo'nun sadece inanç sistemi bakımından değil, aynı zamanda ritüeller ya da dini pratikler ve örgüt yapısı bakımından da "Hristiyan" addedilebileceğine işaret edebilir.³⁴⁰ Dahası, Su-un'un *yolu*, adı üstünde, bir *yoldu*—Çince karşılığı *tao*. Bu da, Semâvî Yol'un Taoculuğu da dışlamadığı anlamına geliyordu. Dahası, Su-un'un "semâvî" yani *çon*³⁴¹ addettiği *yolu* Tanrı'dan vahiy yoluyla alma deneyimini vücudunda titremeler ve olağan dışı bir zihin durumuyla yaşadığı anlatması,³⁴² ayrıca bu esnada Tanrı'nın kendisine insanları iyileştirmesi için bir tılsım verdiğini iddia etmesi, Şamanizmin de bu *yolda* yeri olduğunun göstergesiydi.³⁴³ Dahası, Su-un ve müritlerinin tespih çekerek ve tekerleme formunda ilahiler (*mantra*) mırıldanarak dağlara uzun tırmanışlar gerçekleştirmeleri, *yolun* açıkça Budist öğeleri de bünyesinde barındırdığını gösteriyordu. Yine, kadim âriflere, atalara ve büyüklere saygı, hayırseverlik, yiğitlik, adalet ve bilgelik gibi erdemlerin önemsenmesi,³⁴⁴ ayrıca giyinip kuşanma ve yolda yürüme şekli gibi meselelerin kurallara bağlanması³⁴⁵ gibi unsurlar da açıkça Konfüçyüsçü bir nitelik taşıyordu. Kısaca, Su-un'un *yolu*, tözsel olarak Hristiyan, ilineksel özellikler bakımından da Kore'deki tüm dini gelenekleri kapsayan bir *senkretik* dindi.

Semâvî Yol'un kutsal metinlerinde Hristiyanlık karşıtı ya da Hristiyanlığa karşı düşmanca bir tını olduğunu söylemek güçtür.³⁴⁶ Hatta Su-un, kutsal metinlerde,³⁴⁷ vahiy deneyimi sırasında Tanrı'ya "ben şimdi Batı Öğretisi'ni

³⁴⁰ James Huntley Grayson, **Korea – A Religious History**, New York, Routledge, 2002, p. 202.

³⁴¹ *Ch'ôn* [천].

³⁴² Choi Dong-hi, "Donghak Philosophy," 69. Ayrıca bkz. **Chondogyo Scripture**, Maryland, University Press of America, 2007, p. 5.

³⁴³ Choi Dong-hi, 74.

³⁴⁴ Choi Dong-hi, 70.

³⁴⁵ Choi Dong-hi, 78.

³⁴⁶ Carl F. Young, **Eastern Learning and the Heavenly Way**, 7.

³⁴⁷ **Chondogyo Scripture**, Maryland, University Press of America, 2007, p. 4.

mi yayacağım yani?” diye sorduğunu anlatır. Buradan da anlaşılacağı üzere, başta Su-un bile öğretiyi Hristiyanlığa benzetmiştir. Hatta kendisine *yol*un Batı Öğretisi’nden farkı sorulduğunda *yol* ile Katolik inancı için “hakikatleri aynı, yolları özdeş, ama doktrinleri farklı” yanıtını verdiğini de anlatır.³⁴⁸ Temel fark, Su-un için, Katoliklerin Tanrı’yla doğrudan bir ilişki kuramamalarında yatar.³⁴⁹ Bu, onları samimi müminler olmaktan ve dinin hakîkî doğasını anlamaktan alıkoyuyor, yalnızca bencilce dualar eden cemaat üyeleri yapıyormuş.³⁵⁰

Doğu Öğretisi’nin Hristiyanlıkla organik bağı konusunda çok da şüphesi olmayan saray, Su-un’un peşine düşer ve bir yıllık bir kovalamacanın ardından³⁵¹ Su-un yakalanır, birkaç ay sonra da (10 Mart 1864) kâfirlik suçlamasıyla idam edilir.

Su-un’un idamına çok içerleyen Tonghak öncüleri 1892 yılında saraya *çanban* ve köylülerin sorunlarının çözülmesi ve Su-un’un iade-i itibarı için bir dilekçe verirler. Ne de olsa 1886 yılında Fransızlarla yapılan bir anlaşma sonucu Katolik inancı saray tarafından tanınmış ve serbest bırakılmış, fakat Tonghak kurucusunun iade-i itibarı henüz sağlanmamıştır.³⁵² Bölgesel liderlere sunulan ve aslında onların yetkilerini aşan taleplerle dolu olan bu dilekçe hareketi saray tarafından dikkate alınmaz. Tonghak öncülerinin bir sonraki hamlesi 1893 yılında bir prensin doğumuna istinaden yapılan kutlamaları yeni bir dilekçe hamlesine çevirmek olur. Kutlamaları layığınca yapamayan saray,

³⁴⁸ **Chondogyo Scripture**, 9.

³⁴⁹ Protestanlığın çıkış noktasının da tam olarak bu olduğunu hatırlamakta fayda olsa gerektir.

³⁵⁰ **Chondogyo Scripture**, 10.

³⁵¹ Su-un’un *Çondogyo* kutsal metinlerini bu bir yıllık kaçış sırasında yazdığı düşünülmektedir.

³⁵² Carter J. Eckert *et al*, **Korea Old and New: A History**, Seoul, Ilchokak, 1990, p. 216.

Tonghak mensuplarının taleplerini kabul edip onların dağılmalarını sağlar, kutlamalar bittikten sonra da sözünde durmaz.³⁵³

1894 yılının ilk yarısında ise Kobu'da yerel bir Tonghak lideri, Çon Bong-cun,³⁵⁴ bir ayaklanma başlatır ve Su-un'un veliahtı Hevol'ün³⁵⁵ itidal çağrısına rağmen geri durmayı kabul etmez. 26 Nisan 1894'te Bong-cun silahlı güçlerin tüm idaresini üzerine alır ve “ulusu destekle, halkı rahatlat”³⁵⁶ sloganıyla kitleleri harekete geçirir. Bong-cun, ayrıca, beş maddelik bir manifesto yayınlar:³⁵⁷ [i] Masum insanları öldürme, onların malına-mülküne zarar verme! [ii] Büyüklerine saygıda, amirlerine biatta kusur etme! [iii] Ulsu destekle, halkı rahatlat! [iv] *Barbar* Japonlar'ı ülkeden kov ve âriflerin kadim düzenini yeniden tesis et! [v] Başkente yürü ve sarayı güçlü ailelerin zulmünden arındır!

Bu ilkelerle hareket eden Tonghak güçleri, kısa sürede *Çolla* eyaletini ele geçirir. Ayaklanma kısa sürede tüm yurdu etkisi altına almaya başlar. Ayaklanmanın kitleselliği karşısında panikleyen saray, aceleci bir hamleyle Çin'den yardım ister. Çin, Japonya'yla yaptığı 1885 Tientsin³⁵⁸ Uzlaşmasını —unutarak ya da hiçe sayarak— çiğner ve ayaklanmanın bastırılmasına yardım etmek için Kore topraklarına asker gönderir. Hatasını geç anlayan saray, derhal ayaklanmacılarla bir anlaşma yapar (11 Haziran 1894) ve onlara bölgesel özerklik manasına gelebilecek imtiyazlar tanıyarak ayaklanmayı bertaraf eder. Ama Japonya Çin'in yarımada ya asker sokmasını savaş sebebi

³⁵³ Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 217.

³⁵⁴ Chŏn Bong-jun [전봉준].

³⁵⁵ Hae-wŏl [해월].

³⁵⁶ *Boguk Anmin*. Su-un'un yazmalarında geçen bir ifade.

³⁵⁷ Eckert *et al*, 218.

³⁵⁸ *Tianjin*.

olarak görmüştür bir kere ve 1885 Tientsin Uzlaşmasını bahane ederek yarımadayı işgale başlar—Temmuz 1894.

Sözkonusu işgalle birlikte Japonya, Kore sarayında bir darbe yapar ve hânedandan Japon yanlısı birini tahta çıkarır. Yeni iktidar Tonghak'a bırakılan özerk yönetimlerden, *çipkangsolardan*³⁵⁹ rahatsızlık duyar, bu sırada Hevol de Çon Bong-cun'un bir hain olduğuna ve Tonghak'ı temsil etmediğine dair resmi bir açıklama yapar. Fakat yeni yönetim, ayaklanmaya katılmamış olan Hevol yanlılarıyla Bong-cun yanlıları arasında bir ayırım yapmaksızın yeni bir tasfiye hareketine girişir. Sarayın bu hamlesi ikiye bölünmüş durumdaki Tonghak hareketini birleştirir, konsolide eder ve yeni (ikinci) bir ayaklanmaya iter.

Bu noktadan sonra ayaklanmanın temel motifi sarayı Japon hâkimiyetinden kurtarmaktır. 1894 yılı Ekim ayında başlayan yeni ayaklanmanın sonuçları epey kanlı olur. Aralık ayında ayaklanma bastırılır, Bong-cun ve yandaşları yakalanır ve idam edilir (23 Nisan 1895).³⁶⁰ Hevol ve yandaşları ise kaçmayı başarır, Tonghak hareketi de *Çondogyo*, yani Semâvî Yol Dini adıyla varlığını sürdürür.

Öte yandan, milliyetçi yönü de ağır basan ve “Japon cücelerini ve Batılı barbarları kovun, adaleti tesis edin!” sloganıyla başlayan Tonghak Köylü ayaklanması, her ne kadar bastırılmış da olsa, önemli ölçüde amacına ulaşmıştır—sonuç olarak Japonlar hâkimiyeti sağlar sağlamaz başlattıkları Kabo reformlarında Tonghak öncülerinin taleplerini dinlemiş, bunun sonucunda da sınıflar arası bariyerler Kore’de sonsuza dek zayıflamıştır.³⁶¹

³⁵⁹ *Chip-kang-so* [집강소].

³⁶⁰ Eckert *et al*, 221.

³⁶¹ Eckert *et al*, 222.

2.2.4. Protestanlık

Protestanlık yarımadağa Sohak ve Tonghak'tan sonra girer. Bu açıdan bakıldığında geç kalmış, dolayısıyla da dezavantajlı görünür. Diğer taraftan, Protestanlığın Kore'de Katolik misyonierlerin başarısız girişimini ve Tonghak'ın sıradışı başarısını etüd ederek, onların hatalarını tekrarlamayarak ve başarılı oldukları noktaları benimseyerek, kısacası Kore'de neyi yapması, neyi yapmaması gerektiğini bilerek yola çıkma imkânının olduğu, bunun da bir avantaj olduğu pekâlâ söylenebilir.

Kore'ye giren ilk Protestan misyonierin Dr. John Ross olduğu söylenir (1842-1915). Ross, 1874 ve 1876 yıllarında Kore'ye iki ziyaret gerçekleştirir ve kendisine bir Korece öğretmeni bulur. Daha sonra Ross, ilk Korece İncil'in tercümanı (1887) ve ilk İngilizce Kore tarihi kitabının (1879) yazarı olarak tarihe geçecektir.³⁶² Ross'un "diyalektik" addedilen serbest tercümesi, daha sonra yerini bir komisyonun yapacağı bir tercümeğe bırakacak olsa da, uzun süre iş görür. Özellikle de Ross'un "Tanrı" sözcüğüne bulduğu öz-Korece karşılık olan *hananim*,³⁶³ Katoliklerin kullandığı Çince kökenli *çoncu*³⁶⁴ sözcüğünün yanında, Korelilere çok daha samimi ve yerel görünür ki, küçük olsa da, bu ayrıntının Protestanlığın Kore'deki başarısında ciddi payı olduğu düşünülür.³⁶⁵

³⁶² James Huntley Grayson, **Korea – A Religious History**, New York, Routledge, 2002, p. 156.

³⁶³ *Hananim* [하나님] yahut *Hanüllim* [하늘님], yani "göklerdeki efendim" yahut "semâvî kral". Tek Tanrı için Korelilerin daha aşina olduğu *hananim* deme fikrinin Tonghak kurucusu Su-un'a ait olduğu, Protestanların bu başarılı tercihi Tonghak'ta görüp kullandığı pekâlâ söylenebilir.

³⁶⁴ *Ch'ön-ju* [천주].

³⁶⁵ James Huntley Grayson, **Korea – A Religious History**, 157-158. İlk misyonierlerden olduğu söylenen Ross'un İncil'i Korece'ye tercüme etmiş ve önemli terimler için yerel karşılıklar bulmuş olması (e.g., "Tanrı" için "*Hananim*" demesi), Protestanlığı, Çince ve Latince üzerinden yürüyen Katolikliğe, Çince üzerinden yürüyen Yeni-Konfüçyüsçülüğe ve Sanskritçe

Yarımadaya giren ilk Protestan misyonerlerden biri de, 1884 yılında, Katoliklere yönelik tasfiye ve infazların sürdüğü bir ortamda, Allen Horace (1858-1932) olmuştur. Onu diğer misyonerler de takip etmiştir. Horace ve diğer Protestan misyonerlerin yarımadaya girişlerinde ellerini rahatlatan ise, hem sarayın hem de halkın ihtiyaç duyduğu “modern!” eğitim ve sağlık hizmetlerini sunmaya gönüllü olmaları ve Batıyla yapılan ikili anlaşmalarda dokunulmazlıklarının garanti altına alınmış olmasıdır.

Horace Allen’in özellikle 1884 Kapsin Darbe Girişimi³⁶⁶ sırasında ağır yaralanan Min Yongik’i tedavi etmesi, Protestan misyonerlerin önünü Kore’de daha da açmış görünür. Öyle ki, Allen Horace 1885 yılında Seul’de Batı tarzı bir hastane açar—yarımadadaki ilk hastane. Ertesi yıl Protestan misyonerler iki üniversite kurar.³⁶⁷ Bundan böyle Kore’de sosyal hizmet, eğitim ve sağlık hizmetleri, Protestan misyonerlerce yürütülür.³⁶⁸

üzerinden yürüyen Budizm’e karşı avantajlı konuma getirmiş olsa gerektir. Ayrıca bkz. Don Baker, **Korean Spirituality**, 72.

³⁶⁶ 4 Aralık 1884 gecesi yurtdışında öğrenim görmüş ve Batı ile bu sayede tanışmış bir grup “ilerici!” Japonya’daki Meiji restorasyonunun bir benzerini Kore’de gerçekleştirmek için kanlı bir darbe girişiminde bulunurlar. Sarayın hemen yanındaki bir evi ateşe veren ve başkentte kargaşanın sorumlusu olarak Seul’deki Çinlileri gösteren “ilericiler,” Kral Ko-jong’u rehin alır, altı üst düzey Konfüçyüsçü bürokratı öldürür, pek çoğunu da yaralarlar. Bu sırada başkentte bulunan 1500 Çin askeri olaya müdahil olur. Darbeciler ise Seul’deki 120 Japon savaşıncısına güvenmektedirler. Japonlar kazanamayacaklarını anlayınca geri çekilir ve darbecileri çaresiz bırakırlar. Birçoğu kaçmayı ve Japonya’ya sığınmayı başarır, ama bir kısmı da kaçmayı başaramaz ve hayatlarını işkence altında kaybederler. Üç gün süren olaylar da böylece sona ermiş olur. Bkz. Yöng-ho Ch’oe, “The Kapsin Coup of 1884: A Reassessment,” **Korean Studies**, V. 6, No. 1, 1982, p. 107.

³⁶⁷ Bunlardan biri hala Güney Kore’nin en iyi üniversitelerinden olan ve dünyanın en büyük kadın üniversitesi olan Ewha’dır [*İng.* Ewha Woman’s University].

³⁶⁸ Protestanlığın Kore’ye girişinin Batı’yla imzalanan anlaşmalarla aynı döneme denk gelmesi, misyonerlere diplomatik bir dokunulmazlık sağlamış görünür. Bununla birlikte, eğitim ve sağlık hizmetlerinde, sosyal hizmette kullanılmak üzere Kore’deki Protestan misyonerlere aktarılan yüksek miktartlı fonların da yarımadadaki Protestan varlığına büyük katkı sağladığı söylenebilir. Öyle ki, son yüz yılın önemli bir bölümünde, Kore’de sosyal hizmet, neredeyse yalnızca Protestanlarca sağlanmıştır—ki Korelilerin “din”den beklentisi de öncelikle bu dünyadaki sorunlarının çözülmesidir. Okul, hastane ve bunlara ek olarak büyük

Ne var ki, Japon hâkimiyeti sırasında, yani Kore'nin bir Japon kolonisi olduğu dönemde, yirminci yüzyılın ilk on yılından İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar, Protestan kiliseleri Japon yönetimiyle ciddi sıkıntılar yaşamıştır. Protestanların Kore'yi yöneten Japon General Masatake'ye suikast hazırlığında olduğu iddiasıyla 1912 yılında açılan komplo davası, yarımada'daki Japon idaresinin Protestanları tasfiye etme politikasının ilk önemli hamlesiydi. Japonlarla Protestanların arasını açan asıl konu ise, Japonların yarımada'ya yerleştirmek için uğraştıkları Şinto dinine ait mitolojinin Protestanlar tarafından tarihsel bir olgu olarak kabul görmemesi ve Protestanların Şinto ayinlerine katılım göstermemeleriydi. Bu gerilim, Japonlar ülkeyi ABD güçlerine teslim edene dek artarak devam etmiş, tasfiyeler ve infazların sayısı on binlere ulaşmıştır. Öte yandan, Kore Protestanlığının Japon idaresiyle yaşadığı bu gerilim, Protestanların Korelilerin gözünde bağımsızlık ve milliyetçilikle özdeşleştirilmesine sebep olmuş, kısa vadede olmasa da orta vadede Kore Protestanlığının büyümesine katkıda bulunmuştur.

Kore Protestanlığının yarımada'daki Japon idaresiyle arasındaki tansiyonun yanında, Protestanların 1 Mart Bağımsızlık Hareketi'ndeki³⁶⁹ etkin rolü,

oranda Protestanların elinde olan radyolarda yapılan propagandanın Protestanlığın sıçrama yapmasındaki payı yadsınamaz. Bkz. Don Baker, **Korean Spirituality**, 71-75.

³⁶⁹ Japonya tarafından sömürgeleştirildiklerini ve Wilson prensiplerine göre kendi kaderlerini tayin etme haklarının olduğunu dünya kamuoyuna duyurmak isteyen Koreliler, 1919 yılında Versailles'da yapılan Paris Barış Konferansı'na korsan temsilci gönderseler de, pek dikkate alınmazlar. Bu sırada, 8 Şubat 1919'da, Japonya'da öğrenim gören Koreliler, Kore için derhal bağımsızlık talep eden bir bildiri yayınlar. Yarımada'da ise bağımsızlık yanlısı kesimler Protestanlık ve Ch'öndogyo mensubu dini gruplar etrafında yoğunlaşır. Söz konusu grupların bağımsızlık yanlısı bir toplumsal harekete dönüşmesi ise Chosön'un *de facto* son kralı/imparatoru olan ve sürgünde geçen on iki yılın ardından ölen ve zehirlendiği söylentisi yayılan Ko-jong'un [고종] cenazesıyla söz konusu olur. Japonların bir kereye mahsus olmak üzere Seul'e seyahati serbest bırakması, cenazenin kitlesel bir gösteriye dönüşmesine imkân tanımış görünür. 1 Mart 1919 tarihinde milyonların sokağa dökülüp "Bin yaşa!" anlamına gelen "Man-se!" diye bağırıldığı söylenir ki, Japonlar bu ayaklanmaya "Man-se Hareketi" adını vermiştir. Gösteride Ch'oe Namson'un [최남선] hazırladığı, Protestan ve Ch'öndogyo

Protestanlığı milliyetçiliğin ve bağımsızlığın Kore'deki bayrağı haline getirmiştir ki, bu durumun Korelilerin Protestanlara ve Protestanlığa oldukça sıcak bakmasına sebep olduğu rahatlıkla iddia edilebilir.³⁷⁰

Bunun yanında, yirminci yüzyılın başında tarım arazilerinin Japon tekellerinin eline geçmesi sonucu köylünün yarımada'daki kentlere göçü yahut Mançurya'ya, Japonya'ya işçi olarak gidenlerin yarımada'ya geri dönüşü sonucu ortaya çıkan dayanışma eksikliği ve anlam kaybına çare olarak kentlerde en görünür ve aktif dini grubun Protestanlar olması, dahası, Protestanların işçi hareketlerine, işçilerin hak savunuculuğuna öncülük etmesi, Protestanlığın Kore'deki başarısının önemli nedenlerinden biri sayılabilir.³⁷¹

Yirminci yüzyıla girildiğinde, Protestanların sayısı bölgesel bir köylü hareketi addedilen Tonghak mensuplarının sayısının altındadır.³⁷² Bu durum “büyük uyanış yılı” addedilen 1907 yılında değişmeye başlar. 1910 yılında üye sayısı yüz kırk bin (140.000) gibi bir rakama ulaşan Kore Protestanlığı, 1930'lara gelindiğinde yarımada'daki en büyük dini grup haline gelir.³⁷³ 1960 yılında altı yüz otuz bini (630.000) bulan üye sayısı, 1970 yılında üç milyon iki yüz bine

kiliselerinin önde gelenleri tarafından imzalanan “Bağımsızlık Bildirgesi” okunur. Gösteriler tüm yarımada'ya yayılır ve yaklaşık bir buçuk ay sürer. Ayaklanma kadın, çocuk ayrımı göz etmeden oldukça kanlı bir biçimde bastırılır, fakat bu müdahale hareketin yayılmasına engel olamaz. 1 Mart Hareketi bağımsızlık yanlısı Korelilerin örgütlenmesine ön ayak olur ve 1919 yılının Nisan ayında Şangay'da Yi Sŭng-man [이승만] başkanlığında bir sürgün hükûmeti kurulur. Sürgünde örgütlenen direnişçiler arasında Kuzey Kore'nin kurucu devlet başkanı Kim İl-Sŏng [김일성] da vardır. Ayrıca bkz. Kenneth M. Wells, “Background to the March First Movement: Koreans in Japan, 1905—1919,” *Korean Studies* V. 13, No. 1, 1989, pp. 5-21.

³⁷⁰ James Huntley Grayson, *Korea – A Religious History*, 160.

³⁷¹ Don Baker, *Korean Spirituality*, 74-75.

³⁷² Don Baker, *Korean Spirituality*, 71.

³⁷³ *Ibid*, 71.

(3.200.000) ulaşır. 1980 yılında yedi milyonu aşan Protestanların sayısı, 2005 yılında sekiz milyon altı yüz bini (8.600.000) bulmuştur.³⁷⁴

Protestanların Kore'deki misyonerlik faaliyetlerinin yol haritası 1890'ların başında Çin'den davet edilen bir misyoner olan John Nevius tarafından çizilmiştir. Tebliğ sorumluluğunu misyonerlerden ziyade Protestanlığı kabul eden Korelilere yükleyen ve oldukça da başarılı olan bu yol haritası, "Nevius Metodu" olarak Kore'deki Protestanlar için evrensel bir ilke gibi kabul görmüştür.³⁷⁵

Dahası, Nevius metodunun yanında, Protestan misyonerlerin Tonghak'ın başarısını iyi etüd ettiği ve iyileştirme ayinleri, ataları anma törenleri, dağlarda toplu dua etkinlikleri gibi yerel dinin olmazsa olmazı öğeleri de faaliyetlerine, daha doğrusu dini pratiklerine aktardıkları vakıadır.³⁷⁶ Sözgelisi 1907 yılında Protestan misyonerler yarımada'nın her bölgesinde tek tek Su-un'unakilere benzer "uyanış"³⁷⁷ toplantıları düzenlenmeye başlar. Bu toplantıların Kore'nin Hristiyanlaşmasında, daha doğrusu Protestanlaşmasında önemli payı olduğu söylenebilir.³⁷⁸ Yerel dine, özellikle de Şamanizm'e ait iyileştirme ayinlerinin Hristiyanlaştırılmış versiyonları olarak görülebilecek olan bu toplantılar, Protestanlığa katılımları oldukça arttırmış görünür.³⁷⁹

³⁷⁴ *Ibid*, 75.

³⁷⁵ James Huntley Grayson, "A Quarter-Millennium of Christianity in Korea," in **Christianity in Korea**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2006, p. 13. Kore'deki Protestanların yayılma yahut genişleme için kullandığı "Nevius Metodu," mezhebin yarımada'daki başarısında önemli bir pay sahibi olsa gerektir. Ayrıca Protestanlığı kabul eden Korelilerin de misyoner faaliyetlerine gönüllü olarak katılmaları, hatta bu tebliğ işini görülmedik bir coşkuyla yapmaları (sözgelisi misyonerlerin açtığı okullar gibi Hristiyan okulları açmaları), Kore'de Protestanlığın sıçrama yapmasına katkıda bulunmuş addedilir.

³⁷⁶ James Huntley Grayson, **Korea – A Religious History**, 165.

³⁷⁷ *Ing.* revival.

³⁷⁸ Don Baker, **Korean Spirituality**, 73.

³⁷⁹ Kim Byong-suh, "Modernization and Korean Protestant Religiosity," in **Christianity in Korea**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2006, p. 324.

Kiliselerdeki toplantılar yahut ayinler de öte dünyacı Hristiyan unsurlardan ziyade şamanvârî unsurlar taşır. Kiliselerdeki vaazların, ayinlerin içeriği genellikle *kibok*³⁸⁰ denen ve kişinin bu dünyada talihinin dönmesini dileyen dualardan oluşur. Ayinlerde toplu bir şekilde ve yüksek sesle edilen duaların da [Kor. *tongsong kido*]³⁸¹ içeriği dünyevi kazançlara kavuşmaktır genel olarak.

Protestanların dağlarda *kido-von*³⁸² denen toplu ya da bireysel olarak dua etme alanları yaratmış olmaları da, Protestanlığın yerel dinle³⁸³ kendini harmanlayarak dönüştürdüğüünün bir göstergesi olsa gerektir. Kaldı ki, *kido-von* genellikle iyileştirme ayinlerinin yapıldığı yerdir.³⁸⁴

Dahası, Konfüçyüsçü *çesa*³⁸⁵ merasimlerinin bir benzeri olan *çudo yebe*³⁸⁶ ritüelleri, atalara saygı göstermek, cenaze merasimleri gibi konularda Korelileri bir seçim yapmak zorunda olmaktan kurtarmış görünür.³⁸⁷ Ne de olsa, daha önce de söylendiği üzere, Konfüçyüsçü cenaze merasimleri konusu, Papa tarafından “küfür” ve “putperestlik” addedilmiş, sözkonusu merasimlerin reddi, Katolik mezhebiyle sarayın arasının açılmasına sebep olmuştur.

Kore Protestanlığının Tanrı, İsa, Meryem, kul ekseninde bir aile tablosu çizmesi ve Kore dilinde bestelenen ve toplu bir şekilde, katılımcı bir tavırla okunan ilahilerde aileye vurgu yapması, Kore Protestanlığının Konfüçyüsçü Kore toplumu için belki de en önemli unsur olan “aile”nin önemini hafife almadığını, kendi kozmolojisini aile söylemiyle harmanladığını gösterir.³⁸⁸

³⁸⁰ *Ki-bok* [기복]. İng. relief.

³⁸¹ *T'ong-söng Ki-do* [통성기도].

³⁸² *Ki-do-wön* [기도원].

³⁸³ Hem Şamanizm, hem Budizm için dağların ne denli kutsal olduğu bilinmektedir.

³⁸⁴ James Huntley Grayson, *Korea – A Religious History*, 165.

³⁸⁵ *Che-sa* [제사].

³⁸⁶ *Ch'u-do Ye-bae* [추도예배].

³⁸⁷ James Huntley Grayson, *Korea – A Religious History*, 166.

³⁸⁸ Don Baker, *Korean Spirituality*, 72.

Dolayısıyla, Kore Protestanlığı, kendini yerel dine yahut sivil dine göre dönüştürerek, terimleşmiş ifadeyle bir *mincung şinhak*³⁸⁹ yani “halkın teolojisi” yaratarak, bu gibi olası krizleri önceden boşa çıkarmış sayılabilir.³⁹⁰

³⁸⁹ *Min-jung sin-hak* [민중 신학].

³⁹⁰ James Huntley Grayson, **Korea – A Religious History**, 166-167.

2.3. Kalkınma

1945 yılında Japonya'nın Güney Kore'nin yönetimini General Hodge liderliğindeki Amerikan Askeri İdaresi'ne devretmesini müteakiben, ülkede Amerikan hibeleriyle ülkede önemli ölçüde inşaat başlamış, "ithal ikâmecî"³⁹¹ bir vizyonla da bir sanayi hamlesi başlatılmıştır. 1948'de göreve gelen Yi Singman³⁹² rejimiyle de bu hamle devam ettirilmiştir.

İnşaat ve ithal ikâmecî üretimin yanında, önemli bir hamle de tarımda başlatılmıştır. Japon işgali sırasında yüksek vergileri ödeyebilmek için Japon bankalarından yüksek faizli kredi almak zorunda kalan köylü, sonunda tüm toprağını kaybetmiş, kendi toprağında kiracı haline gelmiştir. Japonlardan yönetimi devralan Amerikan Askeri İdaresi, gelir gelmez sözkonusu toprakları Japon bankalarının elinden kurtarmış, 1949 yılında iktidarda olan Yi Singman hükümeti ise bu arazileri onları işleyenlere dağıtmıştır—deyim yerindeyse "toprak işleyenin, su kullananın" olmuştur. Bunun sonucu olarak, yüzde altmışlara çıkan kiracı oranı yüzde beşlere, kiralanmış toprak oranı ise yetmişlerden on beş civarına düşmüştür; tarım üretimi ve verimlilik, ürün çeşitliliği önemli ölçüde artmıştır.³⁹³

Ne var ki, araya savaş girmiştir.³⁹⁴ 1953 yılında savaşın *de facto* sonlanmasının ardından,³⁹⁵ ülkenin 38'inci paralel sınır kabul edilerek bölünmesinin oldukça ciddi ekonomik sonuçları olmuştur. Her şeyden önce tüm ağır sanayi ve enerji

³⁹¹ *İng.* import substitution. Kısaca, ithal edilegelen sanayi ürünlerinin benzerlerini yurt içinde üretme hamlesi.

³⁹² Yi Sung-man'ın Metodist bir Protestan olması dikkate değer olsa gerektir. Bkz. Pratt & Rutt, **Korea**, 362.

³⁹³ Mason *et al*, **The Economic and Social Modernization of the Republic of Korea**, 10. Ne var ki, dağlarla ve ormanlarla kaplı yarımada, işlenebilir toprak bakımından dünyanın en yoksul ülkelerinden biridir.*

³⁹⁴ Kore Savaşı.

³⁹⁵ İşbu çalışmanın tamamlandığı 2019 yılında dahi savaşın *de jure* henüz bitmediğini belirtmek gerekir.

santralleri sınırın kuzeyinde kalmıştır, Güney'e kalan hafif el tezgâhları ve Kuzey'e nispeten verimli topraklardır sadece.³⁹⁶

1953-1960 yılları arası, Güney Kore için savaşın yaralarını sarma, yeniden bir "ithal ikâmecî" hamle yapma dönemi olmuştur. Ne var ki, bu dönemde Amerika'dan alınan hibelerin yeterince verimli kullanılmadığı, çok şahsi ve keyfi amaçların hizmetine verildiği görüşü hâkimdir. Amerika'nın verdiği hibelerin nasıl kullanıldığını denetleme isteği de, şahsi iktidarını sorgu altında hisseden Yi Singman ve Amerika arasında ciddi bir gerilim yaratmıştır. Yi Singman'ın gerçekçi olmayan ekonomi yönetimi sabit kur uygulamasıyla *won*'u³⁹⁷ dolar³⁹⁸ karşısında ısrarla aşırı değerli tutmuş, Amerikalı yatırımcı için ülkeyi yüksek kârlılık vaat eden bir yer olmaktan çıkarmış, çok ciddi hibelerle³⁹⁹ ülkeyi destekleyen Amerikan hükûmetini en hafif ifadeyle gücendirmiştir. Yi'nin bitmek bilmeyen istekleri, buna karşın Amerika'nın taleplerini göz ardı etmesi ve sıkışınca Kuzey'le ilişkileri bir koz olarak kullanması, Amerika'yı Yi Singman'ı gözden çıkarmaya itmiştir, denebilir.⁴⁰⁰

Yi Singman'ın, Amerika'nın Kore'yi tekrar Japonya'yla sıcak ilişkiler içine sokmak, hatta Kuzey tehlikesini bertaraf etmek için Kore'yi yeniden Japon güdümüne sokup Sovyet ve Çin tehlikesine karşı yapmak zorunda kaldığı yatırımı azaltmak niyetinde olduğunun farkında olduğu, fakat amacının Amerikan sermayesiyle yeni bir Japonya inşa etmek olduğu, bunun için de

³⁹⁶ Mason *et al*, **The Economic and Social Modernization of the Republic of Korea**, 7. Yaygın görüş budur, öte yandan Kore çalışmaları uzmanı Bruce Cumings, bunun aksini savunur ve Güney'in sözkonusu dönemde özellikle makina üretimi konusunda Kuzey'in çok önünde olduğunu söyler. Bkz. Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, 170.

³⁹⁷ KRW.

³⁹⁸ USD.

³⁹⁹ 1945-1970 arası toplam %95'i hibe şeklinde olan Amerikan yardımının 13 milyar dolar civarında olduğu tahmin ediliyor. Bkz. Mason *et al*, 452.

⁴⁰⁰ Eisenhower'ın onu "Doğulu bir şantaj ustası" addettiği dahi söylenir. Bkz. Cumings, **Korea's Place in the Sun**, 306.

Amerika'nın sözünden çıkmamayı değil, Kore'nin konumunu kullanarak onlara şantaj yapmayı seçtiği düşünülebilir.⁴⁰¹ Para alanın emir aldığı bir dünyada bunun ne kadar sürdürülebilir bir politika olduğu tartışmalı da olsa, Yi Singman'ın bu politikayla Kore'yi üçüncü bir Japon hâkimiyetinden kurtardığı söylenebilir.

Bu dönemin önemli özelliklerinden biri de, her şeyini kaybetmiş eski *yangban* aristokrasisinin yerini, savaşı fırsat bilen ve alıcının kim olduğuna bakmadan savaş döneminde zor bulunan metalleri temin ve servis edip servet sahibi olan yeni bir burjuvazinin almasıdır—*çebol*.⁴⁰² Sözgelişi Hyundai'nin kurucusu Çong Çu-yong,⁴⁰³ servetini Amerikan üslerine kuryelik, daha doğrusu yük taşımacılığı ve karaborsacılık yaparak edinmiştir.⁴⁰⁴

Savaş sonrası Kore'de kalkınmaya katkısı olan bir durum da ordunun büyüklüğüdür. 1950 yılında 100.000 askeri olan ordu, 1953 yılında 600.000 askerlik dev bir kuruma dönüşmüştür—Kore'nin en iyi organize olmuş kurumu. Uzun yıllar süren zorunlu askerlik de hesaba katılır, Weber'in modern fabrikayı askeri bir teşkilata benzettiği de düşünülürse, ordunun Kore'de sınaî disiplin için bir okul görevi gördüğü pekâlâ söylenebilir.⁴⁰⁵

1960 yılında Yi Singman bir öğrenci ayaklanması⁴⁰⁶ sonucu devrilir ve yerine Çang Myon⁴⁰⁷ seçilir. Öte yandan Yi Singman gibi güçlü bir lideri devirebilen güçler her nasılsa yeni hükûmeti desteklemekte yetersiz kalır ve ülkede kolluk kuvvetleri güvenliği sağlayamaz hale gelir. Bunun üzerine ortaya çıkan

⁴⁰¹ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 307.

⁴⁰² *Chae-böl* [재벌].

⁴⁰³ Chöng Chu-yöng [정주영].

⁴⁰⁴ *Ibid*, 302.

⁴⁰⁵ *Ibid*, 302-303.

⁴⁰⁶ Bu noktada, yüksek öğretimin Japonların kurduğu ve artık Amerikalıların güdümünde olan okullardan ve misyoner okullarından müteşekkil olduğunu hatırlamakta fayda olsa gerektir.

⁴⁰⁷ Chang Myön [장면].

komünizm tehlikesi yahut Kuzey’den gelebilecek bir hamle endişesi, orduyu göreve getirir ve 16 Mayıs 1961’de küçük bir cunta yönetimi devralır. 1962 yılının Aralık ayında yapılan bir *plebisit* sonucu anayasa değişir ve güçlü bir başkanlık sistemi kabul edilir.

İki yıldan uzun süren cunta rejiminin ardından cuntanın *de facto* lideri Pak Çong-hui⁴⁰⁸ 1963 yılının Ekim ayında askeri rejimin kontrolü altında yapılan genel seçimle iş başına gelir. Pak Çong-hui dönemi, Amerikan yardımlarının hibeden krediye ya da borca dönüştüğü, fakat bunların çok ciddi kalkınma planları ve güçlü bir devletin kontrolü altında disiplinli bir maliyeyle verimli kullanıldığı, en nihayetinde de ithal ikâmecî olan üretim politikalarının ihracat odaklı hale geldiği, bugünkü Güney Kore üretim ekonomisinin en sağlam temellerinin atıldığı dönemdir. Dört kez üst üste ortaya konan ve her biri harfiyen uygulanan, sonuçta da önemli getirileri olan beş yıllık kalkınma planları bu dönemin ürünleridir.⁴⁰⁹

Pak Çong-hui’nin ilk icraatı savaş döneminde işbirlikçilik yaparak elde ettikleri serveti, Yi Singman döneminde yolsuzluklarla büyüten *çebol* girişimcilerini tutuklamak ve sokaklarda gezdirerek halka aşağılatmak olmuştur. Burada amaç girişimcileri yok etmek değil, hizaya getirmek olsa gerektir. Nitekim öyle de olmuştur, Samsung’un kurucusu Yi Pyong-çol,⁴¹⁰ Pak Çong-hui’ye biat yemini etmiş, *çebol* ailelerinin temsilcisi olarak sonraki döneme ilişkin Pak ile çok ciddi anlaşmalar yaparak *çebol* girişimcilerini kurtarmıştır.⁴¹¹

Başkan Pak’ın *çebol* girişimcilerinden beklentisi ise, kendisinin sözünden çıkmamalarının yanında, ithal-ikâmecî üretimi, ihracat odaklı hale getirip,

⁴⁰⁸ Pak Chöng-hui [박정희].

⁴⁰⁹ Bu planların en büyük özelliği, pek çok gelişmekte olan ülkenin bu planları ortaya koyması, ama harfiyen uygulayamaması olsa gerektir.

⁴¹⁰ Yi Pyöng-ch’öl [이병철].

⁴¹¹ Bruce Cumings, *Korea’s Place in the Sun*, 312.

zaibatsu ile rekabet etmeleridir. Bunun için onlara faizsiz, hatta negatif faizli krediler sağlamıştır.⁴¹² Yılın bir gününü “İhracat Günü” ilan etmiştir. Her ihracat gününde yeni bir hamle, yeni yasal düzenlemeler ve yeni hedefler ortaya koymuştur. 1973 yılının ihracat gününde ise yeni bir hareketi başlatmayı denemiştir—Sınaî *Se-ma-il*⁴¹³ Hareketi. Pak, 1970 yılında tarımı güçlendirmek için başlattığı *Se-ma-il Un-dong* projesindeki ismi burada da kullanmıştır. *Se-ma-il* “yeni toplum” anlamına geliyordu ve burada amaç işçilerin çalıştıkları şirketi aileleri olarak görmelerini, dolayısıyla özel bir bağlılık hissetmelerini sağlayacak, sendikalaşmanın önüne geçecek, sömürüyü meşrulaştıracak bir değer sistemi, bir ideoloji oturtmaktı. Japon şirketlerinde işveren-işçi-devlet arasında görülen bu uyumu yakalamak amaçlanıyordu.⁴¹⁴ Bunun bir süre için yahut kısmen de olsa başarıldığı söylenebilir—ama tümüyle değil.

1973 yılının Ocak ayında, Pak, bir basın toplantısıyla yeni hamlesini ortaya koyar: Ağır ve kimyasal sanayileşme. Ağırlığın çelik, otomobil, gemi ve iş makinalarının üretimine verilmesini öngören bu proje öyle başarılı olmuştur ki, on yılda çelik üretimi 14 katına çıkmış, 1980 yılına gelindiğinde Kore’nin ihracatının %50’sini bu kalemler teşkil eder olmuştur.⁴¹⁵

Pak Çong-hui döneminin ekonomik büyüme ortalaması yıllık yüzde 10 olmuştur.⁴¹⁶ İhracatın ithalatı aştığı 1977 yılından sonra, Güney Kore’de “dış ticaret açığı” ifadesi kullanılmaz olmuştur—artık konu *artıklardır*. Ölçüsüz denebilecek büyümeye ve kentleşmeye rağmen, 1962 yılında yüzde 8 olan

⁴¹² Kredi alacak olan şirketin krediyi devlet politikalarının işlerliği adına kullanacağı konusunda maliye bakanlığını ve başka Pak’ı ikna etmesi gerekiyordu.

⁴¹³ *Sae-ma-ül* [새마을].

⁴¹⁴ Bruce Cumings, *Korea’s Place in the Sun*, 312-313.

⁴¹⁵ *Ibid*, 322-323.

⁴¹⁶ 1969 ve 1976 yıllarında bu oran yüzde 15’i aşmıştır.

işsizliğin 1970 yılında yüzde 4'e düşmesi, nüfus artışı da hesaba katılırsa, oldukça dikkate değerdir.

Öte yandan, bu başarıyı sadece Amerikan yardımlarının doğru kullanılmasına indirgemek yanlış olur. Japonlarla ilişkilerin düzeltilmesinin⁴¹⁷ ve Vietnam Savaşı'nın⁴¹⁸ da Kore'nin kalkınmasına katkılarının yadsınamayacak düzeyde olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Pak Çong-hui döneminin tek başarısı ihracat odaklı üretim ekonomisinde başardığı patlama değildir. Tarıma odaklanan üçüncü beş yıllık kalkınma planının ardından 1971 yılında başlatılan *Se-ma-ül Un-dong*⁴¹⁹ projesi, hem tarımı, hem de kır yaşamının her alanını desteklemeye yönelik büyük bir hamle olarak tarihe geçmiştir. Tüm bu ihracata yönelik teknoloji üretimi hamlesinin yanında Güney Kore devletinin tarımı asla ihmal etmemiş olması onları kişi başına düşen işlenebilir toprak bakımından rakiplerine oranla oldukça yoksul olmalarına rağmen tarımda en gelişmiş ülkeler arasına sokmuştur. Öte yandan, Güney Kore devletinin tarıma yönelik hamlelerinin asıl başarısı, tarımda verimliliği arttırmaktan ziyade, gelişmekte olan tüm üçüncü dünya ülkelerinde görülen, kırdan kente kitlesel göçlerin yarattığı

⁴¹⁷ 1965 yılında, Amerikan hibelerinin kesilmesinin yaratabileceği olumsuzluğu bertaraf edecek önemli bir olay gerçekleşmiştir: Kore-Japon Normalleşme Anlaşması. Bu anlaşmayla 1945 sonrası tamamen sıfıra inen ikili ilişkiler, ekonomik ve teknik düzeyde yeniden canlanır ve Kore, Japonların Korelilere karşı tarihten gelen suçluluk duygusunu bu anlaşmayla avantaja çevirir. Bu dönem Japon hibe ve kredilerinin, yatırımcılarının ve sanayide ihtiyaç duyulan yap-bili sağlayacak teknik elemanlarının yarımadaaya aktığı bir dönem olmuştur. Öyle ki, bir yıl içinde yarımadaadaki Japon yatırımları Amerikan yatırımlarını aşma noktasına gelmiştir. Bkz. Eckert *et al*, **Korea Old and New: A History**, Seoul, Ilchokak, 1990, p. 393.

⁴¹⁸ Vietnam Savaşı, tam da Amerikan hibelerinin krediye döndüğü dönemde, Japonlarla ilişkilerin normalleşmesiyle eşzamanlı olarak, Kore'nin imdadına yetişir. Güney Kore, Amerika adına, savaşa 300.000 asker gönderir, karşılığındaysa ABD'den ordusunun modernizasyonu için maddi ve teknik destek ile birlikte çok büyük ekonomik yardımlar alır. Asıl önemli olan ise, ABD'nin Vietnam'ın savaş sonrası yeniden inşasını Güney Kore'ye, daha doğrusu *çebol* şirketlerine, ihale etmesidir. Güney Kore ekonomisinin sıçrama noktası tam da bu tarihsel uğrak noktası olmuştur: 1965-1970. Bkz. Eckert *et al*, 398-399.

⁴¹⁹ *Sae-ma-ül Un-dong* [새마을 운동].

çarpık kentleşme, işsizlik, suç, yozlaşma gibi sorunları bertaraf edebilmiş yahut önleyebilmiş olmasıdır.

Güney Kore'nin kalkınma hamlesinin başarıya ulaşmasında bir önemli etken de, dünyanın en büyük beşinci ordusuna sahip olmalarına rağmen askeri harcamaları gayrisafi milli hasılanın %4'ü seviyesinde tutabilmeleri olmuştur. Bunu yapabilmeleri ise elbette Amerikan ordusuyla Güney Kore ordusu arasındaki eğitim, silah, mühimmat ve fon işbirliği sayesinde olmuştur —ki bu işbirliği halen sürmektedir. Sağlık, sosyal güvenlik, refah, sosyal hizmet, eğitim gibi kalemlerin bütçede %1 gibi oldukça dar bir yerinin olması da kalkınmada yaşanabilecek olası bir patinajı önlemiş görünür.⁴²⁰ Bu durumda Protestanlığın ve Konfüçyüsçü kültürün önemli bir payı vardır. Nitekim bu ihtiyaçların önemli bir kısmını kilise, bir kısmını da aileler gidermiştir ki,⁴²¹ bu da devleti oldukça rahatlatmıştır.⁴²²

Öte yandan, Başkan Pak kritik bir hata yapar ve sanayiye kendi memleketine yakın bölgelere yerleştirerek, her daim ihmal edilmiş olan *Çolla*⁴²³ bölgesinin mağduriyetini sürdürür—bu bölgeye neredeyse hiç yatırım yapmaz.⁴²⁴ Bu durum, rejime yönelik hoşnutsuzluğu arttırmış görünür.

Nitekim rejimden hoşnutsuz öğrenciler, okullarını bırakır ve fabrikalarda çalışıp işçileri örgütlemeye başlar. *Çolla* bölgesindeki yoksulluktan kaçıp diğer bölgelere ağır işçi olarak giden ve Tonghak geçmişleri sayesinde ayaklanma becerileri/eğilimleri olan köylülerle bir araya gelir ve 1979 yılının Ekim ayında Masan ve Busan'ın sokaklarını ele geçirirler. Bir süre, durumun ciddiyeti

⁴²⁰ Mason *et al*, 474.

⁴²¹ Sözelgeşi eğitim giderleri ebeveynin, yaşlı bakımını gelinin sorumluluğundadır.

⁴²² Devlet üniversiteleriyle özel üniversiteler arasında öğrenim ücreti bakımından oldukça küçük farklar olduğunu da belirtmek gerekir.

⁴²³ Katoliklerin tasfiye ve infazlarının başladığı ve Tonghak'ın, diğer adıyla Çondogyo'nun, yani köylü hareketlerinin doğduğu yer.

⁴²⁴ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 326.

konusunda haberdar edilmeyen Pak, durumun ciddiyetini kavrayınca bir strateji belirlemek üzere Güney Kore'nin istihbarat servisi K-CIA başkanı Kim Çe-gyu⁴²⁵ ile bir araya gelir. Toplantıda bir anlaşmazlık sözkonusu olur ve Kim Çe-gyu önce Pak'ın korumasını, sonra da Pak'ı vurur ve bir devir sona ermiş olur.

Pak Çong-hui dönemi kendisinin 1979 yılında suikaste kurban gitmesiyle sona ermiş olur—26 Ekim 1979.⁴²⁶ Fakat Güney Kore'nin kalkınma hamlesi kesintiye uğramamış görünür.⁴²⁷

Güney Kore'nin kalkınma hikâyesini⁴²⁸ anlamak⁴²⁹ ve doğru yorumlamak⁴³⁰ için, “münzevi krallıktan” ve yarımadanın bir Japon kolonisi olduğu dönemden yeni kurulan Güney Kore devletine devrolan mirası da dikkate almak gerekir.

Yüzlerce yıl Kore'de hüküm süren Konfüçyüsçü⁴³¹ Doğu Asya medeniyeti, Güney Kore'ye, eğitime önem veren, disiplinli ve çalışkan bir millet ve liyakate

⁴²⁵ Kim Chae-gyu [김재규].

⁴²⁶ İşgalci Japon General İto Hirobumi'nin bir Koreli genç tarafından öldürülmesinden tam 70 yıl sonra, aynı gün: 26 Ekim.

⁴²⁷ Öte yandan, demokratikleşmenin tavan yaptığı 1987'den itibaren, büyüme oranlarındaki düzenli ve dramatik düşüş dikkate değerdir. Bkz. Jongryn Mo & Barry R. Weingast, **Korean Political and Economic Development**, Massachusetts, Harvard University Press, 2013, p. 11. Diğer taraftan, 1987 yılının demokratikleşmenin hızlandığı yıl olmanın yanında, aynı zamanda IMF ile işbirliğinin başladığı yıl olduğunu da bir kenara not etmek gerekir.

⁴²⁸ Anglosakson literatürde Kore'nin kalkınma hamlesi “Han Mucizesi” [*Ing. The Miracle on the Han*] olarak adlandırılır, burada “Han,” hem Kore ırkına hem de Seul'ün ortasından geçen Han nehrine işaret eder.

⁴²⁹ *Alm.* Verstehen.

⁴³⁰ *Eski Yun.* ἐμπνεύειν.

⁴³¹ Anglosakson literatürün genelinde hâkim olan bu görüş oldukça şaşırtıcıdır, zira Protestan ahlâkını kapitalizmin gelişiminin temel dinamiği addeden Weber'in Doğu toplumlarının bunu başaramamasını Konfüçyüsçülüğe bağladığı bilinmektedir. Literatürün böylesi bir otoriteye aykırı bir tavırla bezeli olması akademik tavra yaraşır görünmekle beraber, Güney Kore'de kalkınmanın temeline indirgemeci bir tavırla Konfüçyüsçülüğü koymanın, çeşitli sakıncaları da olsa gerektir. Her şeyden önce, Kore'de hâkim olan tek dînî, ahlâkî yahut felsefî gelenek Konfüçyüsçülük değildir. Şamanizmin, Budizmin, Hristiyanlığın (özellikle

dayalı, merkezi sınavla seçilmiş kişilerden oluşan güçlü bir bürokrasi geleneği devretmiştir.⁴³² Dahası, Japonların da Kore’de eğitilmiş bir işgücüne ihtiyaç duyması, misyoner okulları da hesaba katıldığında, Savaş sonrası Güney Kore’ye çok ciddi bir okullaşma mirası, özellikle de yükseköğretim geleneği bırakmıştır.⁴³³ Ayrıca, Japonların bu ihtiyacı, yetenekli pek çok Koreliyi eğitim, staj ve/veya çalışmak için Japonya’ya ve yine Japon hâkimiyeti altındaki Mançurya’ya göndermelerine sebep olmuş, savaşın ardından ülkelere dönen bu kişiler, Japon mühendislerin memleketlerine dönmesinin yarattığı bil-yap⁴³⁴ açığını kapatmaya yardımcı olmuştur.⁴³⁵

Japonların bu dönemde Korelileri devlet yönetiminin hiçbir kademesine bulaştırmaması da, ilk bakışta olumsuz görünse de, daha sonraki dönemde Seul’de hüküm sürenlerin iktidarını sınırlayacak denli güçlü ve sivil siyasal kurumların ortaya çıkışını oldukça geciktirmiş, Güney Korelilerin kalkınma için ihtiyaç duydukları güçlü devletin uzun süre hüküm sürebilmesine imkân

Protestanlığın) ve senkretik yeni dinlerin (e.g. Tonghak, nâm-ı diğer Çondogyo) Kore’deki etkinliği yadsınamaz. Dahası, bir Korelinin hiçbir zaman yalnızca Konfüçyüsçü ya da yalnızca Budist yahut yalnızca Hristiyan olmadığı da vakıadır—Kore’deki dindarlığı karakterize edebilecek terim “senkretizm”dir. Kapitalizmin Kore’deki gelişiminin ardında kültürel bir neden aranacaksa, bu, özellikle Koreli işçilerin cemaatçi [*İng.* communitarian] tavırlarını da açıklamaya yarayacak olan, Kore’nin senkretik yerel dinidir. Öte yandan, sözkonusu yerel din de, Koreli işçilerin çalışkan, ağır başlı ve kanaatkâr tavırlarını açıklamakla beraber, girişimciliğin gerektirdiği bireyciliğin nereden geldiğini açıklamakta yetersiz kalır.

⁴³² Öyle ki, beş yüz yıllık Yi hânedanlığının ikinci yarısında, krallardan çok bürokrasinin ağırlığının hissedildiği söylenebilir.* Dahası, *Hangül*’ın kullanılması da, Kore’nin diğer tüm Doğu Asya ülkelerine oranla çok daha yüksek bir okur-yazarlık seviyesine ulaşmasını sağlamıştır. Kral Se-jong döneminde Kore dili ve Korelilerin ağız, dil, diş, gırtlak yapısı hesaba katılarak hazırlanan ve dünyanın en yeni ve en basit millî fonetik alfabelerinden biri sayılan *hangül*, öğrenmesi yıllar süren Çin sembollerinin yerini almış, bu durum okur-yazar oranında çok ciddi yükselişe neden olmuştur.

⁴³³ Bu dönemin ürünlerinden olan Seul Ulusal Üniversitesi, Yonsei Üniversitesi ve Kore Üniversitesi on yıllardır dünya sıralamalarında* ilk ellinin altına düşmemektedirler.

⁴³⁴ *İng.* know-how.

⁴³⁵ Mason *et al*, **The Economic and Social Modernization of the Republic of Korea**, Massachusetts, Harvard University Press, 1980, p. 449.

sağlamıştır.⁴³⁶ Sözkonusu sivil siyasal kurumların çok geç ortaya çıkmasının bir sonucu da, sendikalaşmanın sözkonusu olmaması, dolayısıyla da kalkınma hamlesinin kesintilere uğramaması, devletin ve devletle işbirliği içerisindeki girişimci ailelerin, yani *çebolün*⁴³⁷ hızının kesilmemesi olmuştur.

Yarımadada Japonların hüküm sürdüğü dönemden kalan bir miras da devlet-işadamları ilişkisiydi. Japon hâkimiyetindeki Kore’de stratejik yatırım kararları, girişimcilerin (daha doğrusu *zaibatsu*⁴³⁸ firmalarının) teklifi doğrultusunda da olsa, devletin atadığı bürokratlar, devlet bankaları ve devletin güdümündeki kooperatifler tarafından alınıyordu. Japonya’da *zaibatsu* lehine asimetric olan devlet-işadamları ilişkisi, Japon hâkimiyeti altındaki Kore’de devlet lehine asimetric olacak şekilde gelişmişti. Bu durumun özellikle 1960-1980 arası Kore kalkınma hamlesi ve bu hamlenin merkezindeki devlet-*çebol* ilişkisi için bir model teşkil ettiği pekâlâ söylenebilir.⁴³⁹

⁴³⁶ Demokratikleşmeyle birlikte gelen Güney Kore ekonomisinin büyüme hızındaki keskin düşüş, dikkate değerdir.

⁴³⁷ *Chae-böl* [재벌].

⁴³⁸ Devlete yakın girişimci aile. Japonya’da bunlara *zaibatsu*, Kore’de ise *çebol* deniyordu. Türkiye’de ise 2016’dan sonra varlığı daha da hissedilir olan ve otomotiv üretimi için devletle işbirliği yapan bu girişimci aileler için “babayiğitler” yakıştırması yapılıyor.

⁴³⁹ Bruce Cumings, *Korea’s Place in the Sun: A Modern History*, New York, Norton, 2005, p. 163.

2.4. Demokratikleşme

Güney Kore'nin ilk Koreli başkanı Yi Singman⁴⁴⁰ dönemi, ya da Anglosakson literatürün sıkça kullandığı ifadeyle “Birinci Cumhuriyet,” hibe biçimindeki Amerikan yardımları, devlet öncülüğünde ortaya konan ithal ikâmecî girişimler, oldukça totaliter bir merkezi yönetim, her aykırı sesi yok edebilecek bir milli güvenlik yasası,⁴⁴¹ yolsuzluklar ve ABD'nin hoşuna gitmeyen para politikaları ile bilinir.

Bu dönemin bir özelliği de, yükseköğrenim gören öğrenci sayısının 1948'den 1960'a dörde katlanmasıdır.⁴⁴²⁴⁴³ Seul'ün bu dönemde oldukça hareketli bir entelektüel atmosferi olduğu söylenir ki, bu ifade bugün de geçerliğini korumaktadır.⁴⁴⁴ Seul merkezli üniversitelerin öğrencileri, o dönemde, kapalı fikir kulüpleri kurmuş, Güney Kore'nin kalkınması, demokratikleşmesi, Japon ve Amerikan kışkacından kurtulması ve Kuzey Kore'yle birleşmesi gibi konular üzerine kafa yormuş, bu konuda örgütlenmiş, yeri geldiğinde vazifeye atılmak için birbirlerini cesaretlendirmişlerdir.⁴⁴⁵

1960 yılına gelindiğinde, zaten totaliter denebilecek olan Yi Singman rejimi, ülkedeki her şeyi kendi ofisinden yönetmek isteyen, yerel güçlere hiç yetki tanımayan, şüpheli, güvensiz, sabit fikirli ve takıntılı bir tek adamın idaresi haline gelmiştir. Yi Singman'a rakip olabilecek kişiler de zaten suikaste kurban gitmiştir.⁴⁴⁶ Bu durum, gelinen bu nokta, ayaklanma beceri ve tecrübesi gelişmiş olan Çolla bölgesi insanlarını, Seul üniversitelerinin öğrencilerini ve

⁴⁴⁰ Yi Sŭng-man [이승만].

⁴⁴¹ Ayrıntısı için bkz. Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 348-352.

⁴⁴² 1965 yılına gelindiğinde, yükseköğrenim görenlerin tüm gençliğe oranı bakımından, Güney Kore, İngiltere'nin bile üzerindedir artık—Kore'de 1/280 olan oran, İngiltere'de 1/425'tir. Bkz. Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, 344.

⁴⁴³ Yi Sŭngman'ın sonunu getirecek olan da, en azından görünürde, budur.

⁴⁴⁴ Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, 344.

⁴⁴⁵ *Ibid*, 345.

⁴⁴⁶ Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 351.

sözünü dinlemediği için Yi Singman'ı gözden çıkarmış olan ABD devletini oldukça rahatsız etmiştir.

Yi Singman rejimi 1960 yılının Şubat ayında, Mart ayı ortasında bir genel seçim yapılacağını ilan eder. Muhalefet tek bir aday üzerinde uzlaşır: Ço Pyong-ok.⁴⁴⁷ Lakin sözkonusu aday seçimlerden kısa bir süre önce hayatını kaybeder. Yi Singman seçimleri ertelemeye yanaşmaz ve 15 Mart 1960'ta açık oylama kapalı sayım şeklinde gerçekleştirilen seçimi, oyların %90'ını aldığını iddia ederek kazandığını açıklar.

Bu sırada, Masan'da, öğrenci ağırlıklı bir kitle bir ayaklanma başlatır.⁴⁴⁸ Ayaklanma Masan polisi tarafından kanlı bir biçimde bastırılır. Pek çok öğrenci hayatını kaybeder. Yi Singman orduyu da devreye sokmak ister, Kore'den sorumlu Amerikan Generali'nden⁴⁴⁹ izin alınır ve Kore donanması Masan limanına demirler. Olaylar bir süreliğine durulur—ta ki 12 Nisan tarihinde, biber gazı fişegiyle başından vurulmuş ve polis tarafından uçurumdan aşağı denize atılmış bir ortaokul öğrencisinin <üniforması üzerinde> cesedi kıyıya vurana kadar. Masan halkı, yaklaşık 40.000 kişi, bu olay üzerine sokağa dökülür ve polise, askere hesap sorar. Polis kalabalığa ateş açar—kayıpların sayısı hala bilinmemektedir. Bunun üzerine, ayaklanmalar yurt çapına genişler.⁴⁵⁰ Yi Singman ise çareyi sıkıyönetim ilan etmekte bulur ama artık kontrol yitirilmiştir bir kere.⁴⁵¹

⁴⁴⁷ Cho Pyöng-ok [조병옥].

⁴⁴⁸ Sözkonusu tarihsel uğrak noktasında ayaklananın öğrenciler olması, çok kısa sürede yükseköğrenim kurumlarının sayısının ikiye, öğrenci sayısının on ikiye katlanması, fakat mezunların aradığı iş olanaklarını ve yaşam standardını bulamamasına bağlanır. Bkz. Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 354.

⁴⁴⁹ General Carter Magruder.

⁴⁵⁰ Sözkonusu ayaklanmaların kentliler tarafından başlatıldığını, bunda yüksek hızlı kentleşmenin ve okullaşmanın, ayrıca basının etkisinin büyük olduğunu söylemek mümkündür. Bkz. Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 353.

⁴⁵¹ Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 354.

18 Nisan tarihinde olayları protesto etmek isteyen Kore Üniversitesi⁴⁵² öğrencisi bir grubun saldırıya uğraması üzerine, 19 Nisan tarihinde büyük kısmı üniversite öğrencilerinden oluşan 100.000’den fazla kişi sarayın etrafında toplanır. Muhafızlar kitleye rastgele ateş açar ve sonunda 115 öğrenci hayatını kaybeder,⁴⁵³ 1000’den fazlası ise yaralanır. 25 Nisan tarihinde ise bu sefer öğrencilerle birlikte hocaları da protestolara katılır. Aynı günün gecesi 50.000 kişi Yi Singman’ın evinin etrafını sarar. Sabah Seul sokaklarında bir başka 50.000 kişilik kitleyi gören Kore’den sorumlu Amerikan Generali Carter Magruder, çareyi Yi Singman ve eşini Hawaii’ye sürgüne gitmeye ikna etmekte bulur—29 Nisan 1960. Yi Singman’ın sürgünü kabul etmesinde, ABD’nin rolünün yanında, sıkıyönetim emirlerinin büyük kısmını uygulamayı reddeden generallerin ve öğrencileriyle ayaklanmaya katılan profesörlerin de katkısının büyük olduğu düşünülür.⁴⁵⁴

Singman’ın yerine demokratların adayı Çang Myon⁴⁵⁵ seçilir. Merkezi iktidarın gücünü yerel güçlere delege etme hamlesiyle göreve başlayan ve ilk icraatı bu uğurda yerel seçimleri düzenlemek olan Çang Myon düzgün biri olarak nam salmıştır fakat Amerika’nın sözünden çıkmaması, parti içi hizipleşmeleri çözememesi, iç güvenliği yeniden sağlayamaması ve Koreliler tarafından bu iş için fazla “yumuşak” addedilmesi,⁴⁵⁶ onun iktidarını kısa süreli yapmış görünür.⁴⁵⁷ Nitekim içeride dirliğin sağlanamamasının, ülkeyi Kuzey’den gelebilecek olan bir hamleye karşı savunmasız bıraktığını düşünen ordu, Pak Çong-hui⁴⁵⁸ liderliğinde bir darbe yapar ve yönetime el koyar—16

⁴⁵² İng. Korea University, Kor. Ko-ryö Tae-hak-kyo [고려대학교].

⁴⁵³ Sayının 130 olduğu da iddia edilir. Bkz. Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 355.

⁴⁵⁴ Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 355.

⁴⁵⁵ Chang Myön [장면].

⁴⁵⁶ Özellikle yoz *ancien regime* mensuplarından hesap sormadaki isteksizlik sebebiyle. Bkz. Eckert *et al*, 356-357.

⁴⁵⁷ Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 356.

⁴⁵⁸ Pak Chöng-hui [박정희]. Kuzey Kyongsang bölgesinden bir çiftçi ailenin çocuğu olan Pak Chöng-hui, dönemin yegâne yukarı hareketlilik imkânı olduğu için Japon ordusuna katılmış,

Mayıs 1961. Anglosakson geleneğin Fransız tarihinden hareketle yaptığı yakıştırmayla, “İkinci Cumhuriyet” böylece sonaemiş olur.⁴⁵⁹

Darbe kanlı olmaz, hatta darbeye toplumun herhangi bir kesiminde karşı çıkan da olmaz. Pak Çong-hui, gece yarısı Seul’ün stratejik noktalarına asker yerleştirir, radyo ve basını kontrol altına alır ve devlet yönetimini ciddi bir itirazla karşılaşmaksızın ele geçirir—30 generallik cunta 17 Mayıs’ta meclisi kapatır. Ekim 1963’e kadar sıkıyönetimle ülkeyi idare eden Pak, bu tarihteki seçimle, büyük bir zaferle olmasa da, meşru denebilecek bir iktidarı yakalamış görünür.⁴⁶⁰

Pak Çong-hui’nin bir sonraki seçimi, yani 1971 seçimleri başa baş geçer, Pak neredeyse seçimi kaybetmiştir. Rakibi Mokpo doğumlu, dolayısıyla *Çolla* kökenli Kim De-cung⁴⁶¹ %46 oy alarak Pak’ı paniğe sürükler. Pak’ın Japon hâkimiyetinde Japonya için pirinç üretme ve karşılığında açlıkla mücadele etmeye terk edilmiş *Çolla* bölgesini yatırımlarından⁴⁶² mahrum bırakması ve bölgenin yoksulluğunu daim kılması onu sözkonusu seçimde zor duruma düşürmüş görünür.⁴⁶³ *Çolla* bölgesi insanları da Kim De-cung’u tek ümitleri addetmiş olsa gerektir. İşte neredeyse kaybedilen bu seçimin ardından, Pak

Japonya’da askeri okula gitmiş ve Mançurya’daki Kwantung ordusunda bulunmuştur. Japonların çekilmesinin ardından, 1946 yılında Amerikan hâkimiyetindeki Kore’de de Harp Okulu’nu bitirmiş olan Pak, bu dönemde *Chölla* merkezli köylü ayaklanmalarının (Sonbahar Hasadı Ayaklanması gibi) bastırılmasında oynadığı rol sayesinde hızla kademe atlamıştır.

⁴⁵⁹ Bruce Cumings, *Korea’s Place in the Sun*, 352.

⁴⁶⁰ *Ibid*, 359-360.

⁴⁶¹ Kim Dae-jung [김대중]. Seçimlerde %46 oy almak, Kim Dae-jung için hayatı oldukça zorlaştırır: Kim, 1971 yılında şüpheli bir kamyon tarafından ezilir, 1973 yılında kaçırılır, 1979 yılına kadar ev hapsinde tutulur, 1980 yılında Kvangcu ayaklanmalarının sorumlusu addedilerek neredeyse idam edilir ve 1982 yılında ABD’ye sürgün edilir—1985’e kadar. Kim’in 1971 seçimlerinden sonra katılabildiği ilk seçim 1987 seçimleridir ki, muhalefetin ikiye bölünmesi sonucu bu da kaybedilir.

⁴⁶² Yatırımların Seul-Pusan aksına yerleştirildiği, Güneybatının, yani *Chölla*’nın ihmal edildiği vakıadır. Bkz. Eckert *et al*, 369.

⁴⁶³ Pak’ın *Chölla* bölgesi kaynaklı ayaklanmaların bastırılmasında oynadığı rol sayesinde yükseldiğini unutmamak gerekir.

Çong-hui, çareyi *Yuşin*⁴⁶⁴ Sistemi'ni ilan etmekte bulur—Üçüncü Cumhuriyet'in sonu.⁴⁶⁵

17 Ekim 1972'de mevcut anayasanın askıya alınması ve sıkıyönetim ilan edilmesinin ardından devreye sokulan *Yuşin* anayasası,⁴⁶⁶ devlet başkanı seçimini vatandaşlardan alıp 2,359 delegeye devreden, başkana meclisin üçte birini bizzat seçme hakkı tanıyan, siyasi partilerin etkinliklerini kontrol etme yetkisi veren ve iktidarını her istediğinde 6 yıl uzatma gücü sağlayan, Kore'nin istihbarat servisine öğrenci hareketlerini takip edip, anayasayı eleştirenlere işkence yapma hakkı dahi bahşeden yeni bir rejimdi.⁴⁶⁷

Yuşin rejimi dönemi, K-CIA'nın gücünü epey arttırdığı, totaliter rejimin ağırlığını iyice hissettirdiği, bunun yanında ihracata dayalı üretim ekonomisinin kalkışa, hatta uçuşa geçtiği bir dönem olmuştur. Bu durum Seul'ün protest akademik atmosferini her zaman olduğundan daha fazla rahatsız etmiş, öğrenciler ve yer yer hocaları tepkilerinin şiddetini arttırdıkça, K-CIA baskıyı daha da arttırmıştır.

K-CIA, 70'lere kadar zaten yeterince örgütlü olmayan ve Kore'nin yerel yahut sivil dinine bağlılığıyla övgüye değer addedilen işçi gruplarını daha da “disipline!” etmeye girişmiştir.

Güney Kore'de işçi hareketlerinin ateşinin fitillendiği tarihsel uğrak noktası, bir tekstil işçisi olan Çon Te-il'in⁴⁶⁸ “işçi haklarına saygı duyun, küçük kızlara kıymayın!” diyerek Seul'ün ortasında kendini ateşe vermesidir—13 Kasım

⁴⁶⁴ *Yu-sin* [유신], yani diriliş, restorasyon. Japon Meiji liderlerinin 1868 yılında kullandığı “issin” teriminin Korece tercümesi.

⁴⁶⁵ Eckert *et al*, **Korea Old and New**, 365.

⁴⁶⁶ Anglosakson literatürde “Dördüncü Cumhuriyet” diye geçer. Bkz. Eckert *et al*, s. 365.

⁴⁶⁷ Keith Pratt & Richard Rutt, **Korea**, 536.

⁴⁶⁸ Chön Tae-il [전태일].

1970.⁴⁶⁹ Çon'un feda eylemi pek çok grubu harekete geçirir. Pak'ın *Yuşin* rejimini ilanının ardında sözkonusu münferit eylemin ardından işçi hareketlerinin yeşermeye başlamasının olduğu da söylenebilir. Öte yandan K-CIA'nın işçi hareketlerini terbiye etme çabasının, orta vadede ters teptiği de, kolayca söylenebilir.

Bu dönemde nispeten dokunulmazlığı olan Protestan kiliselerin işçi hareketlerini teşkilatlandığı, onları hakları konusunda bilinçlendirdiği, bağlı oldukları Konfüçyüsçülüğün öngördüğünün aksine, Tanrı'nın karşısında patronlarıyla eşit konumda olduklarını dile getirdiği bilinmektedir. *Min-cung*⁴⁷⁰ hareketlerinin en büyük destekçisinin de *Çondogyo* ile birlikte kiliseler olduğu söylenegelmiştir.⁴⁷¹ Özellikle kiliselerin bir araya gelip kurduğu Kentli Sınai Misyon⁴⁷² bu hareketlere öncülük etmiştir. K-CIA'nın kiliselere dokunamaması, işçi hareketlerinin palazlanmasının engellenememiş olması anlamına gelmektedir.

Nihayet 1979 yılının Ağustos ayında fabrikada oturma eylemi yapan bir grup kadın işçinin (170 kişi) polisin aşırı tepkisi sonucu Yeni Demokrat Parti teşkilatlarına sığınması üzerine parti binalarının basılması ve bir kadının öldürülüp pek çoğunun ağır yaralanması, üzerine bir de Pak'ın UIM'e soruşturma başlatması, Pak'ın *Yuşin* rejiminin kaderini belirleyecek dönüm noktalarından biri haline gelir. Birkaç hafta içinde işçilerin ve öğrencilerin katıldığı gösteriler Güneydoğu'yu, nispeten zengin Masan ve Pusan'ı etkisi altına alır—bu sefer *Çolla'yı* değil. Tüm yurda yayılan protestolara çözüm üretilemedikçe K-CIA ve Pak'ın arası açılır ve 26 Ekim 1979'da K-CIA başkanı

⁴⁶⁹ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 375.

⁴⁷⁰ *Min-jung* [민중]. Kitleler, sıradan insanlar, sade vatandaşlar, halk.

⁴⁷¹ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 376.

⁴⁷² *Ing*. UIM, Urban Industrial Mission.

Kim Çe-gyu,⁴⁷³ bir özel görüşme sırasında Pak Çong-hui'yi silahıyla vurarak öldürür.

Pak Çong-hui suikasti sonrası Amerikan desteğiyle kurulan Çoi Kyu-ha⁴⁷⁴ hükûmeti Kim De-cung'un siyasi haklarını iade eder ve siyasi nedenleriyle tasfiye edilen profesörleri işlerine iade eder.

1980 yılının Nisan ayında bir grup madencinin Doğu sahilinde küçük bir kasabayı ele geçirmesi üzerine, savunma müsteşarı Çon Du-hvan,⁴⁷⁵ durumdan vazife çıkararak kendini K-CIA başkanı atar ve duruma müdahale etmeye kalkar. Bunun üzerine gösteriler tüm ülkeye yayılır ve Çon, sıkıyönetim ilan eder: Üniversiteleri kapatır, tüm siyasal etkinlikleri durdurur ve neredeyse tüm politikacıları tutuklar—17 Mayıs 1980.

18 Mayıs günü yaklaşık 500 kişi Kvangcu⁴⁷⁶ sokaklarını kontrol altına alır ve sıkıyönetimin iptalini talep eder. Özel birlikler olaya müdahale eder ve kadın, çocuk, yaşlı ayırt etmeksizin karşılarına çıkan herkese ateş açarlar. Yerel halk, yüz binler, polisi ve özel birlikleri kentten atmayı başarır. 21 Mayıs'a gelindiğinde ölü sayısı 500, kayıpların sayısı 960 civarına gelmiştir. Halk ABD elçiliğinden müdahale talebinde bulunur. Ordu da ABD kararını verene kadar müdahale etmemek konusunda direniş gösterir—ABD sulhu sağlar umuduyla.⁴⁷⁷

Amerika'nın tavrı farklı olur.⁴⁷⁸ 27 Mayıs tarihinde helikopterler halka silah bırakma, eve dönme ve sokağa çıkma yasağını delmeme çağrısında bulunur.

⁴⁷³ Kim Chae-gyu [김재규].

⁴⁷⁴ Ch'oe Kyu-ha [최규하].

⁴⁷⁵ Chön Du-hwan [전두환].

⁴⁷⁶ Kwang-ju [광주].

⁴⁷⁷ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 382.

⁴⁷⁸ Kore'de Amerikan karşıtlığının başlangıcı da bu çağrının yanıtsız kalmasının yarattığı hayal kırıklığı olsa gerektir.

Sabaha karşı 03.00 sularında operasyon başlar, askerler evine dönmemiş olan herkese ateş etmeye başlar. Ölü sayısı resmi rakamlarla 4,900'e çıkar. Ordu kenti hâkimiyeti altına alır. Çon, yarım kalan darbesini gerçekleştirmiştir artık. Ayaklanmayı Kim De-cung'a mal edip onu tutuklatır, bütün siyasi etkinlikleri durdurur, 800 siyasetçiyi, 8,000 memuru, 37,000 entelektüeli toplama (kendi deyimiyle "arındırma") kamplarına gönderir ve Pak'ın atadığı 2,359 delegeye kendisini başkan seçtirtir—Beşinci Cumhuriyet'in doğuşu.⁴⁷⁹

Çon rejimi, işçi hareketlerinin kaynamaya başladığı bir döneme şahit olur. Öyle ki, Çon, "ak-kelleler"⁴⁸⁰ adı verilen ve dövüş sanatlarında çok usta olan grev kırıcılar istihdam etmek zorunda kalır. Ak-kellelerin görevi, motosikletle grev alanına süratle yaklaşmak ve tek hamlede grev sözcülerinin boynunu kırmaktır. Bu durum, öğrenci gruplarını harekete geçirir, işçi hareketlerine destek amacıyla, binlerce üniversite öğrencisi, okulu bırakıp fabrikalarda vasıfsız işçi olarak işe başlar, işçi hareketlerinin örgütlenmesine destek olmaya çalışırlar—tebdil-i kıyafet işçiler.⁴⁸¹ Böylece, işçi hareketiyle öğrenci hareketi hemhâl olmuş olur. Bunun üzerine Çon, öğrenci ve işçi hareketleriyle mücadele için kurduğu *paramiliter* kolluk kuvvetlerinin sayısını 150,000'e kadar çıkarır.⁴⁸²

1985 yılında Daewoo otomobil fabrikasında çalışan işçilerin⁴⁸³ kitlesel bir grev hareketi başlatması, rejimin özgüvenini sarsmış görünür. Aynı dönemde Kim De-cung da Amerika'dan, sürgünden, döner.

1987 yılında Çon, 900 milyon dolarlık yolsuzluğunun ayyuka çıkması sonrası, görevi halefine (yahut bir kuklaya) devredip, perde arkasından iktidarını

⁴⁷⁹ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 383.

⁴⁸⁰ *Paek-kol* [백골]. *Ing.* white skull.

⁴⁸¹ *Ing.* disguised workers.

⁴⁸² Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 383-386.

⁴⁸³ Ki bunların dönemin görece en iyi haklara sahip ve en iyi maaş alan işçileri olduğu söylenir.

sürdürmeye karar verir. Öte yandan, Kore toplumu artık geri dönüşü olmayacak şekilde politize olmuştur⁴⁸⁴ ve Çon rejimi çareyi şiddeti boyuna arttırmakta bulur.

1987 yılının ilkbaharında yine bir öğrencinin polisin işkencesi altında hayatını kaybetmesi, toplumsal hareketleri daha da konsolide ve mobilize eden yeni bir travma olarak tarihe geçer. Çon'un halefi No Te-vu'nun⁴⁸⁵ seçimsiz, oldubittiyle iktidara getirilmesi ise, bardağı taşıran son damla olur. Bütün ülke savaş alanına döner. 10 Haziran ile 20 Haziran arası tam bir kaosa sahne olur. Bu noktada ABD⁴⁸⁶ devreye girer ve Çon ile No'yu demokratik ve adil bir seçime gitmek konusunda ikna eder.⁴⁸⁷

Tüm siyasi haklar iade edilir—Kim De-cung'un ki dâhil. Görece adil ve özgür bir ortamda gerçekleştirilen seçimde, muhalefetin adayları Kim De-cung⁴⁸⁸ ve Kim Yong Sam⁴⁸⁹ bir birlik sağlayamayınca, No Te-vu, % 35 oyla seçimi tekrar kazanır.⁴⁹⁰

No Te-vu'nun iktidarında ordunun ve K-CIA'nın etkinliği ve *Yuşin* rejiminin totaliter karakteri sürer. Ne var ki, 1992 seçimlerini Kim Yong Sam kazanır ve *Yuşin* rejiminin kalıntıları temizlenmeye başlanır. Ordu ve K-CIA kendi sınırlarının gerisine çekilir, daha sivil ve demokratik bir rejimin kapısı aralanır.⁴⁹¹

⁴⁸⁴ Bu sürecin başlangıcının da Tonghak köylü ayaklanmaları ve *Chölla* bölgesi direnişleri olduğunu unutmamak gerekir.

⁴⁸⁵ Roh Tae-woo [노태우].

⁴⁸⁶ Bu sefer CIA.

⁴⁸⁷ Bruce Cumings, *Korea's Place in the Sun*, 392.

⁴⁸⁸ Kim Tae-jung'un *Chölla* eyaletinde %85 oy alması, fakat seçimi kazanamaması, üç krallıktan kalan bir bölgesel ayrışmanın sonucu olsa gerektir.

⁴⁸⁹ Kim Yöng-sam [김영삼]. Pusan bölgesinin adayı.

⁴⁹⁰ Altıncı cumhuriyetin başlangıcı.

⁴⁹¹ Hong Yung Lee, "South Korea in 1992: A Turning Point in Democratization," *Asian survey* V. 33, No.1, Jan. 1993, p. 34.

1997-98 ekonomik krizi, 1998 yılında Kim De-cung'u en sonunda iktidara getirir—Wall Street ve Washington'un itirazlarına rağmen. Kim De-cung'un ilk hamlesi, krizi bertaraf edebilmek için IMF ile anlaşmak ve devlet-*çebol* ilişkisini⁴⁹² gözden geçirmek olur.

Kim'in bir başarısı, alt katmanların ve bir bölgenin adayı olarak iktidara gelmesine rağmen, hem tabanının, hem kobilerin, hem orta sınıfın, hem de IMF'nin taleplerine karşılık verebilecek ölçülü bir siyaseti sürdürebilmesi olsa gerektir.⁴⁹³

Kim'in diğer bir başarısı ise, Kuzey Kore ile ilişkilerin doğasını kökünden değiştiren “Günışığı Politikası”⁴⁹⁴ yaklaşımıdır. Kim De-cung'a Nobel Barış Ödülü kazandıran Günışığı Politikası, *Aisopos*'un⁴⁹⁵ masallarından biri olan Kuzey Rüzgârı ve Gün Işığı hikâyesine dayanır: Pelerinini hiç çıkarmayan bir adam doğanın tüm güçlerinin olduğu gibi, Kuzey Rüzgârı'nın ve Gün Işığı'nın da dikkatini çeker. Günlerden bir gün, can sıkıntısından olsa gerek, bu ikili iddiaya tutuşurlar. Adamın pelerinini çıkartmasını sağlayan iddianın kazananı olacaktır. Önce Kuzey Rüzgârı şansını dener. Var gücüyle eser, adamın üzerine doğru tüm nefesiyle üfler. Fakat görünen o ki, üfledikçe, adam pelerinine daha da sarılmaktadır. Kuzey Rüzgârı mecburen sırayı Gün Işığı'na devreder, Kuzey Rüzgârı'na “çekil!” der ve tüm görkemiyle ısıtır, ısıtır, ısıtır... Terden sıırıslıkam olan adam çareyi pelerinini çıkarmakta bulur. İddiayı da böylece Gün Işığı kazanır.

⁴⁹² Kim, *çebol* ailelerini, devletten kapalı kapılar ardında hukuk dışı destekler almak/aramak yerine birbirleriyle işbirliği ve iş bölümü yapmaya ve her birini, belli bir sahada dünya çapında bir marka olmaya çalışmaya ikna eder. Bkz. Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, 398.

⁴⁹³ Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, 396-397.

⁴⁹⁴ *İng.* Sunshine Policy.

⁴⁹⁵ Türkçe'de yaygın kullanılan hâliyle “Ezop.”

İşte Günişığı Politikası, tam da bu şekilde, Kuzey Kore'ye doğru esip gürlemeyi değil de, onu ısıtmayı ve bu sayede onu kabuğundan ya da pelerininiden sıyrılmaya itmeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda askeri kışkırtmalar yapmamayı ve provokasyona gelmemeyi taahhüt eden Kim De-cung iktidarı, her koşulda iştahlı bir işbirliği arayışını ve süregelen ambargonun tam aksine, kayıtsız şartsız ekonomik desteği garanti etmiştir. Başarıyla yürütüldüğü söylenegelmiş olan politika, Kim De-cung'un halefleri tarafından sürdürülememiştir—toplum genelindeki, çok fazla emek ve harcamaya çok az bir karşılık alınabildiği eleştirilerinin bunda payı olduğu vakiadır.⁴⁹⁶

⁴⁹⁶ Andrew C. Nahm & James E. Hoare, **Historical Dictionary of the Republic of Korea**, Maryland, Scarecrow, 2004, p. 202.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KORE MODERNLEŞMESİ VE SENKRETİZM

3.1. Kore'nin Hristiyanlaşması ve Senkretizm

Modernleşmeyi yalnızca hızlı ekonomik büyüme ve sanayileşme yahut kalkınma değil de, aynı zamanda toplumsal yapıda içkin olan değer sistemlerinde bir kırılma olarak da görmek önemli olsa gerektir. Sözgelişi Weber'in kapitalizmin devindiricisi addettiği "Protestan ahlâkı"ndan kastı da tam da böyle bir içkin değer sistemidir. Bazen hâkim değer sistemi öyle soyutlaşır, öyle sofistike hale gelir ki, kitleler sözkonusu değer sisteminde kendilerine hitap eden ya da arayışlarına karşılık gelen somut unsurlar bulamamaya başlarlar.¹ Modernleşme denen kırılma da bu noktada ortaya çıkar—Kore'de de durum farklı değildir.

Konfüçyüsçülüğün hâkim olduğu Yi hânedanlığı Kore'si, yani Çoson, bir tarım ülkesiydi. Çoson'da toprak (daha doğrusu tarım arazilerinin) mülkiyeti hânedana aitti ve memurlara, bürokratlara tımar olarak verilmekteydi ve bu tımar yalnızca onların görev sürelerini kapsıyordu, yani tımarlar miras olarak aktarılamıyordu. Köylü (ya da çiftçi) toprağı işliyor, rekolte ne olursa olsun tımar sahibine yüklü bir miktar kira ödüyordu.

Ne var ki, zamanla sistem yozlaşmıştır. Tarım arazileri saray tarafından hânedanın uzak akrabalarına, Konfüçyüsçü âlimlerin kurduğu okullara, asillere ve acil durumlarda önemli roller üstlenen askerlere mülk olarak verilmiştir. Mülk ve tımar sahibi arttıkça araziler daha küçük parçalara

¹ Howard Becker, "Current Sacred-Secular Theory in Its Development," in **Modern Sociological Theory**, New York, Dryden, 1967, pp. 156-157.

bölünmüş, gelir kaybı yaşayan asiller ve kirayı ödeyemeyecek duruma gelen çiftçi isyan etmiştir. Saray ise çareyi çiftçiyi koruyan ve sömürünün aşırı boyutlara ulaşmasını engelleyen yasaları gevşetmekte ve bürokrasideki homurdanmayı azaltmakta bulmuştur.² Ardından “çift tımar sistemi” doğmuş, birden fazla tımar sahibini tatmin edemeyen köylü *filen*³ (bazen de *resmen*⁴) köleleşmiş, bu durumun sonucu da, on yıllarca süren ve bazen sayısı yılda yirmiye bulan köylü ayaklanmaları olmuştur.⁵

Yi hânedanlığı Kore’inde ticaret aşağı görülen bir meslekti—çiftçiliğin aşağısında. Dolayısıyla Çoson’da hiçbir zaman tam anlamıyla bir tüccar sınıfı oluşamamıştır. Kore’nin 1866-1876 yılları arasında tek tek anlaşmalarla limanlarını dış ticarete açması yarımadayı adeta filler tepişirken ezilen çimenlere döndürmüş, tecrübesiz tüccarı ve rekabetten ve çeşitli fiyat manipülasyonlarından ötürü ürünü iyice değersizleşen köylüyü tefecilerin yahut yarımada yeni kurulan Japon bankalarının eline düşürmüş, Kore toplumunu sömürünün en ağırla karşı karşıya bırakmıştır.⁶ Nispeten eğitilmiş kesim bu durumdan sarayı, köylüler ise yabancıları, özellikle de Japonları sorumlu tutmuştur.⁷

Çoson’da Yi hânedanlığı altında düzenden hoşnutsuz ya da düzenin mağduru olan tek katman çiftçiler yahut köylüler değildir. Gözden düşmüş âlimler, yani *çanban*⁸ ve âlimlerin gayrimeşru çocukları, yani *soca*⁹ da toplumsal

² Hong Suñ-Kyoung, “Tonghak in the Context of Korean Modernization,” **Review of Religious Research** 10, no. 1, 1968, p. 45.

³ *Lat. de facto.*

⁴ *Lat. de jure.*

⁵ Key Ray Chong, “The Tonghak Rebellion: Harbinger of Korean Nationalism.” **Journal of Korean Studies**, V. 1, No. 1, 1969, pp. 76-77. Ayaklanmaların neredeyse tamamının *Chölla* bölgesinde başlaması, dikkate değer olsa gerektir.

⁶ *Ibid*, 77-78.

⁷ *Ibid*, 79.

⁸ *Chan-ban* [잔반].

⁹ *Sö-ja* [서자].

hareketliliğin, diğer bir deyişle *mobilitenin* neredeyse sıfır olduğu bu Konfüçyüsçü toplumda ciddi bir damga, bir *stigma* altında yaşamaktaydılar—oldukça zor koşullar altında.

İşte, insanın toplumdaki yerini bilmesi ve üstlerine ya da büyüklerine itaat etmesi gerektiği fikri üzerine kurulu olan Konfüçyüsçülük, bahsi geçen hoşnutsuz katmanların arayışlarına karşılık vermekte, onlara umut olmakta oldukça yetersiz kalmış görünür. Gerektiğinde hükümdarı değiştirmeye cevaz veren Mencius'un yeni-Konfüçyüsçülüğü bile bu katmanların mağduriyetine çare olmaya aday olamamış gibidir. Ne de olsa sorunun kaynağı hükümdarın şahsı değil, düzenin kendisidir. Köylülerin de, gözden düşmüş âlimlerin de aradığı, enerjilerini radikal eyleme yöneltmelerini meşru kılacak yeni bir değer sistemidir.¹⁰

Öte yandan, aşırı derecede sofistike ve spekülatif bir hal almış olan Konfüçyüsçülüğün doğurduğu değer sistemi ihtiyacını yarımada yeni yeni girmekte olan ve eğitimli kesimde giderek popülerlik kazanan Katolik “Batı Öğretisi” de karşılayamaz, nitekim “yabancı” olan ve her anlamıyla “Batı” ile *bir* tutulan Batı Öğretisi, o dönem emperyalizm ve savaşlarla özdeşleştirilmiş, yarımada, özellikle de köylüler arasında, ciddi bir tepkiyle karşılaşmıştır. Dahası, Batı Öğretisi'nin, yani *Sohak*'ın hedef kitle olarak ayrıcalıklı *yangban* bürokrat âlimlerini belirlemiş olması da Katolik inancını sözkonusu değer arayışına cevap verememesinin temel bir sebebi olarak nitelendirilebilir.

Hegelci bir terminolojiyle ifade etmek gerekirse, Yi hânedanlığı Kore'sinin son döneminde, özdeşlik (Konfüçyüsçülük) ve ayırım (Katolik Hristiyanlık) momentlerini kapsayarak aşacak,¹¹ yeni bir zemine ihtiyaç vardır ki, bu zemin

¹⁰ Hong Suhn-Kyoung, 46.

¹¹ *Alm. Aufhebung.*

bir yanıyla *senkretik* bir din, bir yanıyla da ezilenler hareketi olan *Tonghak* olmuş görünür.¹²

Hedef kitle olarak köylüleri ve gözden düşmüş âlimleri seçen *Tonghak*, sözü edilen anlam arayışına yanıt vermiş olacak ki, kısa sürede kitleselleşir. *Sohak* mensuplarına yönelik tasfiye ve infazların yoğunlaştığı *Çolla* bölgesini kendisine merkez edinen *Tonghak*, bürokrat âlimlerin, başka bir deyişle *yangban* beyefendilerinin ayrıcalıklı konumu üzerine kurulmuş ve gitgide yozlaşmış olan kastvârî düzene ve işgalci Japonların yarımadaadaki varlığına duyulan tepkinin simgesi olmayı başarmış görünür. Bunu da, gelenekçi Korelilerin yerleşik inançlarını (Şamanizm, Budizm, *geomansi*, Konfüçyüsçülük) dışlamadan, lânetlemeden, *senkretik* bir modelle, özünde Hristiyan, hatta Protestan olduğu söylenebilecek olan bu yeni dine katılmalarını sağlayarak başarmıştır.

Hangi tabakadan geldiğine, başka bir deyişle *habitusuna* bakılmaksızın herkesin Tanrı'nın¹³ önünde eşit olduğuna inanmak, bunu yerel kültürüne içkin hale gelmiş unsurları tamamen dışlamadan yapabilmek, yozlaşmış düzenin mağduru Korelilere umut olmuş gibidir. Hristiyanlığın özüne ait bu inanç, kişinin toplumdaki yerini ya da konumunu bilip ona göre davranması üzerine kurulu olan Konfüçyüsçülüğün doğasına tamamen aykırı olsa da, büyük oranda destekçi bulmuştur. Nitekim *Tonghak* öncüleri, Katolik misyonerlerin “putperestlik” addettiği Konfüçyüsçü ataları anma ritüellerini pratiklerine dâhil ederek, muhafazakâr Korelileri kazanmayı başarmıştır.

¹² *Tonghak*'ın köylüler arasında benimsenmesinde öğretinin Şamanizm ile çeşnilendirilmiş olmasının payı yadsınamaz olsa gerektir.

¹³ *Kor.* Ha-nül-lim [하늘님]. *Tonghak*'ın “Tanrı” sözcüğü için Katolikler gibi *Sang-je* [상제] değil de Kore'nin Şamanist kuruluş mitinin başkahramanı Semâvî Kral'ın adını kullanmasının, Korelilerin gönlünü kazanmakta oldukça etkili olduğu düşünülür. Bu tercih, Protestanlara da örnek teşkil etmiştir.

Böylelikle, Koreliler, yerel inanç pratiklerini koruyarak Hristiyanlığın özünü benimsemeye başlamışlardır—bu sefer sadece *yangban* değil, tüm katmanlar.

Bu arada yarımada Protestan misyonerler girmeye başlar. Japon yanlısı bir darbe girişiminin ardından prensin ağır yaralanması ve Doğu tıbbının tedavi edemediği prensi Protestan misyonerler arasındaki bir Batılı hekimin iyileştirmesi, bu arada Batı'yla birçok ticaret anlaşması yapılması ve bu anlaşmalarla Protestan misyonerlere diplomatik dokunulmazlık sağlanması, Protestanların Kore yarımadasında önünü açar. Yarımada geç giren Protestanların asıl avantajı ise, Katoliklerin yaptığı hataları ve *Tonghak*'ın *senkretik* modelinin başarısını görmüş olmalarıdır. Ayrıca *Tonghak* hareketinin Protestanlara yerel dini pratiklerin içine yedirilmiş de olsa Hristiyanlığın özünü benimsemiş kitleler devrettiği pekâlâ söylenebilir.

Protestan misyonerler Katoliklerin düştüğü hataya düşmez, Korelilerin vazgeçemeyeceği, artık kültürün ayrılmaz bir parçası olmuş olan iyileştirme ayinleri gibi, atalara saygı ritüelleri gibi pratikleri lânetlemez, tıpkı *Tonghak* gibi bu törenleri dini uygulamalarına dâhil ederler. Kendilerine tahsis edilen yüklü fonları sosyal hizmete yahut eğitim ve sağlık hizmetlerine yönlendiren Protestanlar, Japon himayesi döneminde Kore'nin bağımsızlığının ve İkinci Dünya Savaşı sonrasında kalkınma hamleleri döneminde de işçi hareketlerinin simgesi haline gelerek, yarımada'nın en büyük dini gücü olurlar.

Kuşkusuz Batı Öğretisi adıyla, Batı'nın bilim ve tekniğiyle dinini bir bütün, bir paket program olarak Korelilere sunan Katolik misyonerlerin de hedefi buydu. Bir yere kadar bu planın işlediği de söylenebilir. Ne de olsa *Şilhak* âlimleri Batı'nın teknolojisine ait örneklerle, aletlere hayran olmuş, bunları ülkelerine götürmek için yanıp tutuşmuş, bunun gereği olduğunu düşünerek vaftiz de olmuşlardır. Ancak bu pek uzun ömürlü olmamıştır. Bağlı ve/veya tabi olduklarını bilmedikleri Vatikan'daki Papa'nın Konfüçyüsçü cenaze

ritüellerini “putperestlik” ve “küfür” addederek yasaklaması, onları Katolik inancından uzaklaştırmıştır. Korelilerin gelenekçi ve tarihsel olarak *senkretizme* yatkın doğasını iyi etüd edemeyen Katolik misyonerler, Kore’yi Hristiyanlaştırma imkânını işler hale getirememiş, bu olanağı gerçekleştirmemişlerdir.

Korelileri Hristiyanlaştıran, *Tonghak*’ın kurucusu (buna ister peygamber densin, ister lider) Su-un’un *senkretik* modeli olmuştur. Saray casuslarının rapor ettiği gibi “kılık değiştirmiş bir Hristiyanlık” ortaya çıkaran Su-un’un kurduğu *Semâvî Yol* ya da *Çondo*¹⁴ öğretisinin özünü ve teşkilat yapısını Hristiyanlık, ritüellerini ise Şamanizm, Budizm, Taoculuk ve Konfüçyüsçülük teşkil eder. Protestanlığın başarısının sırrı da, bu iş gören *senkretik* modeli neredeyse bire-bir kullanması ve bir “halk dini”¹⁵ kurması olsa gerektir.

Buradan da, Korelilerin yerel dininin, bir misyoner dünya diniyle, yani Hristiyanlıkla karşılaşmasının sonucunun bir normal yahut alçak *senkretizm* olduğu, yani ortaya çıkan sentezin çekirdeğinin ya da tözünün misyoner dünya dinine (i.e. Hristiyanlığa), yüzeysel özelliklerinin ya da ilineklerinin ise yerel dine ait olduğu çıkarılabilir. Söz konusu *senkretik* sürecin biriminin inanç sistemleri olduğu ve bu sürecin, bir misyoner faaliyetiyle yürütülmesi de dikkate alındığında, planlı gerçekleştiği ve mevcut amaçlar (i.e. Kore’yi Hristiyanlaştırmak) için yeni araçların (e.g. Şaman iyileştirme ayinleri) devşirilmesi şeklinde yürütüldüğü söylenebilir.

¹⁴ *Ch’ön-do* [천도].

¹⁵ Kor. Min-jung sin-hak [민중 신학]. *Ing.* Minjung Theology.

3.2. Kore'nin Kalkınması ve Senkretizm

“Münzevi Krallık” yakıştırması yapılan yoksul bir Güneydoğu Asya ülkesinin işgal, savaşlar ve bölünmenin ardından yarım yüzyılda dünya ekonomisinin devleri arasına girmesi, haklı olarak, dikkat çeken bir kalkınma hikâyesi olarak anlatılagelmiştir. Anglosakson literatür, “Han Mucizesi” adını verdiği bu süreci, indirgemeci bir tavırla, Amerikan yardımlarına, eğitilmiş işgücüne, kalkınma odaklı güçlü devlete ve devlet-işadamları ilişkilerine bağlar.¹⁶

Gerçekten de, özellikle savaş sonrası yaraların sarılmasında, ülkenin baştan inşa edilmesinde ve ithal ikâmecî bir üretim hamlesi başlatılmasında Amerikan yardımlarının payı yadsınamaz.¹⁷ Doğrudur, hem eğitime önem veren Konfüçyüsçü dünya görüşü, hem misyonerlerin kurduğu üniversiteler, hem yarımadadaki Japon okulları Güney Kore’ye eğitilmiş bir işgücü devretmiştir. Yine, kalkınma odaklı güçlü bir devletin ve bu devletle işbirliği içinde çalışan girişimci ailelerin varlığı, Japonya’da da olduğu gibi, hiç tartışmasız, böylesi bir sıçramada önemli bir rol oynamıştır.

Öte yandan, bu indirgemeci tavır, benzeri yardımları alan, eğitilmiş bir işgücüne sahip olan ve kalkınma odaklı bir devlete ve girişimcilere sahip olan başka ülkelerin niçin Güney Kore’nin başarısını yakalayamadığını ya da Güney Kore’nin bu modernleşme sürecinin biricikliğini açıklamaz.

Nitekim Güney Kore, aldığı yardımları pekâlâ ithal ikâmecî bir üretim hamlesi yerine ithalat için kullanabilirdi, dolayısıyla yardımların varlığı böylesi bir kalkınma sürecini garanti etmez. Yine, ithal ikâmecî bir üretim hamlesi başlatılmasa, sözkonusu eğitilmiş işgücünün varlığının bir kıymeti olmazdı,

¹⁶ Eckert *et al*, **Korea Old and New: A History**, 400-403.

¹⁷ Bu yardımlar 1965 yılına kadar hibe biçimindedir, 90’lara kadar kredi ya da borç şeklinde olan yardımlar 2000’lere gelindiğinde neredeyse sona ermiştir. Bkz. Mason *et al*, **The Economic and Social Modernization of the Republic of Korea**, Massachusetts, Harvard University Press, 1980, p. 2.

dolayısıyla eğitimli işgücü de böylesi bir yükselişi garanti etmez. Demek ki, maddî nedeni Amerikan yardımları gibi görünen Han mucizesinin hareket ettirici ya da devindirici anlamında nedeninin ithal ikâmeci üretim hamlesi olduğu söylenebilir.

Dahası, işgücünün “eğitimli” olması, böyle bir agresif üretim hamlesinin ihtiyacı olan kanaatkârlığı, disiplini ve itaati garanti etmiyor. Bilâkis, işgücünün eğitimli olması, haklarını aramak konusunda daha bilgili ve daha talepkâr olması anlamına gelebilir. Güney Kore’nin kalkınma hamlesinin özellikle ilk 30 yılındaki işgücünü karakterize eden, Şamanizmden Budizme, Konfüçyüsçülükten Protestanlığa birçok geleneğin harmanı olan senkretik yerel dinin getirdiği üstlerine saygı ve itaat, kanaatkârlık ve yüce olana hizmet¹⁸ erdemleridir.

Yarım yüzyıllık bir sürede Yi hânedanlığının çöküşüne, Japon işgaline, İkinci Dünya Savaşına ve Kore Savaşına sahne olan bir ülkenin hem bütün bu travmaları atlatması, yeni bir ulus devlet kurması, eğitim, sağlık, sosyal hizmet ve savunmaya bütçe ayırması, bunu yaparken de “mucize” olarak anılacak bir kalkınma başarısı göstermesi, kalkınma odaklı bir güçlü devletin 13 milyar dolarlık Amerikan yardımlarıyla ve savaşı fırsat bilip sermaye sahibi olmuş birkaç girişimci aileyle başarabileceği bir şey olmasa gerektir. Burada, ana akım Protestanlıktan oldukça farklı olan senkretik Kore Protestanlığının eğitim, sağlık hizmetlerini ve sosyal hizmeti finanse ettiğini, üstlendiğini, bu sayede Güney Kore devletinin bu kalemlere bütçede %1’den daha az bir pay ayırma şansı elde ettiğini ve bu bütçeyi sınai üretim hamleleri için kullanabildiğini söylemek gerekir.¹⁹

¹⁸ *Sa-dae* [사대].

¹⁹ Askeri giderlerin, daha doğrusu yönetim ve eğitim dâhil ordunun hemen hemen tüm sorumluluğunun ABD’de olduğunu belirtmek gerekir.

Güney Kore'nin “mucize” addedilen kalkınma başarısının ardında, Amerikan yardımları, eğitimli işgücü, kalkınma odaklı güçlü devlet ve devletle birlikte hareket eden girişimci ailelerin yanında, ithal ikâmecî üretim politikalarını, eğitim, sağlık ve sosyal hizmeti üstlenen senkretik Kore Protestanlığını, işgücünü “uysal bedenler” kılan söylemin taşıyıcısı senkretik yerel dini de saymak gerekir. İthal ikâmeciliğin de koruyucu soyutlama şeklinde ortaya çıkan kültürleşmenin ya da senkretizmin tipik örneği olduğu düşünülürse, Güney Kore'nin kalkınma mucizesini biricik kılanın “senkretizm” olduğu pekâlâ söylenebilir.

3.3. Kore'nin Demokratikleşmesi ve Senkretizm

Yi hânedanlığının son dönemlerinden 21. yüzyıla Kore tarihi, bir nevi ayaklanmalar tarihidir. Bu ayaklanmalarda ilk göze çarpan, neredeyse hepsinin *Çolla* bölgesinde başlamasıdır. Gerçekten de, neredeyse her Kore devleti yahut rejimi ya kitlesel ayaklanmalarla ya da askeri darbelerle yakılmıştır. 1980 yılının Mayıs ayında vuku bulan Kvangcu Ayaklanması bunun en kritik örneklerinden biridir. Kvangcu, Güney *Çolla* eyaletinin başkentidir. Tonghak Köylü Ayaklanması, 1946 Güz Hasadı ayaklanmaları, Kore savaşı sırasındaki gerilla çarpışmaları... Hepsi *Çolla* Eyaleti'nde alevlenen olaylardır.

Sözkonusu ayaklanmaların hep *Çolla* bölgesinde alevlenmesinin ise önemli üç sebebi vardır: Bölgenin Şilla tarafından Çin'le işbirliği yapılarak alaşağı edilen Pekçe Krallığı'na ait olması ve tarihten gelen bu kinin hala devam ediyor olması,²⁰ *Çolla* ekonomisinin tarıma dayanması ve köylüye uygulanan zulmün hiç hafiflememesi,²¹ üçüncü olarak da Katoliklere ve Tonghak köylülerine uygulanan tasfiye ve yapılan infazların bu bölgede yoğunlaşması.

Önce Kaya krallığını yenip Kaya krallığının asillerini teşkil eden Kim hânedanını kendi aristokrasisine dâhil eden Şilla'nın, Kokuryo ve Pekçe'yi de yenip üç krallık dönemine son verdikten sonra Pekçe'nin asillerini tanımaması ve Pekçelilere her fırsatta zulmetmesi, Şilla'nın merkezi olan Kyongsang eyaletiyle Pekçe'nin merkezi olan *Çolla* eyaleti arasında yüzyıllarca süren ve hala sürmekte olan bir husumete yol açar.

Sözkonusu husumet uykuda beklerken, Yi hânedanlığının geç dönemlerinde sınav sisteminin yozlaşması sonucu toprak sistemi çöker. Kvago'yu geçip

²⁰ Bruce Cumings, **Korea's Place in the Sun**, 343.

²¹ Bilâkis giderek artması. Hatta büyük kalkınma atılımları sırasında bile *Chölla*'nın üvey evlat muamelesi görmesi ve yatırımlardan payını alamaması.

memur olmaya hak kazanan Konfüçyüsçü âlimlerin sayısının ihtiyacın çok üzerinde artması, bu bürokratlara tımar olarak verilecek toprak bulunamamasını beraberinde getirir. Sarayın bu soruna çözümü “çift tımar” sistemi olur. Çiftçinin sırtındaki gün geçtikçe artan vergi yükü ikiye katlanır. Bölgesel olarak dışlanmış olan ve tek geçim kaynağı tarım olan *Çolla* bölgesi insanları bu durumdan daha fazla etkilenmiş, tarihten gelen husumete bir de tımar sahibi *yangbana* vergisini ödeyemeyip köleleşme tehlikesi eklenmiştir.

Konfüçyüsçü dünya görüşünün beraberinde getirdiği, kişinin toplumdaki yerini bilip ona göre davranması ve hem yaş, hem mevki, hem de statü bakımından büyüklerine saygılı olması, ayrıca “yüce olana hizmet”²² gibi erdemler, tımar sistemi çökene, çiftçi vergisini ödeyemeyip, her şeyini kaybedip resmen köleleşene kadar olası ayaklanmaları bertaraf etmiş görünür.

Öte yandan, vergisini/kirasını/icarını ödeyemeyen, dolayısıyla her şeyini kaybetme ve resmen köle olma tehlikesiyle karşı karşıya kalan köylülerin bir kısmı yarımadaya yeni giren Japon banker ve/veya tefecilerden yüksek faizli borç alır,²³ bir kısmı da toprağı bırakıp dağlarda yaşamaya başlar. Konfüçyüsçü erdemler artık bu hoşnutsuzluğu dizginleme imkânını yitirir. Yerel din artık umut olmaktan çıkar. Oysa Koreliler için din, öte dünyadan ziyade bu dünyadaki sorunların çözümü için vardır.

Sınav sisteminin çöküşünün bir sonucu da bürokraside kadro verilemeyecek kadar çok âlimin sınavda başarılı olması olur. Bölgesel ayrışma üzerine kurulu siyasi hizipleşme²⁴ kadro rekabetine de yansır ve iktidardan uzak kalan siyasi kanatların mensubu âlimler dezavantajlı konuma gelir—özellikle de *Çolla*

²² *Sa-dae* [사대].

²³ Ve bu borcu ödeyemeyip her şeyini yitirir.

²⁴ *Pung-tang* [붕당].

bölgesinden gelenler. Gözden düşmüş âlimlerle birlikte bürokrat âlimlerin gayrimeşru çocukları, sınav sisteminin yozlaşmasının ve kastlaşan sınıf bariyerlerinin mağduru yeni bir kitleyi oluştururlar.

Tam da bu noktada, *Çolla*'da, köleleşen köylüye ve gözden düşen âlimlere umut olabilmek için onlara Tanrı'nın²⁵ huzurunda herkesin eşit olduğunu, kastlaşan sınıf bariyerlerinin hiçbir zemini olmadığını, buna itiraz ya da isyan etmenin hakları olduğunu söyleyen, onlara iyileşme vaat eden senkretik bir din ortaya çıkar: Doğu Öğretisi,²⁶ nâm-ı diğer Semâvî Yol.²⁷

Ne var ki, aynı bölgede *yangban* arasında popülerlik kazanan Batı Öğretisi'nden²⁸ hoşnutsuz olan ve Katolikliğe dönenlerin tasfiye ve infazına girişen sarayın casusları, Semâvî Yol'un "kılık değiştirmiş Hristiyanlık" olduğu kanısına varır. Yol'un kurucusu Su-un'un dinin adını "Doğu Öğretisi" olarak değiştirip Katolikliğe karşı olduğunu vurgulamaya çalışması bu kanıyı değiştirmez ve Su-un idam edilir.

Bir süre sonra Katolik inancı ülkede serbest bırakılır. Bunun üzerine Tonghak sözcüleri saraya gidip Su-un'un iade-i itibarı ve kastlaşan sınıf bariyerlerinin gevşetilmesi gibi talepler içeren bir dilekçe verirler. Lakin saray bu dilekçeyi ciddiye almaz. Bunun üzerine *Çolla* bölgesindeki Tonghak köylüleri ayaklanır. Yurt çapına yayılan ayaklanmayı saray bastıramaz ve hem Japonya'dan hem de Çin'den yardım almak zorunda kalır. Ayaklanma çok kanlı bir biçimde bastırılır. Öte yandan hem Çin'in hem de Japonya'nın yarımadaaya asker sokması, yarımadaada iki ülke arasında bir savaş çıkmasına sebep olur ve en nihayetinde Kore yarımadasındaki Japon hâkimiyeti başlar. Japonların ilk

²⁵ Hananim [하나님] ya da Hanüllim [하늘님], yani "Göklerdeki Efendim" yahut "Semâvî Kral."

²⁶ *Tonghak* [동학].

²⁷ *Ch'ondo* [천도].

²⁸ *Söhak* [서학].

icraatı Tonghak öncülerinin taleplerini karşılayan birtakım reformlara girişmek olur: Kabo Reformları.

Böylelikle Tonghak öncüleri Konfüçyüsçü *ethos*u kırmış, ayaklanma becerisi ve deneyimi kazanmış olurlar. Kabo Reformlarıyla istediklerini elde etmeleri ise onlara, ayaklanma başarısız olsa da, öyle ya da böyle, sonuç alınabildiğini göstermiş olur. Bu durum onlara öyle bir özgüven kazandırır ki, *Çolla* bölgesinin Tonghak köylüleri ayaklanmayı en hafif ifadeyle “alışkanlık” haline getirirler.

Bu sırada, Seul’de Protestan misyonerler tarafından kurulan üniversitelerde, sıradışı bir entelektüel canlılık belirir. Birbirinin ardına fikir kulüpleri kurulur. Japon hâkimiyeti altında bağımsızlık fikri etrafında şekillenen tartışmaların konusu, Yi Singman ve Pak Çong-hui dönemlerinde demokrasi ve insan hakları olur. Öğrenciler gerektiğinde ayaklanmak, vazifeye atılmak konusunda cesaretlendirilirler. Ayaklanma denemelerine yer yer hocaları öncülük eder—e.g. Yi Singman’ın devrildiği Nisan 1960 ayaklanması.

Özellikle Pak Çong-hui’nin agresif kalkınma hamlesinin mağdurları çok ağır koşullarda çalışan işçiler ve hiçbir yatırımdan payını alamayan *Çolla* bölgesi insanları olur. Sendikal hakları olmayan işçiler kiliselere yönelir. Çalışmanın ibadet olduğunu öğretme misyonu olan kiliselerin tam anlamıyla sendika görevi gördüğünü söylemek güçtür. Diğer yandan, nispeten diplomatik dokunulmazlığı olan kiliselerin Konfüçyüsçü değerlerle yetişmiş olan işçilere Tanrı’nın karşısında patronlarıyla eşit olduklarını anlatmasının, işçilerin hakları konusunda bilinçlenmesine önayak ettiği söylenebilir. Kiliselerin işçileri koruyup kollamak amacıyla bir araya gelerek kurduğu Kentli Sınai Misyon²⁹ da, Pak Çong-hui tarafından kapatılır.

²⁹ *İng.* UIM, Urban Industrial Mission.

İşçi ve öğrenci ayaklanmaları *Yuşin* rejimiyle toplumun üzerindeki baskıyı iyice arttıran Pak Çong-hui'yi köşeye sıkıştırır. Geri adım atmayan Pak, 1979 yılında K-CIA başkanı tarafından kendi odasında vurularak öldürülür.

Pak'ın öldürülmesinin ardından rejimin kontrolü K-CIA'ya geçer. Bunun üzerine 1980 yılının Mayıs ayında *Çolla* eyaletinin başkenti Kvangcu'da bir ayaklanma daha çıkar—Kore tarihinin en büyük ayaklanmalarından biri. Rejim halka ateş açar. 5.000 kişi yaşamını yitirir, 45.000 kişi toplama kamplarına alınır. K-CIA'nın iktidarı güçlenerek devam eder.

Sendikal hakları olmayan işçileri örgütleme görevine üniversite öğrencileri soyunur. İşçileri dışarıda örgütleyemeyecekleri için, okula ara verip fabrikalara işçi olarak girerler—tebdil-i kıyafet işçiler.³⁰ Buna karşılık, devlet de fabrikalarda dövüş sanatlarında usta grev kırıcılar istihdam eder: Ak kelleler.³¹

Karşılıklı bilenmeyle geçen yılların ardından, 1987 yılının Haziran ayında, ülkeyi savaş alanına çeviren bir ayaklanma daha patlak verir. Bunun üzerine ABD devreye girer ve K-CIA'yı adil ve demokratik seçimler düzenlemeye ikna eder. Bu tarih, Güney Kore'nin demokratikleşme çabalarının başarıya ulaştığı bir milat kabul edilir.

Bütün bunlar olurken, iktidar alternatifi *Çolla* bölgesinden Kim De-cung'dur. Lakin Kim De-cung'un başına gelmeyen kalmaz. Kim, 1971 yılında şüpheli bir kamyon tarafından ezilir, 1973 yılında kaçırılır, 1979 yılına kadar ev hapsinde tutulur, 1980 yılında Kvangcu ayaklanmalarının sorumlusu addedilerek neredeyse idam edilir ve 1982 yılında ABD'ye sürgün edilir—1985'e kadar. En nihayetinde, 1998 yılında, *Çolla* bölgesinden Kim De-cung başkan seçilir. İlk

³⁰ *İng.* disguised workers.

³¹ *İng.* white skulls.

icraatı IMF ile bir anlaşma yapmak olan Kim, daha çok Kuzey Kore ile ilişkileri iyileştirmek adına geliştirdiği “Günlüğü Politikası” ile bilinir.

Görünen o ki, Güney Kore’nin demokratikleşme sürecinin en temel aktörleri Protestan misyoner üniversitelerinin öğrencileri, Protestan kiliselerinde örgütlenen işçiler ve bir ayaklanma kültürü oluşturan ve senkretik Kore Protestanlığına model teşkil eden Tonghak dini mensubu *Çolla* köylüleridir.

SONUÇ

“Senkretizm” teriminin ilk olarak, dışarıdan gelen saldırılar karşısında iç husumetlerini kenara bırakan Giritlilerin bu yaptıklarını temsil ettiği söylenmişti. Reformasyon sonrası yapılan dini tartışmalarda ise bu kelimeye olumsuz bir anlam yüklenmiş görünür. Senkretizm ilk olarak 17. yüzyılda, Reformasyonun erken safhalarında, olumsuz anlamlar kazanmaya başlar. Lutherci teolog Georg Calixtus, farklı Protestan mezheplerinin bir araya gelmesi ve en nihayetinde de Katolik Kilisesi ile birleşmesini bir ideal olarak ortaya koyar. Onun bu uzlaştırıcı görüşü, bazı çevrelerde destekçi bulsa da, muhafazakâr Lutherciler tarafından reddedilir, Katolik hiyerarşisinin üst kademeleri tarafından da hakir görülür. Karşıtlarının gözünde Calixtus’un birleşme önerisi imana ters düşen ve tutarsız bir teolojik karışımdan başka bir şey değildir. Reformasyon gibi bir kargaşa ortamının içerisinde, Calixtus’un önerisi, kavrama karşı olumsuz bir önyargı üretmiş görünür.¹ Hatta kavramı “Tanrı ve İsa’ya karşı bir komplo” addedenler bile olmuştur.²

Özellikle Protestanların taşıdığı bu olumsuz önyargı sürerken, misyonerler, daha ziyade Katolik misyonerler, özellikle de Cizvitler, senkretizmin bir araç olarak, alet olarak, iş görebileceğini keşfederler—tıpkı Roma imparatorları gibi. Söz gelişi Çin’de Cizvit misyoner Matteo Ricci, Konfüçyüsçü ritüelleri, yaymaya çalıştığı Hristiyanlığa dâhil eder. Hatta Ricci’nin bir Konfüçyüsçü âlim gibi giyindiği de söylenir. Bu, senkretizmin, misyonerlikle birlikte, kutsal amaçlar uğruna bir yere kadar göz yumulabilir bir hal aldığına işaret eder.³ Bu görece olumlu hava, koloni bölgelerinde misyonerlikle gelişen Hristiyanlık

¹ Anita Leopold & Jeppe Jensen, **Syncretism in Religion, A Reader**, New York, Routledge, 2014, p. 15.

² Kurt Rudolph, “Syncretism: From Theological Invective to a Concept in the Study of Religion,” in **Syncretism in Religion, A Reader**, ed. Leopold & Jensen, London, Equinox, 2014, p. 69.

³ Anita Leopold & Jeppe Jensen, **Syncretism in Religion, A Reader**, p. 16.

biçimlerinin geleneksel doktrinden oldukça uzaklaştığının anlaşılmasıyla artık esmez olur, özellikle Vatikan, durumu görür, kaygılanır ve senkretizmi küfür addeder, “senkretizm” sözcüğü de Hristiyan çevrelerinde bir küfür olarak kullanılmaya başlar.

Yirminci yüzyılın başında Almanya’da ortaya çıkan Dinler Tarihi Okulu⁴ sonrasında ise kavram yeniden olumlu bir anlam kazanır ve yeni tartışmalar baş gösterir. Antisemitizm ikliminin hâkim olduğu bir yer ve zamanda, Hristiyanlığın köklerini yalnızca Eski Ahit’te yahut Yahudilikte değil de, Pers, Babil, Süryani, özellikle de Helenistik etkilerin ağır bastığı bir senkretik dinde bulmak, Hristiyanlığı Yahudiliğin yalnızca bir “yeni sürümü” olmaktan çıkarmak, oldukça önemli olsa gerektir. İşte tam da böyle bir amaç ve fırsatla, birçok alandan âlimler Yunan ve İbrani İncillerinden (yani Eski Ahit’ten değil de, onun kaynağı olan Tanah’tan) çıkarılmış olan (diğer bir deyişle *kanonik* olmayan) bölümleri çevirmeye ve düzenlemeye başlar. “Apokrif”⁵ ve “psödepigraf”⁶ da denen bu bölümler, Pers, Helen, Süryani ve Babil kültürlerinden etkilenmiş olan ve Hristiyanlığın zeminini oluşturan Helenistik bir din ortaya koyar. Bu yeni senkretik oluşumun, ki buna “asıl Hristiyanlık”⁷ demekten de çekinmezler,⁸ erken dönem Hristiyanlığının incelenmesinde çok önemli bir yeri olduğu düşünülür. Helenistik dönem dini ve Musevilik hakkında yeterli bilgi sahibi olmadan ilk dönem Hristiyanlığının yeterince anlaşılamayacağı kanısı da yaygınlaşmaya başlar.

⁴ *Alm.* Religionsgeschichtliche Schule.

⁵ *Eski Yun.* ἀπόκρυφα.

⁶ *Eski Yun.* ψευδεπίγραφα.

⁷ *Alm.* Urchristentum.

⁸ Kurt Rudolph, 2014, p. 70.

Böylelikle, itirazlara rağmen, senkretizm, örtük de olsa, Hristiyanlık çalışmalarında yeniden meşru bir zemin kazanır.⁹

Senkretizm, sömürge sonrası dönemde yeniden ekümenik bir düzlemde gündeme gelir. Ezilenleri özgürleştirici bir Hristiyanlık arayışıyla bilinen Üçüncü Dünyanın İlahiyatçılarının Ekümenik Birliği¹⁰ üyesi James H. Cone, bir manifesto yayınlar ve dinselliğin özgürleştirici karakterinin, imanın bireyin veya topluluğun kültürel ve siyasal eğilimleriyle harmanlanıp evrilmesinde yattığını iddia eder ve Calixtus gibi evrensel bir senkretik Hristiyanlık ideali ortaya koymaktansa, bir Hristiyanlıklar çokluğu ya da çoğulluğu olduğunun kabulünü talep eder.¹¹

İkinci Vatikan Konseyi (1965) de, sömürge sonrası dönemde Katoliklerin senkretizme ilişkin sınırları yeniden çizdiğinin ve kültürel adaptasyona belli bir dereceye kadar esneklik sağladığının göstergesi kabul edilir.¹² Yine de, Konsey'in misyonerliğe ilişkin raporu *Ad Gentes*'te geçen "her tür senkretizm bertaraf edilmelidir" ibaresi dikkate değer olsa gerektir.¹³

Katoliklerin senkretizme gösterdiği en kurumsal ve kritik yakınlık ise Papa II. John Paul'un 2002 yılında Meksika'da yerel tanrıça Guadalupe Bakiresi'nin <1531 yılında> ilk görüldüğü kişi addadilen Hristiyanlaştırılmış Meksika

⁹ Hans G. Kippenberg, "In Praise of Syncretism: The Beginnings of Christianity Conceived in the Light of a Diagnosis of Modern Culture," in **Syncretism in Religion, A Reader**, ed. Leopold & Jensen, London, Equinox, 2014, pp. 29-30.

¹⁰ İng. Ecumenical Association of Third World Theologians—EATWOT.

¹¹ James H. Cone, "Black Theology: Its Origin, Methodology, and Relationship to Third World Theologies." In **Doing Theology in a Divided World**, ed. V. Fabella and S. Torres. Maryknoll, Orbis Books, 1985, p. 101.

¹² Anita Leopold & Jeppe Jensen, **Syncretism in Religion, A Reader**, p. 19.

¹³ *op.cit.*, 22.

yerlisi Juan Diego'yu azizlik mertebesine yükseltmesi ya da onun azizliğini tanınması¹⁴ olsa gerektir.¹⁵

Ortodoks ve Protestan kiliselerin sembolik bir federasyonu olan Dünya Kiliseler Konseyi¹⁶ ise, ilki 1979 yılında ilan edilen ve 2002 yılında elden geçirilen “Yaşayan İnanç ve İdeolojilerle Diyalog” rehberinde,¹⁷ senkretizmi Hristiyan inancı ve yaşamının sahlılığını tehdit eden ve Hristiyan mesajın doğru yere doğru şekilde ulaşmasını riske atan bir unsur addeder.¹⁸

Aynı konseyin 1963 yılında düzenlediğı bir konferansta ise, gündemde hem ayrılıkçı ya da bağımsız, hem de ana akım Afrika kiliseleri vardır ve konseyin genel tavrı, Afrika yerel dinlerinin temel özelliğı olan şifacılığın misyonerler tarafından benimsenmesinde, bu pratiğın Afrika'daki Hristiyanlığa entegre edilmesinde, hatta Hristiyanlığın neredeyse buna indirgenmesinde bir sakınca olmadığı şeklindedir.¹⁹ Konuya yaklaşım bakımından ayrılıkçı kiliselerle ana akım kiliseler arasındaki fark da pek önemsenmiyor görünür. Nitekim ister ayrılıkçı kiliselerin yaptığı gibi hastalar imanla iyileştirilmeye çalışılsın, ister misyonerlik bütçeleriyle hastaneler kurulsun, konsey Afrika Hristiyanlığını karakterize eden şifacılığı “sünnet” olarak görme eğilimindedir.²⁰

Bütün bunlardan şu sonuçlar çıkarılabilir: Hristiyanlar, içerde senkretizme şiddetle karşı olmakla birlikte,²¹ dışarıda, misyonerliğin doğası gereğı, “ilahi hakikatin” yayılabilmesi için, buna bir dereceye kadar göz yummaktadırlar.

¹⁴ İng. canonization.

¹⁵ Andrew Beatty, “The Pope in Mexico: Syncretism in Public Ritual,” **American Anthropologist**, V. 108, No. 2, 2006, p. 324.

¹⁶ İng. The World Council of Churches.

¹⁷ İng. Guidelines on Dialogue with People of Living Faiths and Ideologies.

¹⁸ *op.cit.* Ş. 24-29.

¹⁹ Timothy Light, “Orthosyncretism,” In **Syncretism in Religion, A Reader**, ed. Leopold & Jensen, London, Equinox, 2014, p. 335.

²⁰ *Ibid*, 356.

²¹ Calixtus örneğindeki gibi.

Dahası, Hristiyanlar senkretizmi amaçlarına hizmet ettiği ve Hristiyan doktrinin özünü tahrip etmediği sürece hoş karşılamışlardır, ancak misyonerlik faaliyeti sırasında tolerans gösterdikleri senkretizmin, sözkonusu misyonerlik faaliyeti sonucu kolonileştirdikleri ve Hristiyanlaştırdıkları yerde kurumsallaşmasına şiddetle karşı çıkmış ve çıkmaktadırlar. Ayrıca şaşırtıcı da olsa, Katoliklerin senkretizme Protestanlardan daha açık olduğu söylenebilir.

Ne var ki, Güney Kore deneyimi için bunu söylemek pek mümkün görünmez. Nitekim yarımadaya Protestanlıktan çok önce giren Katolikler, senkretik bir model ortaya koymaya yanaşmayıp Konfüçyüsçü ritüelleri “küfür” ve “putperestlik” addedince, kısa sürede vaftiz olan bürokrat âlimler,²² çok daha kısa sürede Hristiyan olmaktan vazgeçer. Dahası, önceleri Katolik Hristiyanlığa karşı kayıtsız olan saray da, Papalığın Hristiyanlaşan bürokrat âlimlere Konfüçyüsçü ritüelleri yasakladığını öğrenince, Katoliklere karşı tasfiye ve infazlar başlar, Katolik Hristiyanlık, Kore’de, yeraltına inmek zorunda kalır.

Tasfiye ve infazların ardından, bu tasfiye ve infazların yoğunlaştığı *Çolla* bölgesinde yeni bir din doğar: Semâvî Yol.²³ Yerel dini unsurların ardına gizlenmiş bir Protestanlık gibi görünen Semâvî Yol, kendisine hedef kitle olarak *yangban*’ı değil de, gözden düşmüş âlimleri, âlimlerin gayrimeşru çocuklarını ve toprağı işleyen ve çöken tımar sistemi sonucu köleleşme tehlikesiyle karşı karşıya olan köylüleri seçer.

²² Ki Konfüçyüsçü bir eğitim alıp, Konfüçyüsçü klasiklerden sorumlu oldukları bir merkezi sınavla (i.e. *kwa-gŏ*) “bürokrat âlim” unvanı almışlardır. Bu insanların Hristiyanlığı, daha doğrusu Batı Öğretisi’ni benimseme sebepleri, zaten, Hristiyan ahlâkının Konfüçyüsçü bilgelige erişmede onlara yardımcı olabileceğini düşünmeleridir—tamamen senkretik bir yaklaşım.

²³ *Ch’ŏn-do* [천도].

Bu kesimlere Tanrı'nın karşısında herkesin eşit olduğunu, kastvârî sınıf bariyerlerinin meşru bir zemini olmadığını söyleyen senkretik din, kısa sürede kitleselleşir. Bu kitleselleşme sarayın dikkatini çeker. Bölgeye giden saray casuslarının Semâvî Yol için verdiği rapor "kılık değiştirmiş Hristiyanlık" şeklinde olur. Olası tasfiye ve infazları bertaraf etmek için dinin adı Katolik Batı Öğretisi'nin²⁴ karşıtı olarak "Doğu Öğretisi"²⁵ yapılsa da, sonuç değişmez. Dinin kurucusu Su-un idam edilir.

Bu sırada hem Çin'in hem Japonya'nın baskısıyla Kore dışa açılır, Batılı ülkelerle birbiri ardına anlaşmalar yapılır, bu anlaşmaların bir yan sonucu olarak Hristiyanlara yönelik tasfiye ve infazlar son bulur. Tonghak öncüleri soluğu sarayda alırlar. Talepleri, mademki Hristiyanlık artık meşru görülüyor, kılık değiştirmiş Hristiyanlığın da meşru görülmesi, Su-un'un iade-i itibarı, toprak sisteminde reform yapılması ve kastlaşan sınıf bariyerlerinin gevşetilmesi olur. Saray Tonghak öncülerini ciddiye almaz, geçirir. Bunun üzerine Çolla bölgesinde Tonghak köylüleri ayaklanır. Ayaklanma kartopu gibi büyür, öyle ki, saray çareyi hem Çin'den hem de Japonya'dan askeri yardım istemekte bulur.

Ayaklanma zar zor da olsa, kanlı bir biçimde bastırılır. Ne var ki, hem Çin'in hem de Japonya'nın yarımada ya asker sokması, Kore'de Sino-Japon savaşına yol açar. Savaşın sonucu, artık Kore'nin hamisinin Japonya olmasıdır.²⁶ Japonlar ilk iş Tonghak köylülerinin taleplerini içeren birtakım yasal düzenlemelere girişirler: Kabo Reformları. Konfüçyüsçü *ethos* gereği üstlerine itiraz dahi etmemek üzere yetiştirilen köylüler, artık, ayaklanma başarısız da olsa, ayaklanınca çeşitli kazanımlar elde edileceğini fark ederler.

²⁴ Sö-hak.

²⁵ Tong-hak.

²⁶ Kısa aralıklarla da olsa, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar, yaklaşık yarım asır boyunca, bu böyle olacaktır.

Bu arada, Batılı ülkelerle yapılan anlaşmaların sonucu olarak, Protestan misyonerler yarımadağa girmeye başlar. Sözkonusu anlaşmalar, Protestan misyonerlere diplomatik dokunulmazlık kazandırır. Dahası, bir darbe girişimi sonucu yaralanan ve Doğu tıbbının tedavi edemediği prens Min Yongik, başkentteki Protestan misyonerler arasındaki bir hekim tarafından tedavi edilir. Bunun üzerine, kral Protestan misyonerlere yarımadağa okul, üniversite ve hastane açma yetkisi verir. Yarımadağdaki varlığını sağlama alan Protestanlara düşen, artık kitleselleşmenin yollarını bulmaktır.

Protestan misyonerler, Katoliklerin senkretizme yanaşmayarak yaptıkları hatanın farkındadırlar. Ama asıl önemli olan, önlerindeki büyük başarı hikâyesidir: Tonghak. Kılık değiştirmiş Protestanlık olarak tarif edilebilecek olan bu senkretik din, kitleselleşmek isteyen Protestanlara hem yöntem hem de hedef kitle bakımından model olur. Tonghak'ın Şamanizm kokan iyileştirme tılsım ve ayinlerinden, Konfüçyüsçü cenaze törenlerine, dağlara olan Budist addedilebilecek ilgisinden açıkça Taocu olan Yol'una²⁷ hemen her şeyi, Kore Protestanlığı, model alır. Hedef kitleyi de.

Protestanlar Katoliklerin yaptığı hatayı yapmaz; toplumun ayrıcalıklı konumundan rahatsız olduğu *yangban*'dan ziyade, orta ve alt tabakalara hitap etmeyi seçerler. Bu uğurda, Batı'dan akan büyük fonları eğitime, sağlığa ve sosyal hizmete akıtırlar. Ne de olsa Koreliler için din, öte dünyada rahat etmeye değil, bu dünyadaki sorunları çözmeye (e.g. iyileştirme) yaramalıdır.

Protestanların eğitim, sağlık ve sosyal hizmeti üstlenmesi, yeni kurulan ulus devletin, Amerikan yardımlarını savaş sonrası yaraların sarılması, ithal ikâmecî üretim hamlesi ve ardından ihracat odaklı sanayileşme politikaları gibi noktalarda kullanması konusunda elini rahatlatır. Öyle ki, sosyal hizmetin bütçedeki payı, yeni ulus devletin ilk 30 yılında, ortalama %0,97' de

²⁷ Tao zaten "yol" anlamına gelir.

tutulabilmiştir ki,²⁸ devlete sağlanan bu imkânın kalkınma mucizesinin gerçekleştirilebilmesinde devletin önünü açan en önemli iki unsurdan biri olduğu söylenebilir.²⁹ Dahası, kiliselerin kalkınma hamlesi döneminde³⁰ sendikal hakları olmayan işçilerin gidebileceği tek yer olması ve işçilerin burada üstlerine saygı ve yüce olana hizmet gibi Konfüçyüsçü erdemlerin yanında, çalışmanın ibadet olduğu bir *ethos*'u edinmeleri, *çebol* girişimcilerine ucuz işçi ve uysal bedenler sağlamış görünür.

Güney Kore'nin 1987'de nihai halini aldığı söylenen demokratikleşme sürecinin de çıkış noktası *Çolla* bölgesinin Tonghak köylülerinin ayaklanma alışkanlığı kazanmasıdır, denebilir. Güney Korelilerin hızlı ve örgütlü, ama aynı zamanda olgun bir kitlesel demokratik tepki verme karakteri kazanmaları, *Çolla* merkezli Tonghak köylü ayaklanmalarıyla başlayan, Protestan okullarının fikir kulüplerinde örgütlenen hoca ve öğrencilerin fabrikalara işçi olarak girip onları örgütleyip *Çolla* köylüleriyle birlikte hareket etmeleriyle gelişen bir sürecin sonucudur. Burada da, bir senkretik model olan Tonghak'ın ve onu model alarak yarımada palazlanan senkretik Kore Protestanlığının doğrudan etkisi açıktır.

Denebilir ki, hızlı bir Hristiyanlaşmayla koşut ilerleyen Güney Kore'nin kalkınma ve demokratikleşme, başka bir deyişle biricik modernleşme hikâyesinin temel dinamiği senkretizmdir. Hegel'in diyalektik mantığının, ya da dizgesinin iç işleyiş mekanizmasının terimleriyle ifade etmek gerekirse, özdeşlik³¹ momenti Konfüçyüsçü dünya görüşü ve toplum yapısı, ayırım³²

²⁸ Mason *et al*, 22. Dünyada sosyal hizmetin bütçedeki payının en düşük olduğu ülkelerden biri olan Japonya'da bile bu oran ortalama %5,3 olmuştur. Batıda ise bu oran ortama min. %10'dur.

²⁹ Hemen tüm askeri harcamaların, ordunun eğitim ve yönetimi dâhil, ABD ordusunun sorumluluğunda olduğunu, bunun da bütçeyi ciddi manada rahatlattığını söylemek gerekir.

³⁰ 1950-1987.

³¹ *Alm.* Identität.

³² *Alm.* Der Unterschied.

momenti ise Batı Öğretisi olan bu sürecin, bu iki öge aşamayı kapsayarak aşan³³ zemini³⁴ Semâvî Yol'un ortaya koyduğu ve Kore Protestanlığının benimsediği senkretik modeldir.

³³ *Alm.* Aufhebung.

³⁴ *Alm.* Der Grund.

KAYNAKÇA

- <Kutsal Kitap> **Chondogyo Scripture**, Maryland, University Press of America, 2007.
- Agamben, Giorgio: **Kutsal İnsan**, İstanbul, Ayrıntı, 2013.
- Aiskhylos: **Persler**, çev. Y. Gurur Sev, İstanbul, Pinhan, 2015.
- Baker, Don: "Practical Ethics and Practical Learnings: Tasan's Approach to Moral Cultivation," **Acta Koreana**, V. 13, No. 2, December 2010, p. 47-61.
- Baker, Don: **Korean Spirituality**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2008.
- Bastide, Roger: "Problèmes de l'entrecroisement des civilisations et leurs oeuvres," **Traité de Sociologie**, Paris, PUF, 1960, p. 315-330.
- Baybal, Sami: "Babürlü Hükümdarı Ekber Şah'ın Dînî Senkretizmi Üzerine," **Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi**, C. 20, No. 1, 2015, ss. 51-63.
- Beatty, Andrew: "The Pope in Mexico: Syncretism in Public Ritual," **American Anthropologist**, V. 108, No. 2, 2006, p. 324-335.
- Becker, Howard: "Current Sacred-Secular Theory in Its Development," in **Modern Sociological Theory**, New York, Dryden, 1967, pp. 133-185.
- Bulut, Yücel: **Oryantalizmin Kısa Tarihi**, İstanbul, Küre, 2017.
- Byong-suh, Kim: "Modernization and Korean Protestant Religiosity," in **Christianity in Korea**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2006, pp. 309-329.

- Ch'oe, Yŏng-ho: "The Kapsin Coup of 1884: A Reassessment," **Korean Studies**, V. 6, No. 1, 1982, pp. 105-124.
- Chae-yun, Kim: "Social Strata," in **Korean Society**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, pp. 57-74.
- Choi, Jeong-Yeon: "Reassessment of the Late Joseon Neo-Confucian Scholar Yi Ik's Attitude toward Western Learning," **Korea Journal**, V. 56, No. 2, Summer 2016, pp. 111-133.
- Chon, Syngboc: **Korean Thinkers**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1984.
- Chong, Key Ray: "The Tonghak Rebellion: Harbinger of Korean Nationalism." **Journal of Korean Studies**, V. 1, No. 1, 1969, pp. 73-88.
- Cone, James H.: "Black Theology: Its Origin, Methodology, and Relationship to Third World Theologies." In **Doing Theology in a Divided World**, ed. V. Fabella and S. Torres. Maryknoll, Orbis Books, 1985, p. 99-107.
- Coşkun, İsmail: "Modernleşme kuramı üzerine," **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi**, C. 3, No. 1, 2012, s. 289-314.
- Cuche, Denys: **Sosyal Bilimlerde Kültür Kavramı**, İstanbul, Bağlam, 2013.
- Cumings, Bruce: **Korea's Place in the Sun**, New York, Norton, 2005.
- Cumings, Bruce: **Korea's Place in the Sun: A Modern History**, New York, Norton, 2005.
- Danacioğlu, Esra: "Karşılaştırmalı Bir Perspektiften 19. Yüzyılda Çin ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Protestan

- Misyoner Faaliyetleri," **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, C. 5, No. 12, 2006, s. 3-20.
- Devereux, G. & Loeb, Edwin M.: "Antagonistic Acculturation," **American Sociological Review**, Vol. 8, No. 2, 1943, p. 133-147.
- Dong-hi, Choi: "Donghak Philosophy," in **Korean Thought**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982.
- Eckert, Carter J. *et al.*: **Korea Old and New: A History**, Seoul, Ilchokak, 1990.
- Firat, Demet: "Küresel Yönde Ters Akış: Asya'dan Doğan Alternatif Bir Popüler Kültür," **Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi**, C. 2, No. 3, 2017, s. 67-74.
- Fields, Karl J.: "From Take-off to Drop-off? Postwar Economic Development and Industrialization," in **Modern Korean Society: Its Development and Prospect**, Ed. Hyuk Rae Kim & Bok Song, California, California University Press, 2007.
- Fukuyama, Francis: **Tarihin Sonu ve Son İnsan**, İstanbul, Simavi, 1992.
- Goody, Jack: **Batıdaki Doğu**, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları, 2002.
- Goody, Jack: "Asia and Europe," **History and Anthropology**, V. 26, No. 3, 2015, pp. 263-307.
- Grayson, James H.: "Korea's Religious Traditions: Analytical Overview," in **Insight into Korea**, Seoul, Herald Media, 2007, p. 302-309.
- Grayson, James H.: "The accomodation of Korean folk religion to the religious forms of Buddhism: an example of

- reverse syncretism," **Asian Folklore Studies**, Vol. 51, No. 2, 1992, pp. 199-217.
- Grayson, James H.: "A quarter-millennium of Christianity in Korea," in **Christianity in Korea**, Honolulu, University of Hawai'i Press, 2006, p. 7-28.
- Grayson, James H.: **Korea – A Religious History**, New York, Routledge, 2002.
- Hegel: **Mantık Bilimi (Küçük Mantık)**, İstanbul, İdea, 2014.
- Herskovits, Melville J.: "The Significance of the Study of Acculturation for Anthropology," **American Anthropologist**, Vol. 39, No. 2, 1937, pp. 259-264.
- Holcombe, Charles: **Doğu Asya Tarihi**, İstanbul, Dergâh, 2016.
- Hong Yung, Lee: "South Korea in 1992: A Turning Point in Democratization," **Asian survey** V. 33, No.1, Jan. 1993, p. 32-42.
- Hyuk-Rae Kim & Bok Song: **Modern Korean Society: Its Development and Prospect**, California, University of California Press, 2007.
- Kyung Moon Hwang: **Rationalizing Korea: The Rise of the Modern State**, California, University of California Press, 2016.
- Kalton, Michael C.: "An Introduction to Silhak," **Korea Journal**, V. 15, No. 5, May 1975, pp. 29-46.
- Kippenberg, Hans G.: "In Praise of Syncretism: The Beginnings of Christianity Conceived in the Light of a Diagnosis of Modern Culture," in **Syncretism in Religion, A Reader**, ed. Leopold & Jensen, London, Equinox, 2014, pp. 29-38.

- Kirman, M. Ali **Din Sosyolojisi Sözlüğü**, Adana, Karahan, 2016.
- Küçükcan, Talip: "Modernleşme ve Sekülerleşme Kuramları Bağlamında Din, Toplumsal Değişme ve İslam Dünyası," **İslâm Araştırmaları Dergisi**, C. 13, No. 1, 2005, s. 109-128.
- Lee, Peter H. & De Bary, Theodore: **Sources of Korean Tradition - Volume One**, New York, Columbia University Press, 1997.
- Leopold, Anita & Jensen, Jeppe: **Syncretism in Religion, A Reader**, New York, Routledge, 2014.
- Light, Timothy: "Orthosyncretism," In **Syncretism in Religion, A Reader**, ed. Leopold & Jensen, London, Equinox, 2014, p. 325-347.
- Mason, Edward Sagendorph *et al.*: **The Economic and Social Modernization of the Republic of Korea**, Massachusetts, Harvard University Press, 1980.
- Mo, Jongryn & Weingast, Barry R. **Korean Political and Economic Development**, Massachusetts, Harvard University Press, 2013.
- Moran, J. F.: **The Japanese and the Jesuits**, London, Routledge, 2012.
- Nahm, Andrew C. & Hoare, James E.: **Historical Dictionary of the Republic of Korea**, Maryland, Scarecrow, 2004.
- Peterson, Mark: **A Brief History of Korea**, New York, Facts on File, 2010.
- Plutarkhos: **Moralia**, Massachusetts, Harvard University Press, Loeb Classical Library, 1969.
- Pratt, Keith & Rutt, Richard: **Korea – A Historical and Cultural Dictionary**, New York, Routledge, 1999.

- Pratt, Keith: **Everlasting Flower**, London, Reaktion Books, 2006.
- Rudolph, Kurt: "Syncretism: From Theological Invektive to a Concept in the Study of Religion," in **Sycretism in Religion, A Reader**, ed. Leopold & Jensen, London, Equinox, 2014, p. 68-87.
- Sev, Y. Gurur: "Dağ Fare Doğurdu: Aristoteles Külliyyatında Hermêneia," **Cogito**, C. 89, Kış 2017, ss. 78-86.
- Sigalow, E. "Towards a sociological framework of religious syncretism in the United States," **Journal of the American Academy of Religion**, Vol. 84, No. 4, 2016, pp. 1029-1055.
- Skocpol, Theda: **Tarihsel Sosyoloji**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999, s. 1.
- Sok-wu, Choi: "Reception of Sohak in Korea," in **Korean Thought**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, p. 81-96.
- Song-mu, Lee: "The Gwageo Examination System During The Goryeo and Early Joseon Periods," in **Korean History: Discovery of Its Characteristics and Developments**, Seoul, Hollym, 2004, pp. 221-244.
- Su, Süreyya: **Hurafeler ve Mitler: Halk İslâmında Senkretizm**, İstanbul, İletişim, 2011.
- Suhn-Kyoung, Hong: "Tonghak in the Context of Korean Modernization," **Review of Religious Research**, V. 10, No. 1, 1968, p. 43-51.
- Sunar, Lütfi: **Sosyal Tabakalaşma**, Ankara, Nobel, 2018, s. 6.
- Toker, İhsan: "Renk Simgeçiliği ve Din: Türk Kültür Yapısı İçinde Ak-Kara Renk Karşıtlığı ve Bu Karşıtlığın Modern Türk Söylemindeki Tezahürleri

Üzerine," **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 50, No. 2, 2009, s. 93-112.

- Turner, Brian: **Cambridge Dictionary of Sociology**, New York, Cambridge University Press, 2006.
- Ünal, Ahmet Zeki: **Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik**, Ankara, Atıf, 2018.
- Weber, Max: **Sosyoloji Yazıları**, İstanbul, İletişim, 1998.
- Wells, Kenneth M.: "Background to the March First Movement: Koreans in Japan, 1905—1919," **Korean Studies** V. 13, No. 1, 1989, pp. 5-21.
- Wu-song, Lee: "The Rise of Silhak Thought," in **Korean Thought**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, p. 55-66.
- Yong-mo, Kim: "The Traditional Elite," in **Korean Society**, Seoul, Si-sa-yong-o-sa, 1982, 75-102.
- Young, Carl F.: **Eastern Learning and the Heavenly Way**, Honolulu, Hawai'i University Press, 2014.
- Yun-shik, Chang: **Transformations in Twentieth Century Korea**, New York, Routledge, 2006.

ÖZGEÇMİŞ

Yasin Gurur SEV

Education

Middle School	Yesilkoy Anatolian High School (cGPA 4,33/5,00)
High School	Tarhan College (cGPA: 4,05/5,00)
Bachelor's	Bahcesehir University Dep. of Sociology (cGPA: 3.19/4,00) Awarded by TUBITAK Scholarship
Master's	Yildiz Tech. University Dep. of Philosophy (cGPA: 3,71/4,00) Awarded by TUBITAK Scholarship Thesis Topic: The Book <i>Zeta</i> of Aristotle's <i>Metaphysics</i>
PhD (Pending)	Istanbul University Dep. of Sociology Thesis Theme: Syncretism as the Ground of South Korean Modernization Process

Foreign Languages

English (Advanced Level, TOEIC Score: 925/990, YDS Score: 94/100, IELTS Score 7.5)
Ancient Greek (Advanced Level)
French (Advanced Level, YDS Score: 80)
Korean (Intermediate Level)

Presentations

09.12.2016	Theophrastos'un <i>Metafizik</i> 'inin Aristoteles'in <i>Lambda</i> 'sı Hakkında Bize Söyleyebilecekleri	Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü "2400. Yılında Aristoteles" Sempozyumu,	Uludağ Üniversitesi Mete Cengiz Kültür Merkezi
18.02.2017	<i>Demos</i> vs <i>Ethnos</i> ve Radikal Demokrasi	Felsefe Kültür Sanat Derneği Çankaya Söyleşileri - 5: Demokrasi Nedir?	Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar Merkezi Gülten Akın Salonu
09.09.2017	Ruh-Beden İlişkisi Bağlamında Aristoteles ve Descartes	Felsefe Kültür Sanat Derneği Sonbahar Buluşması - 3: Düşünüyorum, Öyleyse Descartes	Menteşe Belediyesi Konakaltı İskender Alper Kültür Merkezi
04.04.2018	Ruh-Beden Bir Buçukçuluğu: Aristotelesçi <i>Hylomorphism</i>	Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Ulusal Aristoteles Sempozyumu	Çiftlikköy Kampüsü Prof. Dr. Uğur Oral Kültür Merkezi

Published Works

Translation (from Greek)	Parmenides. Doğa Hakkında . İstanbul: Pinhan, October 2015.
Translation (from Greek)	Aristoteles. Metafizik . İstanbul: Pinhan, May 2015.
Translation (from Greek)	Aiskhylos. Persler . İstanbul: Pinhan, March 2015.
Translation (from Greek)	Aristoteles. Magna Moralia . İstanbul: Pinhan, August 2016.
Translation (from Greek)	Theophrastos. İlkelere Dair: Metafizik . İstanbul: Pinhan, December 2016.
Translation (from Greek)	Aristoteles. Ruh Üzerine . İstanbul: Pinhan, February 2018.
Translation (from Greek)	Aristoteles. Sofistçe Çürütmeler . İstanbul: Pinhan, Jan. 2019.
Translation (from Greek)	Aristoteles. Oluş ve Bozuluş . İstanbul: Pinhan, February 2019.
Translation (from Greek)	Aristoteles. Kategoriler . İstanbul: Pinhan, April 2019.
Article	"Aristoteles'in <i>Ousia</i> Üçlemesi". Cogito . v. 77.
Article	"Aristotelesçi Geleneğin <i>Metafizik</i> 'i Üzerine". Cogito . v. 78.
Article	"Dağ Fare Doğurdu: Aristoteles Külliyyatında <i>Hermêneia</i> ." Cogito . v. 89.
Book Review	Agamben, G. "Homo Sacer", Kutadgubilig . v. 24: 307-310.

Courses/Lectures Given

Introduction to Sociology
Introduction to Philosophy
Social Anthropology
Philosophy of Science
Civil Society and Social Work
Drug Abuse, Addiction and Social Work
Social Work with the Elderly
Social Work with the Disabled